

Alexe Rău

DIALOGURI

Chișinău
MUSEUM

Casa de editură „Petru Movilă”

Alexe Rău

Dialoguri

Editura
Museum
2007

CZU 02

R II

Alcătuire: Elena Turuta

Coperta: Dragoș Popa Miu

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Rău, Alexe

Dialoguri / Alexe Rău; alcăt. : Elena Turuta. - Ch. :
Museum, 2007 (Tipogr. „Bons Offices” SRL). - 122 p.

ISBN 978-9975-906-21-0

200 ex.

02

© Alexe Rău, 2007

© Editura „Museum”, 2007

ISBN 978-9975-906-21-0

Motto:

Tradiția fără modernitate este o fundătură.
Modernitatea fără tradiție este o iremediabilă
și totală nebunie.

George Edward Bateman Saintsbury

STRATEGII CA LA CLAIPEDA

(Interviu cu dna Ianina Pupeliene,
directorul Bibliotecii Universitare Klaipėda)

– **Stimată doamnă Ianina, un coleg de la Vilnius spunea nu demult că Lituania este o țară maritimă, chiar dacă se țărmuiește cu Marea Baltică pe o lungime de numai 99 km...**

– El spunea lucrul acesta la Copenhaga, la o întrunire a unor țări înconjurată numai de apă, așa că afirmația lui a fost receptată ca o glumă spusă pentru a descărca atmosfera...

– **Și totuși, aveți ieșire la mare, iar Klaipėda este portul principal al Lituaniei.**

– Orașul nostru este foarte frumos (nicăieri în Lituania nu veți întâlni arhitectură asemănătoare) și e foarte vechi. Când ați vizitat Lituania, ne povesteți lucruri interesante despre rădăcinile istorice comune ale strămoșilor voștri daci și ale lituanienilor. M-am molipsit și eu de tema aceasta și, după întâlnirea noastră de la Vilnius, am continuat să caut cuvinte de acestea comune la noi, la Klaipėda. Ce-ați zice dacă v-aș spune că unul din cei mai remarcabili poeți de-ai noștri, originar din Klaipėda, se numește Simon Dac? Dar, după retragerea acelei încrengături geto-traco-dace spre Baltica, deși limba ni s-a conservat, peste pământurile noastre au trecut și uneori chiar au avut stăpânire prusacii, nemții... și toate acestea au lăsat anumite urme în cultura noastră, mai cu seamă în arhitectură.

– **Probabil că și statutul de oraș-port își are impactul său în acest sens...**

– Mai mult sub aspect tehnologic. Limba noastră este una care nu prea primește cuvintele de împrumut. Noi chiar avem probleme în ceea ce privește găsirea unor cuvinte cu care să redăm inovațiile tehnologice. Din care cauză, în școli, începând cu anul 1989, se acordă o deosebită atenție studierii aprofundate a limbii engleze. În schimb, portul contribuie hotărâtor la dezvoltarea orașului nostru, determinând structura lui economică. Și asta mai cu seamă după ce am ieșit din componența U.R.S.S. și am putut să fim noi stăpâni pe ceea ce avem. Avântul industrial, comercial, al celorlalte sectoare economice a devenit, în acest răstimp, unul remarcabil.

– Toate acestea au condus, probabil, la un aflux de profesii noi și de locuri de muncă...

– Tocmai din această cauză a și fost înființată, acum zece ani, Universitatea din Klaipeda și Biblioteca ei pe care am onoarea să o conduc. Avem, deci, o bibliotecă tânără, însă dezvoltarea ei este, aș putea spune, vizibilă, crescândă. Într-un timp foarte scurt statele ei s-au extins la circa 50 de posturi. În continuă creștere se află și colecțiile: numai în anul trecut rectoratul ne-a alocat pentru achiziții aproape 30 mii dolari. Numărul cititorilor înregistrați e de peste 5700. Biblioteca este automatizată integral, catalogul electronic inserând 36 000 înregistrări și fiind accesibil on-line, la OPAC, precum și în Internet. Într-un cuvânt, perioada de așezare e ca și cum consumată, acum ne simțim cu adevărat o bibliotecă, o structură dinamică și cristalizată în același timp.

– Există, probabil, în situația dvs., marele avantaj de a începe totul pe nou, de a urma consecvent o concepție modernă, nouă, spre deosebire de noi care, după 1989, am avut mai întâi de renunțat la multe lucruri, de refăcut, de reparat, ceea ce impune un consum mult mai mare de resurse și de energie umană. În plus, am avut și mai avem încă de depășit factorul psihologic și, nu în ultimul rând, mediul politizat.

— Într-adevăr, dacă e vorba de politică, așa cum am înțeles că se manifestă ea la voi, la noi lucrurile stau un pic altfel, pentru că noi avem o strategie națională, și nu de ieri de azi, iar strategia aceasta este politica politicilor, ei îi sunt subordonate toate ideile și faptele practice lituaniene. Nimic din ceea ce nu urmează această direcție a conservării limbii, culturii și libertății noastre nu prea va fi acceptat și nici vorbă să fie finanțat. Asta e o lege nescrisă care nu se discută. În perimetrul acesta mare, totodată, se caută și există mult spațiu pentru libertățile tuturor, inclusiv pentru libertățile unor biblioteci luate aparte. Iată, eu am venit la Chișinău la un seminar în cadrul căruia să-mi împărtășesc experiența mea și a bibliotecii pe care o conduc în ceea ce privește programarea strategică. Ei bine, experiența aceasta a noastră s-a născut și dintr-o dorință de a scăpa de sub tutelă, de a face și ceva în plus sau mai altfel decât ne orientează Biblioteca Națională din Vilnius. Dar repet, cu toate acestea, nu ne permitem să ne abatem nici cu o iotă de la strategia națională în domeniu trasată de acea bibliotecă.

— Probabil că a trebuit să țineți cont, în acest context, și de programul strategic al Universității din care faceți parte.

— Tocmai că nu există un asemenea program la Universitatea noastră. Există doar o corelare între tendința statistică de evoluție a ramurilor economice, de modernizare a lor și cererea de specialiști în anii imediat apropiați. Noi ne-am gândit să depășim aceste date și să încercăm să elaborăm un program strategic complex, care să cuprindă fundamentele, politicile întemeietoare ale bibliotecii noastre: politica instituțională, vectorul evoluției colecțiilor, orizontul de așteptare al utilizatorilor, experiența unor biblioteci mari din lume ș.a., ca să configurăm ceea ce noi am numit „Vizia”, adică un model de cum trebuie să fie biblioteca noastră în viitor. Pentru a aduna informațiile necesare din care să alegem această imagine viitoare, am constituit opt grupuri de lucru, pe diferite aspecte (direcții) ale activității noastre, care au efectuat analizele și pronos-

ticurile necesare. Metodologia de pronosticare și de sondare a fost aceea a programului internațional TEMPUS / PHARE „Managementul schimbărilor în bibliotecile academice”. Grație acestui proiect, 9 salariați de-ai noștri au avut posibilitatea de a se documenta în Anglia și Danemarca. A fost utilizată cunoscuta metodă „Delta” – aprecierile experților privitoare la starea actuală a Bibliotecii noastre și la stringențele sale din viitorul tangibil. Am solicitat de asemenea observațiile critice ale colegilor din alte țări care ne-au vizitat în cadrul aceluiasi program TEMPUS / PHARE. În sfârșit, am organizat un sondaj sociologic în mediul studenților și al corpului didactic al universității. Astfel am acumulat un vast material statistic, de opinie, apreciativ, critic, analitico-sintetic în baza căruia am și purces la elaborarea Programului nostru strategic pe un termen de trei ani, adică pe un termen mediu.

– Programării strategice îi sunt consacrate, în ultima vreme, mai multe doctrine, să le zic așa, diferența dintre ele constând în locul ce-l ocupă în ele metodele pozitivist, neopozitivist, neocartezien, sociologice etc. Căreia dintre ele i-ați dat prioritate?

– Am consultat desigur și literatura științifică și chiar am utilizat unele forme și metode de pronosticare (m-am referit deja la metoda „Delta”, de exemplu, la sondajele sociologice). Dar cea mai importantă ni s-a părut (dincolo de toate aceste teorii interesante dar, poate, un pic premature pentru mărimea bibliotecii noastre) elaborarea unor strategii care să decurgă, să zic așa, de jos în sus, de la propunerile salariaților simpli și ale cititorilor la viziunea sintetizatoare a comitetului celor zece care au definitivat programul. Avantajul acestui fel de abordare este că colectivul devine deja pregătit pentru a urma strategiile adoptate, adică nu mai e nevoie de o perioadă atât de mare de pregătire psihologică, iar pe de altă parte, atunci când propunerile salariaților se comparau / suprapuneau cu limitele financiare, ne permitea să depășim faza aceea neplăcută, existentă în alte biblioteci, când personalul

are anumite suspiciuni în ceea ce privește distribuirea și executarea bugetului. Lucrul asupra programului strategic ne-a permis să devenim cu adevărat o echipă de oameni ce nu au secrete unul față de altul, singuri aleg prioritățile, singuri depun eforturi ca ele să fie realizate, – cu alte cuvinte, am devenit ca o familie.

– Cum arată, în linii mari, documentul strategic elaborat în acest fel?

– Programul strategic pe anii 2000-2003 al BU Claipeda este foarte concis: Introducerea, Analiza mediului exterior (noi i-am zis analiza SWOT – Strengths, Weaknesses, Opportunities și Threats) care vizualizează scriptic avantajele, părțile slabe, posibilitățile și pericolele instituției, apoi un capitol intitulat „Misiunea bibliotecii”, cu subcapitole conținând scopurile, sarcinile și strategiile de îndeplinire pe direcțiile de activitate investigate de cele opt grupuri de lucru la care m-am referit, în final fiind capitolul botezat cu acel „Vizia” al nostru, adică expresia concentrată a ceea ce trebuie să devină biblioteca noastră după încheierea / traversarea perioadei pronosticate. După care procesul se va relua, și așa în continuu.

– Programul vostru strategic nu putea să nu cuprindă și aspectele informatizării. Când m-am aflat la voi, mi s-a spus că într-o perioadă incipientă implementați LIBIS-ul elaborat de BN din Vilnius. După un timp, însă, împreună cu alte biblioteci academice (aici voi le includeți și pe cele universitare) ați renunțat la acel program în favoarea ALEPH-ului, care nu conținea atunci aproape nimic din cele necesare din punct de vedere strict profesional: nici UNIMARC-ul, nici UNICOD-ul, nici protocolul Z 2709 ș.a.m.d. Ce s-a întâmplat, de fapt? Care au fost motivele, să le zic așa, subiacente, ale scindării produse?

– În joc a fost un concurs de circumstanțe. Dar mai întâi trebuie să spun că asta nu înseamnă deloc că LIBIS-ul nu este bun. Din contra, este chiar foarte bine conceput, se bazează pe toate standardele,

protocoalele, formatele din Familia UNIMARC de care se conduc multe țări care se respectă, Franța fiind, în acest sens, exemplul cel mai strălucit. Prima cauză ține de, să zic așa, politica strategică, de ideologia softului. LIBIS-ul e pentru salvagardarea și conservarea memoriei națiunii lituaniene conținută în documentele scrise și tipărite. El necesită o catalogare și o clasificare riguroasă, pedantă, încât uneori nu poți face mai mult de 2-3 descrieri pe zi. E un lucru minunat pentru țara noastră. Într-o bibliotecă universitară, însă, încetineala aceasta, atât de prețioasă în BN, este indezirabilă, căci atunci studenții nu ar avea la timpul oportun accesul la cărțile necesare pentru studii. Într-un fel, deci, s-au bătut în cap două politici sau două ideologii: ideologia patrimonială (a cărților) și ideologia utilitaristă (interesele), a solicitărilor cititorilor în bibliotecile universitare. Apoi, accesul la informație în LIBIS e mai sofisticat decât în ALEPH, acesta din urmă oferind multe puncte de acces operativ la informația necesară studenților. În al treilea rând, LIBIS-ul impune o disciplină, o subordonare strictă, din punct de vedere tehnologic, Bibliotecii Naționale, și nouă ni s-a părut că ni se limitează oarecum libertatea.

– Tocmai argumentul acesta l-am auzit și noi, la Universitatea din Caunas. Dar nu vi se pare că, alegând această așa-zisă libertate, ați pierdut enorm din punct de vedere economic? Mă refer aici nu doar la costurile incomparabil mai mari ale ALEPH-ului, ale asistenței lui, ale cheltuielilor suplimentare necesare pentru compatibilizare cu LIBIS-ul pentru a face export-import de date, dar și faptul că, dacă susțineți LIBIS-ul, care e o creație națională a dvs., faceți să rămână niște bani importanți la voi în țară, nu să-i dați Israelului...

– Cu această ultimă remarcă trebuie să recunosc că m-ați cam dezarmat. Dar decizia academiștilor este luată, lucrările au demarat, banii s-au investit și lucrurile nu mai pot fi, cel puțin în acest moment, oprite și date înapoi. BN ar fi făcut bine dacă prevedea în

LIBIS și specificul bibliotecilor noastre. Dacă făcea o diferențiere... Dar cred că nenorocul nostru comun în acest moment este memoria centralismului. Poate că nu am fost destul de lucizi văzând în LIBIS și în orientarea BN o reminiscență a centralismului vechi, dar psihologia e psihologie și aici e nevoie de timp pentru a surmonta niște spații de neîncredere...

– Cum v-a plăcut Chișinăul și bibliotecile ce le-ați văzut la noi?

– E un oraș frumos, mai cald ca al nostru, aveți niște bibliotecari școliți și cu o bună etică a dialogului, a ascultării celuilalt. Sper că se comportă așa și ei înde ei, nu doar de față cu străinii. Mi s-a părut că frumusețea orașului vostru nu este una genuină, e ca un copil, după hainele căruia e greu să spui al cui este, căci i-a dat fiecare câte ceva de purtat. Asta e istoria voastră. Trebuie să vă puneți tare în gând să depășiți asta, să semănați cu voi înșivă, nu cu toți care au venit pe aici. Și asta trebuie să fie și în biblioteconomie. În bibliotecile ce le-am vizitat am văzut aceeași „înhăinurare pestriță”, adunate elemente din toată lumea. Dar biblioteconomia voastră trebuie să-și aibă fața ei. Așa cum face Naționala noastră din Vilnius și, din câte am văzut, spre asta tinde și BNRM.

– Vă mulțumesc pentru interviu.

– Și eu vă mulțumesc pentru ospitalitate, dar mai ales pentru orientarea spre rădăcinile comune, vechi, strămoșești, la care mi-ați atras atenția încă la Vilnius aflându-vă și la care mă gândesc acum, în clipele potrivite, ca la un început care trebuie căutat, și ținut minte, și trecut, ca firul acela identificator strecurat în dolar, în strategiile noastre. Aș vrea să ne întâlnim mai des.

„BIBLIOTECA NU ESTE BURICUL PĂMÂNTULUI...”

(Interviu cu biblioteconomistul francez Dominique Lahary)

– Domnule Lahary, în comunicarea ce ați făcut-o în 1997 la Viena și în convorbirea ce am avut-o când panoramam împreună, de la Belvedere, după încheierea programului primei zile a seminarului bibliotecarilor din Europa Centrală, neasemuita frumusețe a capitalei austriece, apoi la Paris, doi ani mai târziu, în cadrul conferinței ce ați ținut-o la Maison de Cultures du Monde și, în sfârșit, aici, la Varșovia, la acest for reprezentativ al bibliotecarilor din această zonă a Europei, ați stăruit asupra tezei că globalizarea informațională, în special Internetul, își va avea o justificare deplină numai atunci când va asigura comunicarea și schimbul de informații în toate limbile lumii. Iar în timpul stagiului meu la Paris, am fost martorul unei atitudini generale în acest sens, or, în Franța nu se omologhează niciun software, nu se promovează niciun film etc., dacă acestea nu sunt transpuse în limba franceză. Aici, în Polonia, situația e similară. Să fie vorba de o sincronizare mutuală a politicii naționale a țărilor din această regiune?

– Eu aș evita utilizarea în acest context a noțiunii de politică, mai ales în sensul în care ea este înțeleasă în țările estice. E vorba, la noi, de ceva mult mai temeinic, mai esențial și mai stabil decât politica. Atitudinea noastră este o expresie fenomenală a ființării și a culturii, a demnității, a naturii umane, dacă vreți. Condiția perpetuării vieții, așa cum arată și generalizările făcute de

conaționalul dvs. din Paris, Stephane Lupassco, este diversitatea, eterogenul. Omogenizarea înseamnă moarte. În plan cultural, uniformizarea ce o comportă globalizarea ar putea conduce la moartea spirituală, la depersonalizare, la transformarea locuitorilor Terrei într-o sumă statistică de indivizi. Cultura nu poate exista în afara a ceea ce Heidegger înțelege prin noțiunea de Loc. Ei bine, așa cum există în noi, în mod ancestral, instinctul de autoconservare biologică, tot astfel se manifestă și partea culturală din noi, care este indisolubilă de prima și amândouă sunt generate de Loc. În virtutea libertății noastre, așa cum este ea înțeleasă și promovată în Occident, ființa umană, odată născută, tinde să se manifeste așa cum este dată, altfel ea ar deveni cu totul altceva. Iar veșmântul lingvistic al acestei manifestări este atributul cel mai important și mai intim. Așadar, în timp ce politica este, până la urmă, o impunere, o agresiune față de libertatea ființei, manifestarea lingvistică ține de firescul naturii umane. E una când o comunitate de oameni, veniți din multe țări în căutarea unei vieți mai bune, își face un Loc nou, America, și toți convin benevol, din proprie inițiativă, cum s-ar spune, să comunice ei între ei în limba engleză și cu totul altceva este când această limbă este impusă celorlalte Locuri. Or, celelalte Locuri nu au prea fost întrebate dacă sunt de acord cu aceasta. A cunoaște alte limbi și a consimți să comunici în ele ține de cultură. A impune aceste lucruri, fie și indirect, prin intermediul tehnologiilor noi, ca în cazul nostru, ține deja de politică. Iar cultura este prin însăși esența sa în opoziție cu politica. Și când este vorba de o impunere, de o agresiune, de o invazie (invazia lingvistică ia locul invaziei militare, într-un anumit sens), firea noastră nu are cum să reacționeze altfel decât să opună rezistență, uneori chiar involuntar... Legea nescrisă a ființării este că Ființa nu are cum să se manifeste altfel decât în limba Locului ce a născut-o. Altminteri, Locul ca atare își pierde statutul său, iar odată cu aceasta Ființa trece în neant...

– La Viena, remarcați faptul că modul în care se produce actuala tehnologizare și globalizare seamănă mult cu felul de a fi al socialismului științific...

– Pericolul cel mai mare al socialismului „științific” (să punem, totuși, ghilimele, căci nu poate fi vorba, în cazul lui, de niciun fel de știință) este idealismul materialist. Transpus în practică, el constituie un atentat împotriva naturii și a ființării. Or, ce presupune cunoașterea științifică? A studia particularitățile, felul de a fi ale obiectului cunoașterii, ale unui lucru pentru a-l înțelege mai bine, a ști ce fel de comportament să avem în raport cu el, ceea ce ne-ar permite să armonizăm relațiile noastre cu mediul, ușurându-ne existența și eficientizându-ne activitatea practică. Altfel spus, a ne face înțelepți. Iar înțeleptul se bazează, în concluziile și în acțiunile sale, întotdeauna pe firea, pe natura lucrurilor. Socialismul „științific”, însă, nu ține cont de natura lucrurilor, el se conduce în toate de fel de fel de idei abstracte, mutilând apoi natura și omul ca să le aducă în corespundere cu ideile. Rezultatul nu poate fi altul decât desființarea, în cazul când ne pierdem docil identitatea și ajungem într-o stare de gregaritate, sau la căderea regimului, când ființa noastră nu renunță la datul ei. Actuala globalizare a început și ea cam în același mod: ni s-a impus, indirect, prin promovarea tehnologiilor, fără niciun fel de alternativă, nu doar un suport nou pentru ființare, ci un mod de ființare, o mentalitate uniformizată, iar conformismul gândirii înseamnă, de fapt, lipsă de gândire, lipsă de identitate.

– Totuși, globalizarea aceasta, pe lângă aspectele periclitante la care vă referiți, comportă și mari beneficii...

– Este un progres, iar progresul, prin statutul său funciar, e menit să îmbunătățească viața omului. Cel puțin, așa a fost în secolele precedente. Esențial este ca aceste tehnologii să nu depășească statutul de suport al civilizației, să nu altereze, să zic așa, codul genetic al ființării noastre, căci schimbarea codului ar însemna dispariția a ceea ce suntem noi.

– În 1997 păreați mai optimist în această privință...

– Nu sunt pesimist nici astăzi. Din contra, sunt unul din liderii promovării noilor tehnologii în țara noastră, sunt președintele

comisiei tehnologice în cadrul Asociației Bibliotecarilor din Franța. Însă, cunoscând mai bine obiectul informatizării, am ajuns la un alt nivel de generalizare, de la altitudinea căruia se vede mai departe. Dar nu ne învață oare filosofia că fiecare lucru își are reversul, contrariul său? A nu lua în calcul antinomiile înseamnă a cădea în mreaja iluziei, a nu avea nici pic de înțelepciune. Și apoi, uneori reversul acesta se vede, îți apare singur în față, încât nici nu mai e nevoie să te afli la altitudine. Războiul din Irak, de exemplu. Cel puternic a dat năvală fără să țină cont de opinia comunității internaționale. Și atunci te întrebi dacă ea este într-adevăr o comunitate. Or, comunitatea nu se poate constitui altfel decât pe temeiul culturii. Aici, însă, politica a suprimat cultura. Ba chiar a nimicit-o. Tezaurele de cultură străveche babiloniană au dispărut din muzee. O cultură neasemuit de valoroasă nu mai are loc nici în muzeu, necum în Locul ce a generat-o. Nu mai vorbesc de faptul că nu se mai pune niciun preț pe valoarea supremă, pe viața omului. Tocmai de aceea, în contextul acestor antinomii, biblioteca trebuie să aibă o misiune dublă. Pe de o parte, ea trebuie să se tehnologizeze, pentru a oferi utilizatorilor săi acces deplin și rapid la informația și la cunoștințele acumulate de întreaga omenire. Aici avantajul globalizării este indiscutabil. Numai că ar trebui să avem mereu în vedere că accesul și asimilarea acestor cunoștințe nu poate avea alt scop decât reducerea efortului de cunoaștere (globalizarea permite chiar o adevărată diviziune a muncii de cunoaștere), eficientizarea activității umane, toate acestea soldându-se cu economisirea timpului, iar timpul liber urmează să fie folosit la punerea în valoare a vieții și a creativității umane, a culturii și civilizației. Pe de altă parte, nu trebuie să uităm că biblioteca este o creație a comunității și a Locului comunității. Fără de acestea, ea ar înceta să mai fie ceea ce este. Și cum globalizarea periclitează aceste lucruri, biblioteca trebuie să contribuie efectiv la protejarea lor, ceea ce ar însemna și o protecție indirectă a propriului său statut existențial.

– Apropo de comunitate: odată ce ea este creatoarea și întreținătoarea institutului de bibliotecă, firesc ar fi ca

anume ea să decidă de ce fel de bibliotecă are nevoie. În realitate, însă, problema se abordează invers, de pe poziția bibliotecarilor...

– Într-adevăr, abordarea problemei de pe acest palier începe să devină precumpănitoare. Și tocmai de aceea, de multe ori se exagerează. Începând cu McLuhan, s-a exagerat pericolul ce l-ar prezenta pentru existența bibliotecii informatizarea și globalizarea, eram dominați de o premoniție cu adevărat apocaliptică. Iar când s-a văzut că lucrurile nu stau chiar așa, s-a trecut într-o altă extremă, aceea a euforiei. Rolul bibliotecii se exagerează atât de mult, încât se creează impresia că nu comunitatea a creat acest institut, ci invers. Eu cred că, din punct de vedere al mentalității, este nevoie în biblioteconomie de un fel de revoluție, una ca cea săvârșită de Immanuel Kant în filosofie. Avem nevoie de un spirit critic, de o Critică a biblioteconomiei, ca să-l parafrazez pe filosoful german. Trebuie să cunoaștem limitele posibilităților bibliotecii, să conștientizăm adevărul că biblioteca nu este chiar buricul pământului. Institutele pe care noi le considerăm drept concurente și de la care, uneori, ne străduim să acaparăm funcții, sunt create și ele de comunitate, ceea ce înseamnă că societatea are nevoie de ele. Profesioniștii din acele domenii își cunosc la fel de bine meseria, țin la ea și este firesc să se manifeste și la ei instinctul de autoconservare, căci sunt și ei oameni. Eu cred că modul de comportament cel mai înțelept pentru noi este să abordăm problema statutului existențial al bibliotecii menținându-ne permanent în orizontul intereselor și necesităților comunității, în orizontul de așteptare al contribuabililor. Nu aspirația eternității trebuie să ne anime, ci realitatea temporală. Căci nimic nu este etern. Legea progresului este negarea negației, formele noi le anulează pe cele vechi. Și dacă odată și odată comunitatea va decide că nu mai are nevoie de bibliotecă (deși eu nu cred că se va întâmpla vreodată acest lucru) și nu o va mai finanța, nu va trebui să se facă tragedie din asta. În locul acestui institut va apărea, în acest caz, un altul, de care societatea va avea nevoie mai mult...

– Care credeți că ar fi, privite din unghiul de vedere al orizontului la care v-ați referit, problemele și sarcinile de stringență actualitate în ceea ce privește informatizarea bibliotecilor?

– Problema primordială este tocmai aceea de a reveni în acest orizont. În virtutea conservatismului nostru și a lipsei de spirit critic, noi efectuăm informatizarea așa cum credem că e mai bine mai mult pentru bibliotecari decât pentru utilizatori. Standardele noastre de descriere, formatele de catalogare nu corespund așteptărilor clientelei. Pe de o parte, ele sunt un pic cam sofisticate, pe de alta, criteriile stabilite de noi pentru regăsirea informației nu corespund întru totul subiectelor după care se caută informația. E nevoie să schimbăm radical situația, trecerea la FRBR devenind acum de neamânat. La exportul-importul de documente în format electronic pare să fie mai potrivit și mai convenabil pentru beneficiari XML-ul, nu UNIMARC-ul. În aceeași ordine de idei, se impune o reorganizare a managementului resurselor electronice. Se cer investigații referitoare la lectura electronică, elaborări de ontologii semantice pentru asigurarea lingvistică a sistemelor informaționale bibliotecare. Devine tot mai acută problema dreptului de autor în mediul electronic. Pe scurt, informatizarea bibliotecilor trebuie regândită.

– Probabil, pentru a efectua această turnură, e nevoie și de o reciclare a bibliotecarilor...

– La fel și a utilizatorilor. Pentru aceștia din urmă, eu am înființat un laborator în cadrul universității din Paris. Pentru bibliotecari, am transformat website-ul meu personal într-o școală de instruire la distanță în problemele informatizării bibliotecilor. Sper ca exemplul meu să-l urmeze și alții...

– Vă mulțumesc pentru interviu și vă doresc mult succes în ceea ce ați început să faceți.

– Succesul sau insuccesul urmează să-l constate comunitatea ai cărei angajați suntem. Și eu vă mulțumesc pentru invitația de a

mă produce în calitate de oaspete al revistei „Magazin bibliologic”.
Salutări prietenești tuturor biblioteconomiștilor și bibliotecarilor
din Moldova. À bientôt. Bonne chance! Noroc.

Interlocutor: Alexe Rău
Varșovia, 27 octombrie 2003

„ADEVĂRATA MARE SCHIMBARE A SOCIETĂȚII ABIA URMEAZĂ SĂ SE PRODUCĂ”

(Interviu cu academicianul rusde origine basarabeană S. P. Kapița)

– Stimată domnule academician, sunteți descendent din viță basarabeană. Mai țineți vreo legătură cu baștina strămoșească?

– Vreo legătură, e prea puțin spus. Precum vedeți, vă răspund în limba română, pe când dvs. m-ați întrebat rusește...

– Astăzi sunteți pus pe surprize...

– La ce vă referiți?

– Am în vedere, mai întâi, comunicarea ce ați prezentat-o în cadrul acestei conferințe internaționale, prilejuită de aniversarea a 170-a a Bibliotecii de Stat a Rusiei, făcând un adevărat fureur. Și a doua surpriză este că vorbiți atât de bine limba noastră...

– Iată că și dvs., când vă referiți la această limbă, recurgeți la exprimarea eufemistică. Academicianul Piotrovski, un mare romanist și un foarte bun prieten al familiei noastre, a tot vorbit despre situația lingvistică din Basarabia, inclusiv despre felul acesta al multor intelectuali, iscat din rațiuni de circumspecție politică, desigur, de a ocoli numele ei cel adevărat. Dar ea este limba română și n-ai ce-i face. Bovarismul politicienilor de la Chișinău, care poate fi numit cu un cuvânt mult mai dur, numai că nu-mi pot permite să cobor atât de jos, întreținut, ba nu – generat de o seamă de politicieni chiar de aici, de la Moscova, este o mostră de ignoranță

agresivă. Eu nu cred că în condițiile creșterii nivelului de instruire și ale democratizării opacitatea obscură a acestor grupări șovine nu va fi dezamorsată definitiv. Lucrul acesta, însă, depinde de vorbitorii acestei limbi, în primul rând de intelectualii de la voi care trebuie să spună adevărul. Iar dacă „a spune adevărul” vi se pare o expresie cam bombastică, atunci țineți-vă de ceea ce se numește demnitate intelectuală. Eu, fiind departe de locurile de baștină ale străbunicilor mei, țin la această limbă tocmai din acest sentiment de demnitate, care include, pentru un intelectual, și datoria de a cunoaște și de a vorbi limba mamei care i-a dat viață și l-a crescut. Dacă bunelul și bunica erau basarabeni vorbitori de limbă română, dacă tatăl meu și mama mea au fost la fel, chiar dacă, în virtutea situației lor, nu au prea avut condiții să se și afirme în această limbă, cum puteam eu să fiu altfel? Mai mult chiar, deși m-am născut și am crescut departe de Basarabia, am mers pe urmele tatei și mi-am luat și eu o soție basarabeancă, de prin părțile Sorociei, așa încât, atunci când ne retragem în căminul nostru familial, mai vorbim și românește. Am și mers împreună, de câteva ori, când eram mai tineri, în ospeție la părinții și la rudele soției mele.

– S-a spus astăzi, la inaugurarea conferinței, că sunteți unul din cei mai vechi și mai devotați prieteni ai Bibliotecii de Stat a Rusiei...

– Îi datorez acestei biblioteci tot ce am reușit să fac până acum și ca savant, și ca popularizator al științei. Îmi petrec aici aproape toate zilele lucrătoare. Există câteva bibliotecare deosebite, care sunt ca și cum ale mele și care m-au asistat în tot ce am făcut și continui să fac. Cu mulți ani în urmă, o editură mi-a propus să scriu o carte despre istoria științei. Dar una deosebită, care să reflecte mișcarea vie a ideilor științifice, continuitatea lor, modul de gândire și de căutare al savanților. Bibliotecara ce m-a ajutat, s-a îndrăgostit de tema mea, făcea investigații bibliografice de anvergură. În fiecare zi, când veneam la bibliotecă, pe masa mea din sala de lectură mă aștepta o partidă nouă de materiale și o listă de titluri pentru ziua

următoare. Când am terminat de scris lucrarea, nu-i puteam găsi un titlu care să-mi placă. L-am căutat multe zile până când odată, uitându-mă prin lădițele cu fișe ale bibliotecarei, am dat de un fișier în care dânsa a inclus și a sistematizat toate titlurile ce le găsisese pentru mine. Pe lădiță era scris: „Viața științei” (pentru S. P. Kapița). Titlul mi-a plăcut nespus de mult, încât l-am preluat atât pentru acea carte, cât și pentru ciclul de emisiuni televizate de popularizare a științei, ciclu care abia mai apoi s-a numit „Evident, neverosimil”.

– Conferința de astăzi a pus în discuție rolul bibliotecilor în societatea informațională. Ca și în cadrul altor foruri internaționale ale bibliotecarilor, s-a vorbit despre schimbări mari, radicale, despre o revoluție informațională. Dvs., însă, ați cam dat peste cap enunțurile de acest fel...

– În abordarea acestor probleme se face tot mai mult observabilă o greșeală metodologică ce îi îndepărtează pe bibliografi și pe informaticieni de esența lucrurilor. Ei scot în evidență vectorul evoluției societății în ultimele două, trei decenii și îl compară cu vectorii unor perioade de sute de ani. Or, la scara secolelor și a mileniilor, ceea ce s-a întâmplat în aceste câteva decenii s-ar putea să nu constituie o orientare vectorială. În plus, demersurile acestea nu întotdeauna pornesc de la niște deslușiri noționale adecvate. Se afirmă, de exemplu, că abia acum societatea a devenit una informațională. Este absolut incorect. Ce înseamnă, de fapt, cuvântul „informațional”? El desemnează procesul de transmitere de informații de la individ la individ, de la o generație la alta, de la o comunitate la alta cu ajutorul limbii, limbajului (oral sau în scris). Ei bine, cercetările savanților arată că limba, vorbirea au apărut cu 1-1,5 mln de ani în urmă. O comunitate, o societate nici nu s-ar fi putut constitui ca atare fără această comunicare. Societatea a fost una informațională dintotdeauna. Ceea ce s-a schimbat cu adevărat au fost căile și viteza de transmitere la scara globală, dar schimbările acestea nu țin de ceea ce este esențial în om și în comunitatea umană.

– Vorbind despre comunicare, ați atins una din problemele deschise ale bibliologiei – ce a apărut mai întâi: scrierea sau vorbirea? Unii bibliologi chinezi și francezi, de pildă, vorbesc de primatul scrierii.

– Pentru a găsi răspunsul corect la această întrebare, trebuie mai întâi să vedem ce s-a întâmplat cu creierul omului: a evoluat oare el din punct de vedere al complexității sale ori a rămas același. Mult timp problema aceasta era abordată prin prisma evoluționismului, care a condus la înscăunarea în știință a idealismului materialist și chiar a unui soi de bovarism scientist. Au venit însă matematizarea științelor și a filosofiei, tehnologizarea și informatizarea cercetărilor care au dat niște rezultate ce dezminț, în multe cazuri, prezența evoluției și a progresului. Modelările matematice bazate pe datele de ultimă oră ale arheologiei, arheografiei, antropologiei ne demonstrează că creierul uman nu a evoluat. Complexitatea lui a fost dată dintr-odată, ca un dar divin. Problema, soluționarea căreia a necesitat o evoluție, rezidă în posibilitățile omului de a exterioriza informația conținută în creier. El a căutat mereu niște mijloace de exteriorizare adecvate complexității sale cerebrale. La început au fost semnele geometrice, pentru că într-o anumită perioadă coardele vocale, așa cum arată analiza artefactelor, nu erau suficient de dezvoltate și, în consecință, nu exista încă vorbirea articulată în complexitatea ei cunoscută, omul producând doar câteva sunete specifice. De altfel, chiar evoluția scrierii ne dovedește acest lucru. Or, dacă vorbirea articulată ar fi fost un dat primordial, atunci alfabetul, care a apărut în baza limbii vorbite, ar fi apărut și el dintr-odată. Așa însă, el a apărut la o ultimă etapă, după semnele geometrice, după scrierea analitică și după cea sintetică. Dar toate aceste evoluții nu au atins esența omului, ele trebuind doar să ajungă la nivelul complexității acestei esențe. Și nu se știe când se va întâmpla o concordanță deplină între interiorul cerebro-psihic și mijloacele de exteriorizare a lui.

– Toate datele acestea le-ați expus și demonstrat cu deosebită persuasiune în cadrul a două ediții speciale ale

emisiunii dvs. „Evident, neverosimil”, pe care le-am privit fascinat.

– Cred că ați fost nu doar fascinat, ci și contrariat. Într-adevăr, e greu să-ți impui o acceptare necondiționată a datelor noi ale științei. Am primit, după emisiune, sute de scrisori, din partea multor savanți, pedagogi, chiar de la simpli cetățeni. Dezacordul și dezaprobarea erau exprimate în mult mai multe răvașe decât fascinația și bucuria euristică...

– La conferința de astăzi ați produs o mare senzație, prezentând o viziune neașteptată asupra trecutului, prezentului și viitorului societății, surpriza fiind amplificată și de faptul că un fizician face revoluție în sociologie...

– Cel de-al doilea aspect al surprizei nu este de fapt o surpriză, ci e vorba de continuarea unei tradiții de familie. Tatăl meu, mai cu seamă în perioada de după decernarea premiului Nobel, a fost o prezență remarcabilă a vieții publice ruse și internaționale. Eu nu am făcut decât să-i urmez exemplul. Împreună cu câțiva colegi savanți din SUA și Danemarca, am încercat să aplicăm modelarea matematică pentru a afla nu la nivelul presupuzițiilor, dar mai mult sau mai puțin exact cum a fost comunitatea umană până acum și ce ne așteaptă în viitor. Rezultatele ce le-am obținut sunt revelatoare, iar concluzia principală este că schimbările despre care vorbim mereu de câteva decenii sunt insignifiante în raport cu ceea ce ne așteaptă. Adevărata mare schimbare a societății abia urmează să se producă.

– Aveți în vedere o schimbare de ordin tehnologic?

– Tehnologiile, ca și moda, sunt lucruri efemere și nu țin de esența ființei și a ființării umane. Iar în câmpul acestora din urmă, progrese nu s-au prea înregistrat. Francis Fukuyama a demonstrat acest lucru de o manieră irefutabilă. Pe de altă parte, așa cum arată rezultatele cercetărilor noastre, factorii decisivi în dezvoltarea comunității umane au fost, atât în epocile preistorice cât și în

timpurile istorice, nu economia, nu munca, ci spiritualitatea și informația, cultura în sensul larg al cuvântului.

– Prin urmare, concluzia lui Maltus, spre care s-au orientat și de care s-au ghidat atâta timp politicienii și savanții, că problema alimentară este forța motrice a omenirii, se dovedește a fi greșită?

– Categoric. Analizele noastre arată că resursele alimentare pe globul pământesc au fost și sunt mai mult decât suficiente. Problema stă în distribuirea acestor resurse, dar nu în deficitul lor. Afară de aceasta, explozia demografică, precum ne arată modelul matematic, a fost un fenomen temporar și este influențată, cât n-ar părea de paradoxal, tocmai de nivelul de cultură și de capacitatea de receptare a informației. Cât timp cultura se limita mai mult la îmbunătățirea aspectelor de civilizație, s-a redus progresiv mortalitatea și a crescut numărul populației. Punctul de vârf al exploziei demografice l-au constituit anii 1950-2000. Din 2001 a început stabilizarea, iar din 2200 numărul populației Terrei va fi într-un regres continuu din cauza reducerii considerabile a natalității. Și cât n-ar părea de paradoxal, factorul principal care determină această tendință este, în plină revoluție informațională declarată, tocmai criza informațională. Vorba e că omul a ajuns la limita posibilităților sale de receptare a informației. Formarea profesională durează deja până la vârsta de treizeci de ani. Dar și după aceea, instruirea trebuie continuată, altfel nu faci față concurenței. Și atunci cum să-ți rămână timp ca să mai și lucrezi, să te reproduci, să transmiți cunoștințele acumulate către generația tânără? Limitele receptării au condus la un fenomen nou în țările postindustriale: aproape la 30% din populație se manifestă analfabetismul funcțional (războiul din Irak, de exemplu, a arătat că o mare parte din ostașii americani nu posedă pe deplin armele intelectualizate).

– Apropo, cineva dintre vorbitorii de astăzi a scos pe tapet problema disproporției crescânde, în cadrul resurselor tehnologice noi, între prețurile la hard și la soft,

cele din urmă fiind deja de aproape douăzeci de ori mai mari. Nu este și acest indiciu o răsfângere indirectă a ceea ce remarcăți dvs. că se petrece în cadrul resursei umane?

– Fără doar și poate. Dar aș ține să fac imediat o replică vis-à-vis de sintagma „resursa umană”. Tratarea factorului uman ca resursă are și ea partea sa de contribuție la ceea ce se întâmplă cu omul și cu societatea. Se conturează două puncte ale căii parcurse până acum: de la frate al naturii, în vremurile primordiale, la resursă, în perioada contemporană. În general, modelul matematic al căii acesteia arată că s-a produs o comprimare a timpului și a istoriei. Fiecare perioadă istorică nouă a fost de două, trei ori mai scurtă decât precedenta. Densitatea informațională, culturală, psihologică, biologică a crescut în proporție geometrică, presându-l pe om cu o forță fără precedent.

– Daniel Boorstin l-a comparat pe omul de astăzi cu cambula.

– Cred că a găsit o metaforă foarte exactă.

– Ați specificat mai sus că din anul 2200 va începe scăderea progresivă a populației Terrei. Probabil că momentul acela se va constitui într-un fel de linie de demarcare, de trecere la noua societate, intrată în adevărata mare schimbare la care v-ați referit. Cum va fi acea societate?

– În primul rând, va fi radical schimbată componența de vârste: oamenii în etate vor fi mult mai mulți decât cei tineri. Va fi, deci, o societate îmbătrânită, cu toate consecințele ce decurg dintr-o astfel de stare. Se va produce o criză acută de concepție colectivă asupra lumii și una de conștiință. Vor intra în declin familia și statalitatea. În locul timpului comprimat va veni altceva.

– Se pare că primele semne a ceea ce va urma s-au și ivit.

– Aveți perfectă dreptate. Numai că atunci ele se vor amplifica, după mecanismul avalanșelor montane.

– Nu vor însemna oare toate acestea începutul sfârșitului?

– Dacă nu se va întâmpla nicio catastrofă cosmică, nu va dispărea nici societatea. Ea va traversa, desigur, o perioadă de reabilitare, de reanimare după cele prin câte a trecut. Și apoi își va reveni. Dacă, desigur, se va întoarce la natură, la spiritualitate, la cultură, lăsând aspectele tehnologice pe un plan secund, unde le este locul, așa cum ne-a prevenit și filosoful german Heidegger, și marele Fucuyama.

– Care ar fi, după dvs., viitorul bibliotecilor în acest context?

– Am discutat despre aceasta de multe ori, cu biblioteconomiștii ruși. Eu cred că biblioteconomia trebuie să-și schimbe punctele de reper în ceea ce privește pronosticarea și programarea strategică pe termen foarte lung. Limitele de receptare umană, la care m-am referit deja, impun o reorientare de la informație la cunoștințe.

– E tocmai genericul conferinței internaționale de astăzi.

– Sunt nespus de bucuros că am reușit să influențez alegerea acestui generic. Din păcate, însă, în prim-planul dezbaterilor au ieșit problemele tehnologice, iar nu cele socio-umane.

– Credeți că ar trebui să renunțăm la tehnologizare?

– În niciun caz. Tehnologiile își vor ocupa locul ce li se cuvine. Până în 2200 va mai veni un mare val tehnologic, legat de aplicarea memoriei holografice la computere, de motoarele cu apă (cu hidrogen) și de crearea intelectului artificial. Acesta din urmă va duce criza interioară a omului și a societății la limita ultimă, încât, pe fundalul răririi populației, vom vedea cu alți ochi realitatea, o vom simți fizic, cum ar zice Borges. Și atunci, lăsând tehnologiile la locul lor, ne vom preocupa de creșterea părții spirituale, culturale a ființei noastre, pentru a redobândi echilibrul. Chiar dacă nu vom face în mod deliberat acest lucru, îl va face instinctul de autoconservare din noi, natura care e mai înțeleaptă decât înțelepciunea însăși.

– **Așadar, un progres eventual pentru biblioteci ar însemna trecerea de la diseminarea informațiilor la difuzarea cunoștințelor. Cum vedeți dvs., ca unul care cunoaște biblioteca din interior, înfăptuirea practică a acestei orientări?**

– Înfăptuirea practică trebuie să decurgă, pe de o parte, din baza metodologică oferită de știință, de modelarea matematică în particular, iar pe de alta, din studierea publicului cititor cu instrumentele ce le oferă sociologia contemporană. Vectorii evoluției demografice și antropologice trebuie să prevaleze, ca puncte de reper, asupra aspectelor tehnologice. Însă eu nu aș fi de acord cu noțiunea de progres pe care ați utilizat-o aici. E vorba mai curând de o reîntoarcere la spiritualitate și la cunoaștere, dar la un alt nivel de dezvoltare, desigur. Același lucru se poate spune și despre globalizare. Or, utilizând, cu referire la circuitul informațional, sintagma „sat global”, noi, de fapt, recunoaștem că arhetipul informațional foarte vechi al statului e mult mai bun decât modelul la care am ajuns în secolul XX. Asta e legitatea. Universul e pulsatoriu, se contractă și se dilată, se depărtează de punctul inițial și apoi revine. Omul, ca parte a acestui univers, nu poate fi o excepție.

– **Vă mulțumesc pentru interviu.**

– Iar eu vă mulțumesc pentru invitație și vă rog să transmiteți cititorilor revistei „Magazin bibliologic” urările mele de fericire și de mai bine. Mai ales cititorilor de prin părțile Sorociei, oameni despre care am niște amintiri de neșters.

Interlocutor: Alexe Rău
Moscova, 8 aprilie 2003

**„BIBLIOTECA VIITORULUI NU VA MAI AVEA
SENS ÎN AFARA ALGORITMULUI IUBIRII...”**

(Dialog cu Andrei Vartic, artist, savant, scriitor și filosof)

– **Dragă Andrei, o surpriză mare pentru elita basarabeană a fost când tu, brusc (dar a fost brusc oare?) ai dat publicității preocupările tale dacice. Apropo, există mulți așa-numiți savanți, care au scos la iveală o „producție” mai mult decât modestă, dar care, în fond, cam trag de păr problema dacică. Și asta încă e ușor spus. Mi s-a creat impresia că ar exista, în subterane, chiar un fel de luptă... Ce ar însemna aceasta din urmă pentru ființarea noastră?**

– Eh, dragă domnule Rău, chiar ai apucat taurul de coarne când ai adus vorba despre „ființarea noastră”. Chiar și intelectualii, și nu numai din spațiul cultural românesc, se feresc tot mai mult în ultimii zeci de ani să pună frontal problema ființării omenești pe pământ. După cunoscutele investigații existențialiste din sec. XX, în special pe vectorii Heidegger - Sartre - Camus, adică după afișarea non-rostului omenesc pe pământ și a tragicei sintagme heideggeriene din 1968 – „doar un zeu ne mai poate salva!”, intelectualii, dar mai ales filosofii (care s-au transformat în masă în metafizicieni de catedre universitare) vorbesc tot mai puțin despre sufletul omenesc și, mai ales, despre felul cum mortificarea lui prin pragmatism și violență atacă fundamentul ființării noastre, partea lui morală și spirituală. „Lucrul în sine” al lui Kant, „ascunderea” lui Heidegger nu au loc pe masa celor care gestionează trebile lumii. În consecință – crime în masă și incertitudini tot mai multe...

– A fi interdisciplinar, cum zici tu, este o modă sau o necesitate? Iar dacă e o necesitate, atunci care sunt perspectivele dacologiei în acest context?

– E chiar mai mult decât o necesitate. A atras atenția asupra ei Einstein, după experimentele cu bomba atomică. Dar cel care a adâncit această problemă într-o cunoscută discuție cu Einstein a fost Rabindranath Tagore. Poetul și filosoful, mai corect înțeleptul, nu pot lipsi din laboratoarele unde se pipăie fundamentele materiei sau ale genomului. Omul de știință este obligat de faptul transformării rezultatelor cercetărilor sale în arme de distrugere în masă, să aibă și înalte calități morale, și să țină cont de semnalele pe care le trimit și artiștii în cercetările lor artistice și estetice. De ce zic artiștii? Fiindcă domeniul artelor, în special al muzicii, picturii și poeziei, descriu cel mai bine tocmai limitele de ființare ale omului. Poetul este un om pe care Dumnezeu îl deplasează la acele limite și de acolo el ne transmite prin logos divin ce vede. Platon a scris despre toate astea un întreg dialog – „Ion”. De aceea politicienii vechi se înconjurau cu poeți, pictori, actori și înțelepți. Ca să vadă mai bine perspectivele, ca să poată îmbunătăți limitele de ființare ale omului. Ce ar putea da cercetarea civilizației dacice la acest capitol? Enorm. Fiindcă viața morală a dacilor a fost apreciată și urmată de multă lume în Antichitate, chiar și înainte de acea misterioasă întâlnire dintre Socrate și „medicul lui Zamolxis”, care a avut loc la Potidea în 432 BC.

– Ai reușit să cercetezi înscrisurile omului primordial de pe un areal inimaginabil de vast. Ai ajuns și la concluzii extraordinare. Ai putea să te împărtășești cu lumea bibliologică de la noi?

– După cercetarea sanctuarelor numerologice ale dacilor nu a fost greu să observ că și cucutenienii, și turdasienii, și starcevo-crișenii foloseau într-un mod asemănător geometria și numerologia. De unde venea însă această venerare a numerelor 3, 5, 7 sau 9? Întâlnirea cu cercetările arheologilor Moroșan, Chirica, Păunescu,

Chetraru și Borziac a luminat un răspuns al acestei întrebări. Omul din paleoliticul superior cunoștea proprietățile acestor numere și le folosea pentru scopuri care, aparent, par alogice din punctul de vedere al felului cum apreciem noi astăzi civilizația acelui om care locuia pe un spațiu imens ce se începea la Oceanul Atlantic și se termina dincolo de lacul Baikal. Descoperirea de către Ilie Borziac a unui portac incrustat cu serii de linii așezate sub forma unei matrițe de excepție, denumită de noi matrița 7&9, ne-a permis să o descoperim pe artefactele omului din tot acest areal uriaș. Omul apusean însă lega însemnele sale geometrice și matematice de pictura naturalistă, parietală, pe când cel răsăritean, mai ales cel din Europa Centrală și Câmpia Rusă, de arta mobilă, adică de piese mici, mai ales amulete, păsări și statuete de femei, care puteau fi ușor purtate de om în peregrinările sale vânătorești. Unele din cele mai interesante piese de artă mobilă cu înscrisuri matematice, după opinia noastră, s-au creat în spațiul dintre Dunăre, Tisa și Nistru, la Țibrinu, Mitoc, Molodova, Brânzeni, Cosăuți, Ceahlău, Ripiceni-Izvor, Climăuți și alte câteva stațiuni, necercetate încă fundamental, monografic, până la ora actuală. Importanța bibliografică a acestor descoperiri este uriașă. Omul incrusta pe oase și pietre informația despre sine și Cosmosul în care trăia, omul aduna, prelucra, arhiva și transmitea informația. Noi am denumit acest proces „paleoinformatică”, iar arhivele de semne matematice și geometrice incrustate în paleolitic pe pietre și oase – primele cărți, dacă vrei, chiar biblioteci ale omenirii. Minunea incrustărilor din spațiul despre care vorbim este că ele au fost folosite fără reperul lor zoomorfic sau antropic, adică curat logic și simbolic. Putem, astfel, să ne mândrim că pe o mulțime de oase de la Cosăuți apar adevărate scrisuri paleolitice. Iar primul „M” din istoria civilizației, din informațiile la care am avut acces până acum, chiar apare superb pe un os descoperit de Ilie Borziac la Cosăuți. Despre toate aceste cercetări am scris câteva studii – „O istorie geometrică a lui homo sapiens”, „Întrebarea cu privire la paleoinformatică” (publicată deja de revista Domniei Voastre),

„WWW and musicroom” și „Portacul lui Borzic”, care apare în acest număr de revistă cu toate incrustările despre care vorbim aici.

– În bibliologie există o problemă veche de care depinde explicarea unor fenomene principiale legate de ființarea omului. De exemplu, ce este primar: scrierea sau vorbirea? Tu la ce concluzii ai ajuns?

– Primară este ideea, logosul. Dar a fost el înscris undeva? Se spune despre Constantin cel Mare, trac din Niș cu o mamă care se mai ruga lui Zamolxis, că a văzut înscris pe cer îndemnul ca să urmeze calea crucii pentru a birui. Patriarhilor biblici, dar și altor mari înțelepți ai lumii antice (îi am în vedere pe rishii despre care vorbesc Vedele), li s-au revelat multe din cunoștințele pe care mai întâi le-au transmis din gură în gură, de la maestru la ucenic (și de multe ori transmiterea asta însemna tăcere, fiindcă maestrul îl chema pe ucenic la upanișadere doar după ce ucenicul afla singur tot). Heidegger a fost acela care a restabilit echilibrul acestui fel de cunoaștere atunci când în deplin secol tehnologic a pus problema scoaterii din ascundere, de fapt un fel de provocare la adresa fenomenalelor lui Kant. Manifestările lucrurilor, după opinia lui Heidegger, nu se mai realizează de la sine în epoca bombei atomice, ele sunt provocate de om și chiar comandate, ba chiar cerșite de el. Construitul este această provocare, în majoritatea cazurilor iresponsabilă. Spațiul nici nu poate fi definit, spune Heidegger, dacă nu este construit de om. Dar ce înseamnă a construi în Globalizare? Înseamnă a scoate din ascundere fenomene pe care natura nu a vrut să ni le dea. Dar cum orice construit are și umbră, efectele construitului sunt dezastruoase în ultimii zeci de ani – fiindcă și construitul este de proporțiile pământului pe care locuim. Or, dacă construitul marchează spațiul devenirii omenești, de ce să nu denumim spațiul „loc”, așa cum ne îndemna Mircea Vulcănescu? De ce să nu descifrăm și cărțile drept construit, adică loc și marcarea a spațiului nostru vital? În „Matca”,

montată de mine în 1992, viitura, potopul nu era format din ape. Această formă de pedepsire a omului, după știutul fragment din Biblie, Dumnezeu nu-l va mai folosi ca să pedepsească omul. Viitura lui Vartic era din cărți, o uriașă viitură formată din cărți. Atunci unii preamari iubitori de carte s-au revoltat. Cum se poate să transformi în catastrofă universală editarea cărților, cum se poate să le numești „dihanii!”, vorba lui Sorescu adresată viiturii? Dar noi atunci tocmai estimam ororile pe care le-a pricinuit tipărirea cărților de către fasciști și comuniști în secolul XX. Care era tirajul cărților lui Brejnev? Zeci de milioane. Care a fost tirajul cărților lui Hitler, Lenin și Stalin? Știi mai bine decât mine. Dar miliardele de ziare, broșuri, placarde ce chemau la lupta necruțătoare de clasă sau de rasă? Dar, poate, odată cu democratizarea, lucrurile astea s-au schimbat spre bine? Nu, nu s-au schimbat spre bine... Tirajul cărților pornografice întrece cu mult tirajul cărților care îndeamnă omul să trăiască în limitele normelor morale. Violenta și ura trece din paginile cărților pe ecranele televizoarelor și, mai ales, pe Internet. Numărul paginilor web cu subiecte pornografice sau teroriste îl întrece cu mult pe al celor cu subiecte educaționale sau științifice. Și toate astea sunt construituri urieșești care lasă urmă și umbră, care influențează categoric manifestarea a noi și neînfrânate fenomene din ascunderea universală. Cât va continua acest proces? Și nu poate el declanșa, ca și în Antichitate, așa cum a prevestit și Umberto Eco în „Numele trandafirului” o ardere până la temelii a vechii biblioteci, a bibliotecii demonizate, așa cum s-a întâmplat în Antichitate la Alexandria și, recent de tot, la începutul lui septembrie 2004, la Weimar? Iată de ce concluziile la care am ajuns în monografia „Weg und WWW. A Portret of the World with Heidegger” sau în scrisorile adresate lui Bill Gates în 1995 sunt că, fără a știrbi cuceririle democratice europene (care, în fond, rămân neschimbate de la Solon încoace, dar și Solon a fost influențat de agatârsul Anacharsis ajuns la Atena din țara lui de pe malul Mureșului), trebuie să punem limite draconice arhivării informației. Socrate spune (în puțin cunoscutul dialog „Alkiona”)

că algoritmul de prelucrare, depozitare și transmitere a informației bune, acceptată de legea divină a eternului, nu e o problemă (date fiind cunoscutele principii muzical-numerice care stau la baza Universului). Acest algoritm ar putea fi ușor de implementat prin construirea lui direct pe procesor (nu în soft, ca acum). Și atunci? Atunci o mare parte din informația creată de mintea neodihnită, zbânțuită, nebunatică, violentă, mânioasă, bolnavă a omului nu va avea alte căi de a se depozita decât cele naturale, adică prin memoria omului. Or, anume acolo se dă o luptă dură pentru informație între zeițele Lethe și Mnemosyne (despre care am scris și un eseu – „Mnemosyne și Lethe în clar de Internet”). Ele restabilesc balanța umanității, ele devorează fumul iluziilor și nebuniilor omenești. Așa ajungem la omul cel mai vechi care a socotit de cuviință, fiind exact ca și noi din punctul de vedere al resurselor genetice, să arhiveze foarte puțin din câte vedea, auzea, simțea sau îi trecea prin minte. Așa ajungem la tăblițele matematice de la Brânzei, Mitoc sau Cosăuți, geniale enciclopedii ale paleoliticului superior, care au prevestit și tăblițele de la Tărtăria, și alte minuni scrise ale omului neolitic și modern.

– Ai scris o carte fundamentală despre paleoinformatică. Acum, când toți scriu despre globalizare și despre informatizare ca despre cea mai mare noutate a omenirii – cum crezi, ce este nou și ce este vechi în această chestiune?

– Nouă este devenirea onestă a omului în condițiile noilor provocări ale Cosmosului, aflat și el, vorba lui Platon, în continuu proces de devenire și de consum de sine. Veche este, probabil, setea omului de nemurire, dorința lui de a influența devenirea Cosmosului, de a-i preface pe zei în slujitori ai nesăbuițelor sale. Pe acest domeniu omul nu are niciun sort de izbândă, absolut niciunul...

– Ești unul dintre veteranii auditoriului de cititori ai Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. Ce crezi despre acest institut social ca atare și despre prestația actuală a lui (preferăm sugestiile în defavoarea laudelor).

– Da, sunt un veteran al cititului și al Bibliotecii Naționale. În ultimii ani, din cauza sărăciei, nu mai cumpăr cărți. Noutățile le aflu din noile colecții ale BNRM și de pe Internet. Sunteți viabili, frumoși și geniali, vorba lui Florin Piersic despre colegii săi de teatru, dar aveți strașnică nevoie de o modernizare nu doar tehnologică, ci și ideatică, a arhivării informației și a căilor de acces spre ea. Mă bucur foarte mult că pe acest domeniu, din toate câte se văd, participă cu seriozitate europeană, novatoare și BNRM, inclusiv directorul acestei instituții prestigioase, adică dl Alexe Rău. Iaca, nu v-am lăudat!

– După atâta „chin”, vorba lui Liviu Damian, adică după atâția ani de lectură (îmi spuneai odată că te îngrozești când te gândești cât de mult ai citit), ți s-au format cumva niște principii, ori, hai să-i zicem așa, o filosofie personală a lecturii? Ce le-ai recomanda în acest sens tinerilor cititori?

– Să urmeze, ca și în dragoste, pasiunea. Cititul fără pasiune e un chin strașnic. Fie că e vorba de cărțile lui Platon sau Einstein, fie că e vorba de un manual ce ne învață cum să coacem mai bine plăcintele sau mămăliga, dau numai două pilde, trebuie să iubești cu pasiune fenomenul excepțional pe care îl reprezintă informația și suportul ei, cartea. Aceasta este noutatea pe care trebuie s-o implementeze noua bibliotecă a Globalizării cu toată omenia și dragostea de om posibilă. Fără dragoste nu se poate construi, probabil, nicio bibliotecă modernă. Nicio bibliotecă a viitorului nu va mai avea sens dacă nu-și va pune la temelie universalul algoritm al iubirii.

– Începând cu ieșirea neordinară a lui McLuhan, unii futurologi prevestesc dispariția institutului de bibliotecă. Întrucât ești un îndrăgostit de computer, care e opinia ta în această privință?

– Biblioteca, sub forma ei actuală, nu a existat de când este omul, deși, cum am arătat, informația a fost adunată, prelucrată și arhivată

încă din paleoliticul superior... Poate și mai înainte... Nu trebuie să ne sperie faptul că se vor schimba mijloacele tehnice, hardul, de prelucrare și arhivare a informației, ci felul cum este utilizată această informație pentru a scoate din ascunderea universală demonii care ne pot anihila. Acesta e pericolul despre care mă întrebai la începutul acestui dialog. Aceasta este „teleologia” noii activități editoriale, despre care vorbești în unele din superbele eseuri din ultimii ani. De felul cum ne vom feri de acest pericol depinde și soarta viitoare a omului, soartă înscrisă cumva și în numerele pe care ni le afișează, vorba lui Eminescu, stelele cerului...

– Ai avea un mesaj mai special pentru cititorii revistei „Magazin bibliologic”?

– Omul modern are un simț acut al călătoriilor. El nu poate sta pe loc, el se învârte în jurul Pământului ca și fluturile de noapte în jurul becului aprins. Luați cu Domniile Voastre în aceste zbânțuieli ale sufletului și o cârtică din poeziile lui Eminescu. Sau o cârtică din vechile noastre cântece bătrânești. Cântați vechile doine, în ele este mai multă înțelepciune decât în toate becurile aprinse ale Globalizării.

Interlocutor: Alexe Rău
Chișinău, 21 septembrie 2004

„BIBLIOTECILE TREBUIE SĂ FACĂ PARTE DIN FERICIREA OMULUI...”

(Dialog cu dl John J. Cole, directorul Centrului de Bibliologie
(Center for the Book) al Bibliotecii Congresului din SUA)

– Stimate domnule director, cu niște ani în urmă, o carte scoasă la Editura „Kniga” din Moscova, răspândită desigur în toate republicile unionale de atunci, deci și în Moldova, prezentând experiența bibliotecilor din țara dvs., lansa sintagma „filosofia biblioteconomiei americane”. Aspectul filosofic al profesiei noastre ori, mai exact, temeiurile filosofice ale ei ne interesau deja și pe noi, numai că sensul pe care îl puneam (și îl punem) noi în această expresie diferă de înțelesul pe care i-l dați voi. Întrucât prin intermediul Centrului condus de dvs. Biblioteca Congresului promovează politica biblioteconomică americană și orientează activitatea bibliotecilor din state, ați fi probabil cel mai în temă și cel mai în drept să comentați această sintagmă, dezvăluindu-ne, nemediat, esențele ei în viziunea americanilor.

– E și firesc să existe diferențe între noi, căci facem parte din medii filosofice diferite. Un Charles Pierce, un J. Deey sau un James, reprezentanții de seamă ai filosofiei pragmatiste americane, ne-au inoculat, ne-au cultivat un alt fel de a gândi și de a ființa. Filosofia noastră e mai puțin sofisticată ori, mai bine spus, mai puțin ambițioasă decât cea europeană. Noi am conștientizat faptul că absolutul nu poate fi atins și am renunțat la metafizică în favoarea ființării în prezent. Cine știe, poate că atunci când statul american va atinge o vârstă ca aceea a civilizațiilor europene, ne vom recicla

și ne vom preocupa mai mult de metafizică. Acum însă suntem o națiune tânără, iar tinerețea preferă mai mult vârtoarea vieții decât solitudinea meditativă.

– În schimb, dați dovadă de o nemăsurată ambiție în ceea ce privește progresul...

– E și aceasta un însemn al tinereții, iar tinerețea crede că poate totul. Suntem o națiune entuziastă. Mai mult, suntem o națiune care și-a pus în gând să fie fericită. Numai de dragul fericirii au venit aici acei ce au stat la începuturile acestei țări, trecând primejdiosul ocean și înfruntând atâtea vicisitudini. La noi totul se întemeiază pe strategia fericirii. În Constituția SUA a fost scris apăsător că scopul acestui stat este să asigure fericirea cetățenilor săi. Iar dacă guvernul ales nu asigură cele necesare pentru ca americanii să fie fericiți, el va fi considerat ca un impediment în calea fericirii și va fi îndată demisionat. Așa gândeau întemeietorii țării și gândul acesta este, să zic așa, tulpina pe care se ține arborele numit SUA. Prin urmare, filosofia biblioteconomiei noastre presupune o astfel de organizare a activității bibliotecare, care să contribuie la realizarea acestei prevederi constituționale. La temelia acestei viziuni stă principiul că bibliotecile trebuie să facă parte din fericirea omului. S-a constituit, în două secole, un mănunchi de tradiții bibliotecărești și anume pe acestea se ține și filosofia, și politica biblioteconomiei noastre. Prima și cea mai importantă dintre aceste tradiții prefigurează rolul bibliotecilor în funcționarea democrației. Sarcina care se pune în fața primelor biblioteci americane era aceea de a pregăti alegători docti, informați, lucru fără de care nici nu poate fi imaginată o societate democratică veritabilă. Această sarcină, această tradiție deține și astăzi întâietatea. Toate bibliotecile publice sunt ca niște pepiniere în care se cresc cetățeni americani. Se cresc prin alfabetizare și cultivare lingvistică, politică, iar acum – tehnologică. Școlile lui Franklin au fost înființate tot în cadrul bibliotecilor publice.

– Bibliotecile americane, din câte am reușit să vedem și să auzim în primele două săptămâni de ședere în țara dvs.,

sunt niște piloni ai democrației. Iar Biblioteca Congresului e un actor de prim rang în viața social-politică, reușind chiar să obțină anularea unei decizii prezidențiale. Cu toate acestea, bibliotecile voastre nu sunt politizate, lucru care nouă ni se dă foarte greu...

– Bibliotecile americane fac parte din societatea civilă, nu sunt întreținute de vreun partid. Ele aparțin întregii comunități. Neangajarea politică a lor e asigurată de însuși sistemul de organizare a bibliotecilor. Astfel, directorul Bibliotecii Congresului, care se numește, de fapt, Bibliotecarul Congresului, nu este desemnat de partidul învingător în alegeri, ci este ales pe viață, ca și procurorul general. În acest fel, instituția nu are premise pentru a practica partizanatul politic, făcându-se imposibile, în același timp, ingerințele partidelor politice în activitatea acestei instituții. La celelalte nivele, de la bibliotecile principale ale statelor până la cele raionale și comunitare, directorii sunt aleși prin concurs de către consiliile de administrație ale acestor biblioteci, membrii cărora sunt aleși prin scrutin electoral special la nivel de comunitate, comitat, stat. Cu alte cuvinte, cetățenii alegători își conduc cu adevărat și pe deplin țara, inclusiv bibliotecile. Drept care, activitatea bibliotecară nu poate să fie subordonată decât intereselor cetățenilor.

– **Am observat că în toate bibliotecile americane, indiferent de tipul lor, este instituționalizată o prodigioasă activitate de alfabetizare informațional-tehnologică a populației. Este și această activitate direcționată de Biblioteca Congresului?**

– Nu este direcționată de maniera în care mi-ați povestit că se face la voi asistența de specialitate ori îndrumarea metodică, cum, iată, îmi amintește Charles. Noi lucrăm cu toții în proiecte comune, iar în aceste proiecte fiecare își are partea sa concretă de contribuție. Sigur că de multe ori Biblioteca Congresului este inițiatoarea și realizatoarea managementului unor proiecte. În general, managementul de proiecte este una din tradițiile biblioteconomiei americane de care am vorbit mai sus. Ne alegem

o problemă stringentă (bibliotecile din spațiul rural, bibliotecile pentru elevi etc.) și, elaborând un proiect național, încercăm să o soluționăm într-un an, doi. Promovarea noilor tehnologii este sarcina primordială a bibliotecilor, or ele au devenit niște puncte de reper ale informatizării societății. Biblioteca Congresului poate oferi instrumente necesare: metodologia catalogării în format electronic, a organizării bazelor de date, activităților de referință în regim electronic și virtual, expoziții virtuale. Apoi, fiind cea mai bogată bibliotecă a națiunii, asigurăm bibliotecile cu copii ale documentelor pe care ele nu le dețin, dar de care utilizatorii au nevoie. Celelalte biblioteci asigură alfabetizarea concretă sau perfecționarea aptitudinilor de utilizare a noilor tehnologii, diferențiat, în funcție de gradul de pregătire a categoriilor de utilizatori. Și aici contribuția bibliotecilor la fericire este vizibilă. Or, ce înseamnă să fii fericit într-o societate pragmatică, superstandardizată și superinformatizată ca a noastră? Înseamnă să știi a utiliza noile tehnologii și să cunoști, și să știi a aplica standardele actuale (de la cele legate de activitatea de cercetare până la regulile din transportul urban sau rural), pentru ca astfel să ai acces la informație, la servicii, la muncă și la odihnă, satisfăcându-ți necesitățile, și în același timp să nu fii un impediment pentru alții (ca cei care nu știu cum să folosească aparatele dintr-un autobuz de rută, de exemplu). Un om care știe cum să facă toate acestea va reuși în toate și deci va fi satisfăcut de sine, iar aceasta, din punct de vedere al pragmatismului, înseamnă fericire. Sau, ca să nu vă pară prea simplist acest deziderat, un minimum de fericire. Dar fără acest minimum nu vor fi posibile lucrurile mai înalte. Bibliotecile noastre tocmai se ocupă cu o astfel de pregătire a cetățenilor, zi de zi, minut cu minut.

– Am înțeles că această partajare se referă nu doar la proiecte. Ea pare a fi o consecință a sistemului de finanțare a bibliotecilor americane.

– Mai exact, și finanțarea, și proiectele, și toate celelalte sunt o consecință a modelului de societate promovat de americani.

Într-o națiune bine organizată totul trebuie să fie partajat. În caz contrar, prosperitatea nu are cum să se producă. În condițiile de astăzi se partajează, iată, și producția ideilor. O idee nouă apărută fie și într-o comună undeva, îndată devine un bun al întregii națiuni, acum chiar și al întregii lumi. Ceea ce s-a făcut o dată, nu mai este repetat. Parabola cu eterna inventare a bicicletei a devenit inactuală. Întrecerea cedează locul cooperării. Și acesta e unicul drum al progresului postmodern. Și cauza creșterii vertiginoase a ritmului acestui progres.

– Care ar fi, în linii mari, concepția sistemului de finanțare a bibliotecilor americane?

– Este așezat pe organizarea teritorial-administrativă a sistemului de biblioteci. Să luăm o bibliotecă comunitară. Ea este finanțată mai întâi din bugetul comunei, această cotă din buget ajungând mai ales pentru întreținere și salarizare. De la bugetul comitatului (raional) se alocă mijloace pentru achiziții, reparații ș.a. De la bugetul statal vor veni bani pentru construcții, reconstrucții, redotări. Adică, de la acest nivel începe finanțarea pe proiecte și programe. La acest nivel se finanțează proiecte ce țin de competențele și de interesele unui stat, iar la nivelul bugetului federal se finanțează proiecte ce țin de necesitățile întregului sistem de biblioteci al SUA. Promovarea de către biblioteci a noilor tehnologii e un proiect, ba chiar un sistem de proiecte de însemnătate federală, ca și sistemul școlilor lui Franklin.

– Din cele văzute la Minneapolis, am înțeles că la această partajare participă și beneficiarii.

– Într-adevăr, peste tot există societăți ale prietenilor bibliotecii, care desfășoară o importantă activitate de acumulare a mijloacelor financiare pentru biblioteci. Aceste mijloace nu se iau în considerare la aprobarea bugetului de către patronat, ele reprezintă surse suplimentare gestionate de aceste societăți în scopurile întreținerii și dezvoltării bibliotecilor. Mai există apoi și numeroase cazuri când

o comunitate decide colectarea de impozite pentru biblioteci, ceea ce constituie un sprijin și un impuls considerabil.

– **Directorul bibliotecii publice din Henepin vorbea de o tradiție-principiu care ar putea fi numită „dictatul comunității...”**

– Câteva nuanțe ale acestei tradiții vi le-am și relevat. Pe scurt, totul se face pentru utilizator, drepturile omului fiind puse în capul mesei. Cum se fructifică ea în practică? Primo. Se achiziționează cărțile solicitate de comunitate. Nici vorbă la noi de vreun amestec al statului sau al vreunui partid în acest proces, așa cum am înțeles că se întâmplă în Europa de Est. Secundo. Cărților achiziționate li se creează un regim de circulație neîntreruptă. La noi cărțile din bibliotecile publice trebuie să circule ca și banii, nu să fie depozitate. În perimetrele comitatelor, municipiilor, megapolisurilor, statelor, iar în ultimii ani, grație firmei și proiectului Minitex, și în perimetrul SUA și al țărilor din regiune s-a creat infrastructura necesară (transport auto și avia, transport electronic prin magistrala www etc.), s-a consolidat un sistem de circulație a cărților adaptat la modul mobil de viață al americanilor. Aceștia, precum se știe, se pot afla mereu în altă localitate. Ei bine, în cadrul unui sistem consolidat raional, de pildă, poți să comanzi niște cărți în bibliotecă publică din comuna de reședință și să le returnezi în altă comună, unde te vei afla cu serviciul. Sau să comanzi cartea prin Internet în bibliotecă din comună și ea să te ajungă din urmă în localitatea în care te vei deplasa în interese de serviciu sau de altă natură. Circulația bibliobuselor și a furgonetelor transportatoare de cărți funcționează neîntrerupt. De aceeași tradiție-principiu ține și un element relativ nou pentru societatea americană, acela al identității comunitare. Bibliotecile publice din comunitățile etnice au început a colecționa în mod planificat publicații în limbile țărilor de unde au emigrat acei cetățeni, literatură despre istoria, cultura și civilizația acelor națiuni, organizează cursuri bilingve (spaniole-engleze, franzeze-engleze etc.).

– E legată oare această orientare nouă de vreo schimbare a politicii naționale a SUA?

– Exista o rațiune legată de securitatea și integritatea federației. S-a crezut multă vreme că încurajarea acestor lucruri ar putea conduce la încolțirea unor tendințe separatiste. Astăzi lucrurile sunt înțelese altfel. Chiar și atitudinea față de băștinașii acestor locuri, indienii, a luat o turnură spectaculoasă. S-a încercat un fel de scuză față de ei pentru încălcarea dreptului lor de stăpâni și s-au inclus în cursul de istorie a SUA date despre vechimea multiseculară, milenară a amerindienilor, pentru ca ea să devină un obiect de mândrie împărtășită de toți cetățenii... E un lucru foarte dificil și anevoios... Bibliotecile au întreprins în acest sens acțiuni de pionierat, acțiuni destinate mai ales copiilor amerindieni.

– V-ați referit anterior la rolul bibliotecilor americane în familiarizarea populației cu noile tehnologii. Însă nu mai puțin, poate chiar mai interesant pentru noi este felul în care se promovează tehnologiile pentru biblioteci, cum se informatizează și se automatizează acestea. Sistemul automatizat de la Henepin, de exemplu, în care roboții fac aproape toate procesele, începând de la recepționarea comenzilor, continuând cu depistarea cărților la raft și transportarea lor către catedra de servire, apoi sortarea cărților conform sistemului de aranjare la raft, transportarea lor la raftul respectiv și așezarea pe poliță etc., este expresia unei nemaîntâlnite prețuiri și atitudini față de munca bibliotecarului. Este ca un imn whitmanian consacrat acestei munci.

– Noi am pornit și aici nu de la poezie, ci de la practică. Am urmărit scopul reducerii maxime a muncii manuale. Programatorii noștri fac observații asupra felului în care lucrează bibliotecarele și se gândesc mereu ce ar putea să mai inventeze pentru a ușura în continuare, pentru a ajunge la abandonarea definitivă a oricăror procese manuale. Și pornim în toate de la lucruri foarte concrete.

De exemplu, sistemul de la Henepin mai e numit și „box revolution”. Cutia este o unitate esențială în activitatea bibliotecilor, ea fiind prezentă în toate felurile de activitate bibliotecară. Pe manipularea acestor cutii s-a și pivotat concepția sistemului robotizat de la Henepin, care începe să fie omologat.

– Ce tradiții noi se mai constituie în activitatea actuală a bibliotecilor din SUA?

– În general, timpul pe care îl trăim este unul al cooperării, al conjugării eforturilor. Partajarea de care am vorbit ar putea conduce, poate, prin diviziunea muncii de prelucrare, stocare și punere în circulație a informației, la constituirea, în „satul global”, a unei biblioteci virtuale globale. De fapt, această bibliotecă a început deja să se contureze. OCLC-ul și Minitex-ul sunt elemente grăitoare ale acestei biblioteci.

– Ce proiecte interesante promovează Centrul pe care îl conduceți?

– Proiectele sunt numeroase și ne-ar trebui, poate, vreo săptămână ca să le trecem în revistă. Aș menționa acum proiectele legate de promovarea cărții și a lecturii în SUA: sondajul sociologic anual „Letters About Literature” (Lectura reflectată în scrisorile adresate scriitorilor), proiectul promoțional „Telling America’s Stories” (promovarea lecturii în familiile americane) inițiat de Prima Lady a SUA Laura Bush, proiectele „Book and Library History”, „BookArts”, „Books in the Digital Age” ș.a. Rezultatele cercetărilor, sondajelor, observațiilor, documentărilor noastre sunt reflectate în publicații ce se bucură de audiență. Dar cea mai importantă activitate a noastră în ultima vreme a devenit Festivalul Național al Cărții organizat de Biblioteca Congresului sub patronatul Laurei Bush. E o acțiune ce s-a constituit într-o sublimare a întregii noastre activități de cercetare, de promovare a unității naționale și a diversității în biblioteconomie, de promovare a cărții și lecturii în societatea americană.

– Vă mulțumesc pentru timpul ce mi l-ați acordat.

– Și eu vă mulțumesc pentru invitația de a mă produce în calitate de invitat al revistei principale a bibliotecarilor din Moldova – „Magazin bibliologic”. Vă doresc tuturor să aveți satisfacție de la viața ce o trăiți.

Interlocutor: Alexe Rău

Washington, the Library of Congress, 16 iunie 2003.

**Dialogul a fost mediat, în calitate de tălmăcitor,
de dl Charles Mines de la Centrul
„Community Connections” din Minneapolis.**

„ADEVĂRATA ISTORIE A PRINCIPALEI BIBLIOTECI A BASARABIEI ÎȘI MAI AȘTEAPTĂ AUTORUL...”

(Convorbire cu istoricul Sânvăsiu Donbraviuc, profesor la
Universitatea din Leipzig (Germania))

– Domnule profesor, sunteți un basarabean, care, iată, își face o carieră strălucită în Occident. Sunteți chiar un foarte tânăr basarabean care urmează această cale a emigrației (dacă se poate spune așa ceva în cazul dumneavoastră) și reușiți, ca și mulți alți compatrioți repatriați, să ne reprezentați cu demnitate în lume. Biblioteca Națională a Republicii Moldova a inițiat chiar, cu peste un deceniu în urmă, un poliptic cultural-istoric și științific „Basarabenii în lume”, în cadrul căruia se țin simpozioane, se inaugurează expoziții, se demonstrează filme documentare ș.a.m.d. despre basarabenii stabiliți cu traiul peste hotare... Acest proiect strategic prefigurează și editarea materialelor acumulate pe parcursul ședințelor (edițiilor) acestui poliptic. Au văzut lumina tiparului primele două volume ale colecției „Basarabenii în lume” și sperăm să acceptați și dumneavoastră să fiți prezentat în volumul următor al colecției...

– Recurgerea dvs. la propoziția condițională de mai sus este justificată, deoarece eu am urmat nu „calea exilului”, ci calea norocului. Vorba e că s-a lansat, pe când eram student la Universitatea din Chișinău, o ofertă a Germaniei privind continuarea studiilor unor studenți-istorici moldoveni la universitățile din această țară. A fost anunțat de către partea germană, în colaborare cu Ministerul Învățământului din republica noastră și cu USM, un concurs la care

am participat și eu, obținând „notă de trecere”. Acest moment mi-a marcat în mod crucial destinul și cariera. Am ajuns la o altitudine pe care inițial nici nu mi-o programasem...

– **Am aflat că în scurta perioadă de când sunteți în Germania (mai puțin de un deceniu) ați susținut deja două teze de doctorat, ați publicat mai multe cărți și vă faceți un loc în elita istoricilor. Ați difuzat aici la Putna o impunătoare monografie în două volume despre limba română vorbită în Moldova istorică (scoasă la editura Universității din Leipzig), al cărei coautor sunteți și care se bucură de mare audiență, căci e una din primele lucrări cu adevărat fundamentale, care varsă lumină asupra acestui aspect al istoriei noastre. Lipsa de informație de până acum în această privință le permitea unor falsificatori să inventeze iarăși „osebita” limbă moldovenească.**

– Comemorarea celor 500 de ani de la trecerea în eternitate a marelui domnitor a strâns sub flamura spirituală a Moldovei, a României toată suflarea noastră cea mai aleasă. Am venit și noi, studenții, doctoranzii și profesorii români din Germania, ca să adăugim suflare la suflare. E ca și cum s-ar împlini chemarea lui Eminescu din „Doina”: „De-i suna din corn o dată, ai s-aduni Moldova toată, de-i suna de două ori...”.

– **Așadar, există o adevărată cooperare și solidaritate a basarabenilor stabiliți în Germania.**

– Noi avem chiar o idee romantică: aceea de a relansa Societatea „România jună”, înființată de Eminescu și de ceilalți români, studenți în Germania în sec. XIX.

– **Lucrul acesta se vede și după rezultatele cercetărilor științifice pe care le efectuați, or există o suită întreagă de publicații consacrate tematicii basarabene, pe care le scoateți la lumină în diferite orașe, în special la Freiburg, Frankfurt, Leipzig și Heidelberg. Din ultimul oraș ne-a**

parvenit, de exemplu, monografia lui Klaus Heitman despre situația lingvistică în Republica Moldova, scoasă la Editura „Arc”, volum lansat în cadrul Salonului Național de Carte de la Chișinău. Este remarcabilă această mobilizare a „forțelor” științifice din landurile nemțești întru punerea în lumină a adevărului despre Basarabia. E un semn că diaspora basarabeană din Germania este una elitară.

– Aveți perfectă dreptate. Iar minunatul poet Alexandru Lungu, pe care îl avem printre noi în această țară, ne ridică la înălțimile europene nu doar ale științei, ci și ale poeziei. Dar aș vrea să întrerupem pe o clipă acest fir al vorbei, pentru a-mi exprima gratitudinile mele cele mai pioase față de Biblioteca Națională din Chișinău, fără de care nu aș fi ajuns niciodată acolo unde mă aflu acum. Această străveche instituție pe care o reprezentați și o dirigiți, a avut și are un rol decisiv în elevarea și continuitatea comunității basarabene, rol pe care îl au și celelalte biblioteci din provincia noastră. Totuși, aniversările ce le-ați avut nu demult denotă un rol precumpănitor al BN. Am primit în acest segment de timp, prin poștă, un colet ce conținea trei tipărituri elaborate de comunitatea bibliotecară a Moldovei: două volume de „Scrieri istorice” ale lui Petru Ganenco relative la „Istoria Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova de la 1832 până la 1918”, primul volum, și „Istoria bibliotecilor din Basarabia și Transnistria de la începuturi până la 1918”, volumul doi, apoi monografia Ninei Negru „Bibliotecile Basarabiei și ale Transnistriei și conștiința de comunitate” și monografia despre Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” din Chișinău semnată de necunoscuta pentru mine Maria Vieru-Ișaeu. Coletul mi l-au trimis rudele lui Petru Ganenco.

– Cum a fost posibil ca ele să vă trimită aceste cărți? Sunteți rude, prieteni?

– Tatăl meu, Aurelian Donbraviuc, a fost și rămâne deocamdată unul din cei mai iscusiți meșteri zidari, tencuitori, zugravi și tâmplari din nordul Basarabiei. Era vestit până hăt în jos, încât niște gospodari

din Nezavertailovka (Slobozia), satul de baștină al lui Ganenco, l-au înălmădit pe tatăl meu cu echipa sa să efectueze reparația capitală a casei de locuit și a acareturilor nepoților lui Petru Ganenco, care în acel moment se afla în concediu de vară în satul natal și se implica zilnic în orânduirea lucrărilor, iar tatăl meu, de o sociabilitate și de o bonomie proverbiale, a stat cu el la conversație ore întregi și au devenit buni prieteni. Peste un an eu am susținut examenele de admitere la Facultatea de Istorie a USM, iar tatăl meu, care credea și mai crede în mine „ca într-un împărat” (vorba lui câmpenească) a purces într-o mișcare a crea toate condițiile ca să pot deveni un Nicolae Iorga (visul meu adolescentin, justificat mai mult de vârstă decât de prestație). Un meșter ca el are mulți bani, așa că a face legături și cunoștințe nu constituia pentru el un lucru ieșit din comun. Cu Petru Ganenco, însă, relația a fost de alt ordin, nebanal (nebănesc). Tata m-a adus la Biblioteca Națională care pe atunci avea o altă titulatură, m-a prezentat lui Ganenco, directorul care a avut mai apoi un rol important în educația și formarea mea, căci, contrar regulilor de atunci care îngreunau accesul studenților la colecțiile BNRM, mai ales la publicațiile în limba română, nu doar mi-a dat acces, ci chiar mi le împrumuta la domiciliu, pe numele său, fapt prin care eu eram, cum îmi imaginam cu mintea mea de adolescent, cel mai favorizat om de pe Pământ. Sigur că în Europa Occidentală așa ceva e de neimaginat și abominabil, căci orice om trebuie să aibă acces nelimitat la informație... Dar în condițiile noastre, un omuleț din Basarabia – pradă a celor mari și tari, mă consideram prea fericit de favoarea ce îmi picase ca o mană din cer. Mai mult ca atât, Petru Ganenco nu doar îmi oferea toată informația disponibilă, ci și făcea comenzi pentru mine la marile biblioteci din lume (eu cunosc rusa, engleza, germana, franceza, greaca, ucraineana, poloneza, latina), așa că am fost în acea perioadă un fel de burete care a absorbit toată informația. Țin să subliniez cuvântul „burete”, căci într-adevăr în acei ani eu asimilam cunoștințele într-un mod inimaginabil, drept care am fost asemuit cu memoria uriașă a lui Mihai Cimpoi. Plus la aceasta, Ganenco îmi oferea oportunitatea de a fi prezent la

diferite întruniri ale istoricilor din acel moment, discuțiile cărora, ascultate și asimilate, îmi grăbeau formația.

– Eu de fapt mă pregătisem să întretin un dialog despre cartea dvs. relativă la limba română din Moldova istorică. Însă de vreme ce ați pomenit de lucrările istorice referitoare la bibliotecile basarabene, lucrările pe care le-ați primit de la noi, poate împărțim convorbirea noastră în două părți: una despre istoria bibliotecilor basarabene și a doua referitoare la limba română vorbită în Moldova istorică, ce ziceți?

– Absolut de acord, dar fără a depăși limitele timpului în care am ședere la Putna și la Chișinău.

– Perfect. Atunci s-o începem cu istoria Bibliotecii Publice din Chișinău, subiect care a devenit, într-un moment, motivul unui fel de „război al Troiei” la Chișinău, al unei declanșări a relativismului, a „demitizării” și chiar a unui fel de ars combinatoria în câmpul datelor și evenimentelor...

– Chiar așa? Eu nu sunt un adept al postmodernismului științific, nici al oricărui alt „ism” în știința istorică. Cu excepția semnificațiilor în care acest curent își capătă, totuși, o justificare și devine o nouă mărturie a ascensiunii spiritului uman. De aceea aș propune să abordăm o temă mai bine prezentată, ca să nu plictisim cititorul, cu atât mai mult cu cât lucrările ce mi-au fost trimise în Germania prezintă mai mult niște încercări, niște debuturi, deși ar trebui să-l menționăm pe Petru Ganenco care știa ce înseamnă metodă de cercetare istorică dar a compromis-o, pe alocuri, prin pendulările impuse de vigilența comunistă excesivă, și pe Nina Negru, care are darul povestitului și simțul esențialului...

– Păi, ultima propoziție pe care ați enunțat-o acum, constituie deja un început de discuție asupra problemelor pe care propuneți să le amânăm.

– Da? Fie. Hai să schițăm mai întâi niște prolegomene. Istoria este o specialitate și numai scrierile de specialitate o pot reprezenta pe deplin. Iar o specialitate, în Europa, inclusiv istoria, se învață cinci ani plus încă vreo doi ani pentru masterat, plus încă doi, trei, patru, cinci pentru doctorat *et caetera*. E nevoie de un sistem profesoral de formare, fără de care nu este posibil să devii istoric de performanță, tot așa cum și în vechime, de altfel, au intrat în istorie mai mult cei ce au avut acasă un dascăl (să ne amintim, de exemplu, de Ieremia Cacavela, educatorul lui Dimitrie Cantemir). Fără acest sistem rămâi un „scriitor” de album și nu poți, nu trebuie să ai în niciun fel veleități de istoric „mai mare”. Înainte vreme handicapul de studii putea fi surmontat prin autodidaxie. Astăzi așa ceva e mai greu sau imposibil de realizat, din cauza volumului enorm și mereu în creștere de texte contrastând tot mai dramatic cu scurtimea crescândă și ea a vieții umane, dar și în funcție de informația conținută în Internet, care ori te ajută să devii „cetățean global”, atunci când informația ce te interesează există în acest mediu, ori te pune în dubiu.

– În dubiu?

– Da, în dubiu, căci avalanșa de informație, atunci când nu știi cum să o utilizezi și nu o poți asimila, te pune într-o dificultate insolubilă... Dar să revenim la subiect. Am să vă spun ce cred eu despre „opusurile” de istorie bibliotecărească ce mi-au parvenit din Basarabia. Înainte de aceasta, însă, hai să continuăm expunerea laconică a „prolegomenelor” pe care începusem să le formulez. Să traversăm din mare fugă filosofia istoriei, căci fără înțelegerea și implicarea ei nicio istorie, inclusiv aceea a bibliotecilor, nu are șanse să devină știință. Ca să nu par arogant, voi face trimitere, în cele ce urmează, la cursul de filosofie a istoriei redactat de Eugen Șt. Holban, basarabeanul nostru care predă filosofia la Collège de France din Paris. Ce este istoria ca atare? În acest termen, scrie Holban, distingem două sensuri mai importante: unul corespunde ideii de expunere, de povestire (o suită de fapte, ordonate în mod

logic, oferind o unitate), al doilea e mai restrâns și se referă la descrierea evenimentelor care afectează viața oamenilor. Istoria ca știință e posibilă numai în primul sens. Dar și aici nu trebuie scăpată din vedere axioma că faptele ca atare nu prezintă o semnificație coerentă. Numai o examinare a lor de către observatorul-istoric le poate conferi o unitate. Faptul devine eveniment istoric numai când este integrat într-o comprehensiune care îi dă sens și valoare. Dacă am descrie, *par exemple* (pilda e dată tot de Holban), revoluția franceză fără prezentarea obiectivă a situației politico-sociale anterioare, atunci istorisirii noastre i-ar lipsi tocmai înțelegerea evenimentelor în complexitatea lor și astfel compunerea noastră n-ar avea nimic în comun cu știința istorică. De unde rezultă că numai scrierile de specialitate sunt susceptibile de a produce metamorfoza, trecerea sus-menționată – anume de la fapt la eveniment istoric. Tocmai pentru a putea realiza acest lucru se și face instruirea îndelungată și metodică a unui istoric, în cadrul căreia el însușește palmaresul de tehnici de interpretare necesare pentru a face din istorisire o știință. Dar nici tehnicitatea aceasta nu ne-ar da încă o istorie adevărată, superioară, dacă istoricul nu și-ar însuși o cultură nu mai mică decât cultura universală. Ar veni apoi alte două calități obligatorii ale unui istoric: imparțialitatea („Un istoric adevărat, scria Hegel (apud Fenelon), nu aparține niciunui timp și niciunei țări, deși el își iubește patria”) și buna intenție, bunul-simț, moralitatea – calități pe care Iorga le puneă chiar în capul „mesei” istoriei.

– **Ca și Alexandru Sturdza care spunea că istoricul nu trebuie să se comporte ca un procuror, nici ca un avocat, căci atunci rezultatul muncii sale ar fi nu o istorie, ci, iminent, o falsificare. „Tu nu vei înainta întru cunoașterea adevărului, scria el, decât numai întru atâta, încât vei înainta întru lucrarea binelui”.**

– Apoi, deasupra la toate cele enumerate până aici, stă vocația, talentul de istoric, fără de care nici nu mai are rost să consumi timp

și sănătate pentru a te forma, or, rezultatul muncii celui lipsit de har în ceea ce s-a apucat, s-a ambiționat să facă va fi nu altceva decât deșertăciunea, discordia și frustrarea.

– Și ar mai exista apoi și un specific al istoriei bibliotecărești...

– Bibliotecile sunt parte componentă a culturii, prin urmare istoria lor trebuie să mai țină cont și de filosofia culturii. În acest context, cel mai important postulat este acesta: „Cultura reprezintă memoria poporului, conștiința colectivă a continuității istorice” (Eugen Șt. Holban). Așadar, un istoric din domeniul cultural, când restabilește evoluția în timp a ceva (instituție, tradiție ș.a.m.d.), va urmări nu doar și nu atât continuitatea logică, cât mai ales continuitatea receptată, imprimată în conștiința comunității, în opinia publică. Iar dacă șirul evenimential, continuitatea logică nu se va suprapune cu cea înregistrată de conștiința colectivă, se va da prioritate, la expunere, celei din urmă, istoricului rămânându-i doar posibilitatea unor comentarii, de regulă mai mult în notele de subsol și în referințe, acestea avându-și justificare mai ales atunci când se constată intervenții autoritariste, de regim asupra conștiinței publice, manipularea și dezorientarea acestei conștiințe.

– Reiese deci că ar exista un adevăr al obiectului de cercetat și un adevăr al istoricului?

– Există probabilitatea unei asemenea dihotomii, această posibilitate fiind cu atât mai mare, cu cât e mai redus nivelul de pregătire profesională al istoricului. La un neofit va predomina adevărul personal. Ar mai fi apoi și cazul „istoricului” imoral, rău intenționat, sau care face istorie la comandă, produsul „muncii” căruia este falsificarea. Adevărul adevărat e cel ascuns în însuși obiectul cercetat.

– Cadrul filosofic și metodologic pe care l-ați conturat aici e ca și cum un brocart prin care, totuși, aș vrea să întrezărim și istoria bibliotecilor...

– Istoria unei biblioteci, ca și a oricărei alte instituții de cultură, este reflectarea unei continuități. Care ar fi parametrii după care am putea contura această continuitate? Primul, foarte important, este acela al colecției, or, când spunem „bibliotecă”, noi ne gândim în primul rând la o colecție organizată de cărți și de alte publicații, colecție care poate fi particulară sau publică, adică completată și întreținută pe banii contribuabililor. În cel de al doilea caz, colecția este instituționalizată, adică putem vorbi deja despre personalitatea juridică a ei. Important este și un al treilea parametru, cel funcțional, specific pentru anumite tipuri de biblioteci. Important mi se pare să nu se admită aici eclectismul, confuzia de parametri care îl poate deruta chiar și pe istoric. Continuitatea unei colecții se urmărește făcând abstracție de felul de personalitate juridică al instituțiilor care o au păstrat și dezvoltat. Continuitatea anumitor aspecte funcționale trebuie să fie cercetată în funcție nu atât de felul de personalitate juridică, de tipul bibliotecii ca instituție, cât de exercitarea de facto a acestor funcțiuni. Sunt dese cazurile când aceleași funcții au fost exercitate succesiv de diferite feluri de biblioteci. Cât privește căutarea continuității după personalitatea juridică, adică, altfel spus, după finanțator, sau pe linia administrativă, ea este lipsită de perspective și irelevantă, ba chiar derutantă, căci schimbarea finanțatorului nu întotdeauna înseamnă și schimbarea funcționalității sau a colecției.

– **Cum credeți că au fost aplicați/abordați acești parametri în contextul istoriei Bibliotecii Publice din Chișinău ?**

– Petru Ganenco a avut la mână dovezile documentare ale continuității acestei instituții, sub aspectul colecției dar și al statutului său funcțional, cel puțin până la 1917. El avea în arhiva sa, de exemplu, dactilocopiile tuturor articolelor de presă consacrate acestei biblioteci, scoase în perioada de la 1832 până la 1918, publicații care certifică continuitatea acestei instituții în conștiința comunității. Astfel, în 1882 este sărbătorită aniversarea a 50-a a

bibliotecii, fapt consemnat în „Bessarabskie gubernskie vedomosti”. În ziarul „Bessarabskii vestnik” din 1890, apare un voluminos material în care se expune pe larg istoria Bibliotecii Publice din Chișinău pe perioada 1832-1890, istorie pe care Ganenco o preia, dar nu îndrăznește să facă trimitere la aceste surse, ca să nu fie învinuit de recurgere la „istoriografia țaristă”, probabil (sau să nu fie bănuț de plagiat), ci încearcă să găsească o documentare proprie a continuității expusă în acel material de epocă, una care să nu trezească suspiciunile autorităților comuniste. În 1893 apare, tot în „Bessarabskii vestnik”, o trecere în revistă a celor mai importante și mai vechi biblioteci publice din Rusia, printre acestea fiind menționată și Biblioteca Publică din Chișinău fondată în 1832. Așadar, până în acest an nu se spune nimic despre lichidarea unei biblioteci și înființarea altei biblioteci publice la Chișinău. Aceeași bibliotecă persistă în conștiința comunității chișinăuene și după revoluție, după reunirea Basarabiei cu Țara, fapt consemnat, de exemplu, într-o trecere în revistă de prin 1937, în care se subliniază că biblioteca publică, pusă sub auspiciile primăriei, datează de un secol (adică e vorba tot de biblioteca fondată în 1832). Este absolut clară continuitatea colecției (autoritățile române selecționează pentru a fi depozitate la București cărți rare în limba rusă și în alte limbi, între care și cărți ce făceau parte din fondul inițial, cel din 1832) și a funcțiilor exercitate. Ganenco însă, având dovada irefutabilă a continuității pe cei mai importanți parametri, mai caută ceva și pe linia parametrului administrativ, cel care am arătat mai sus că este absolut irrelevant, drept care se cam împotmolește în paginile referitoare la momentul 1876-1877. În plus, el a înțeles, sau a fost impus să înțeleagă altfel metodologia transformării faptelor în evenimente, consacrand pagini lungi și obositoare nu situației în care a apărut și a evoluat biblioteca, ci așa-numitului (în istoriografia de atunci) „context social-politic și istoric”. În plus, nu prea avea dexteritate stilistică. Dar a realizat, totuși, un tratat de istorie.

– De altfel, continuitatea la care v-ați referit acum o împărtășeau Ștefan Ciobanu, Alexandru Boldur, Gheorghe

Bezviconi, Constantin Stere și alți cărturari, pe care însă dna Ișaev îi clasează la „șirul erorilor”...

– Îmi vine greu să calific maniera ei de abordare, care nu are niciun precedent în ceea ce am învățat eu despre istorie.

– Vasile Malanețchi spunea despre prima carte a dnei Ișaev că e un foarte bun dosar...

– Cred că a caracterizat-o cu spirit de pătrundere, iar această a doua carte a dânzei seamănă chiar, pe alocuri, cu un dosar judiciar în care febra punitivă copleșește balanța justiției... Am văzut că ați nimerit și dvs. printre „inculpați”... Dar aș vrea să clarificăm mai întâi aici împreună un moment care îmi suscită nedumerirea. Este vorba de articolul despre această bibliotecă semnat de dvs., din enciclopedia „Chișinău”. După apariția acelei enciclopedii, întâlnindu-l pe Ganenco, am înțeles că el regreta că materialul scris de Domnia Sa a apărut cu numele dvs. Cum a putut să se întâmple așa ceva?

– Dl Boris Movilă, secretarul coordonator al enciclopediei în cauză, ne-a adresat o scrisoare oficială prin care solicita un articol despre BNRM. I-am poruncit acest lucru dnei Svetlana Gheorghită, secretarul științific de atunci al instituției noastre, și dlui Petru Ganenco, devenit de curând bibliotecar principal trecând la noi de la Biblioteca Academiei. Pare-mi-se că s-a păstrat corectura făcută de mâna lui Ganenco pe exemplarul cules de dra Gheorghită. Articolul elaborat, semnat de Ganenco și Gheorghită, a fost remis redacției enciclopediei cu scrisoare oficială însoțitoare, semnată de mine. Când a apărut enciclopedia și am văzut că sub articol nu stau numele autorilor adevărați, am rămas stupefiat. A fost un moment greu în relațiile mele cu fostul meu director...

– Redacția a intervenit în articol, de vreme ce dna Ișaev scoate la iveală erori redacționale?

– Articolul a fost comprimat de același redactor (dna Ișaev l-a atacat pe nedrept pe Iurie Colesnic) din care cauză are într-adevăr locuri mai puțin explicite, dar nu în măsura în care să se ajungă la nonsensurile pe care încearcă să le vadă dna Ișaev. Or, la momentul apariției cărții dnei Ișaev existau într-adevăr trei martori vii la noi (Petru Moleavco, Alexandra Cneazev și Antonina Poleacov) care țin minte când Biblioteca Publică din Chișinău se mai afla încă în curtea primăriei chișinăuene. Ei nu au 165 de ani, cum remarcă dna Ișaev, ci au între 74 și 90 de ani (dna Cneazev), dar biblioteca s-a aflat în reședința primăriei până în anii celui de-al Doilea Război Mondial, când aceste persoane erau în floarea tinereții. Cam preconcepute sunt și alte „erori” etalate. Nina Negru a efectuat cercetări speciale asupra acestor momente și a demonstrat și... erorile dnei Ișaev. Dar și eroarea lui Ganenco despre „transportarea” la Chișinău a Bibliotecii Centrale a RASSM de la Tiraspol la Chișinău și comasarea ei cu Biblioteca Orășenească (cu Biblioteca Pedagogică Centrală, după Ișaev) din noua capitală, lucru care nu a avut loc și nici nu avea cum să aibă. Aspectul acesta a fost clarificat, înaintea Ninei Negru, și de Alexandru Chirtoacă, unul din directorii postbelici ai instituției. Dar să revin la articolul din enciclopedie. În perioada cât își elabora lucrarea, dna Ișaev m-a contactat de câteva ori, ne-am întâlnit și la întrebările ei referitoare la anumite momente din acel articol, i-am răspuns că nu sunt istoric, că nu eu am scris acel articol, așa încât nu aș fi omul cel mai indicat pentru o astfel de discuție. Altă dată, după ce a revenit dintr-o deplasare din București, pare-mi-se, a venit la mine și mi-a spus că ea a găsit documentele referitoare la istoria BNRM și poate să ne scrie această istorie și să pună capăt controverselor, dar cu condiția unui contract financiar. I-am răspuns că noi o avem în state pe dna Nina Negru, că avem toată încrederea în ea, așa că ar fi imoral să mă înțeleg cu altcineva pe la spatele ei. I-am mai spus că tot imoral ar fi din partea mea să cumpăr o istorie de care, chipurile, am avea nevoie ca să liniștim apele. Adevărul istoric nu poate fi negociat...

– Nu de aceea oare ea v-a admonestat atât de drastic și etalat anume în calitate de „autor” al articolului? Ba mai mult, învinuiește insistent „conducerea BNRM”, care, chipurile, își însușește istoria altei biblioteci... E ceva asemănător aici cu conflictele teritoriale dintre unele țări...

– Mă văd nevoit să spun câteva cuvinte și despre „poziția” „conducerii BNRM”. Primele adjudecări s-au „pus pe post” prin 1996, când, în preajma aniversării a 165-a a Bibliotecii Publice din Chișinău, ni s-a sugerat din partea municipalei, că aniversarea cu pricina ar trebui să fie mai curând a BMC, iar BNRM ar trebui să-și numere anii de ființare din 1991, când instituției noastre i s-a dat titulatura de Bibliotecă Națională. Stând și reflectând, aflându-ne atunci în plin proces de renaștere națională, m-am gândit că un trecut rusesc nici nu ne-ar onora prea mult în acel moment. Am pus în discuție această chestiune la Consiliul de administrație al bibliotecii, luându-se decizia de a nu include în programul de activitate pe anul 1997 celebrarea aniversării a 165-a a BNRM. În primăvara lui 1997 însă, intervine Ganenco și alți veterani și se ia decizia de a organiza o ședință festivă de consemnare a aniversării a 165-a, dar nu a BNRM, ci a Bibliotecii Publice Guberniale din Chișinău. Programul și materialele acelei ședințe, de asemenea articolele din presă de atunci confirmă această nuanță, una care dădea mână liberă și BMC. În 1999 moare Petru Ganenco și eu mă apuc să editez manuscrisele rămase de la el. Primul volum al scrierilor sale istorice se numea „Istoria Bibliotecii Publice din Chișinău. 1832-1918”. Intervine însă redactorul științific, care taie *manu propria* titlul de mai sus și scrie: „Istoria Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. 1832-1918”. Tot el, ca membru al Consiliului științific al instituției, a fost principalul inițiator al celebrării largi a aniversării a 170-a a BNRM...

– Și tot el, dacă nu mă înșeală memoria, a salutat în „Literatura și arta” lucrarea doamnei Ișaev în care aceasta desființează scrierea lui Ganenco al cărei redactor științific el a fost...

– **Dar care este opinia dvs. relativă la „conexiunile și incursiunile istorice” ale dnei Ișaev?**

– Ceea ce izbește în această carte este în primul rând inconsecvența (sau duplicitatea?) penibilă a autoarei. Ea pornește de la un citat din Iorga referitor la primatul surselor documentare în cercetarea istorică, citat din care își face un motto, adică un principiu, pe care însă îl încalcă la tot pasul. Însăși ideea centrală, pivotul lucrării, aceea a desființării unei biblioteci și a înființării alteia, se bazează nu pe documente oficiale aprobate definitiv, ci pe proiecte de documente și pe presupuneri. Și e clar că acte oficiale în acest sens nici nu prea au cum să fie, căci așa ceva ar fi împotriva bunului-simț, ar fi o absurditate. Or, de vreme ce fondul bibliotecii, 8073 volume, e mutat din clădirea ocârmuirii guberniale (clădirea se afla în partea de sus a str. Gubernskaia (azi str. Pușkin) mai la vale, în clădirea primăriei, și în spațiul nou bibliotecă își începe activitatea anume cu aceste volume, este evident că e vorba de aceeași bibliotecă, iar nu de una nou-înființată căreia „i s-au cedat” (cum zice autoarea) 8073 volume. Dar dacă nu i se cedau? Ajungem astfel la concluzia absurdă că pot fi înființate și biblioteci fără cărți! La aceste „sofisme” se mai adaugă și întemeierea unor concluzii pe spusele unor informatori orali dubioși.

– **Unul din ei nici nu putea fi martor la evenimentele în care îl „implică” dna Ișaev, căci în acei ani el era încă elev la școala din Camenca, apoi partizan în detașamentul „de luptă împotriva ocupanților români” „Sovetskaia Moldavia”...**

– Apoi, intenționat sau nu, ea denaturează unele aspecte, unele date, atunci când parcă ar încerca trecerea de la fapte la evenimente, așa cum am menționat în prolegomenele de mai sus că ar trebui

să procedeze un istoric. Lucrul esențial care îi scapă autoarei (ca și lui Ganenco, de altfel), este că în acea perioadă guvernatorul, ocârmuirea gubernială și autoritatea publică orășenească se aflau într-un raport de ostilitate crescândă, cam așa cum se află astăzi primăria lui Urechean cu președinția Moldovei. În Rusia lua amploare mișcarea revoluționară. Participanții la acea mișcare pătrund în дума orășenească și în upravă, apar și primari din rândurile ei. Chișinăul e împânzit tot mai mult de elementele revoluționare, care, urmărite de autoritățile țariste, se scurg, se pripășesc în acest oraș provincial, ori, mai pe românește spus, de golănime (din care cauză țarismul, care ridicase Rusia la nivelul celor mai civilizate țări din Europa aceluși timp, impunea restricții pentru aceste persoane, inclusiv pentru ținuta vestimentară a celor ce intrau în instituțiile publice, limitând astfel, și pe această cale, posibilitățile lor de asociere și de influență publică). Dna Ișaev îl denigrează absolut nejustificat pe Ganenco în privința datelor despre restricții pe care acesta le invocă, imputându-i chiar și traducerea falsificată a sintagmei „opreatno odetâi”.

– De altfel, dna Ișaev recurge și aici la un procedeu incorect: ea face trimitere și citează nu textul din „Scrierile istorice” ale lui Ganenco, în care traducerea domnilor Manea și Zavadschi, sub redacția dlui Ion Madan, este un pic mai altfel, ci la o publicație anterioară din „Magazin bibliologic” – „Pagini din istoria Bibliotecii Naționale” – tradusă din rusește de Svetlana Gheorghită, care nu avea nicio experiență de traducător. Textele la care se referă dna Ișaev, răfuindu-se cu autorul lor, au fost scrise sau utilizate de Ganenco numai în limba rusă, el personal nu le-a tradus niciodată.

– Oricum, indiferent de cum a fost tradusă sintagma dată, ea reflectă adevărul luptei pe care țarismul o ducea împotriva cumei roșii care va izbândi în 1917 și va calici destinul multor popoare. Chișinăul devenea pe atunci o pepinieră de demoni roșii (cum i-a numit Dostoievski). Nu întâmplător redacția

clandestină a „lskrei” leniniste s-a oploșit în acest oraș. Daria Harjevschi, directoarea acestei biblioteci de la 1884, era o propagandistă inveterată a ideilor socialiste. Toate acțiunile revoluționarilor roșii purtau subtitlul de „antipravitelstvennâe”. Biblioteca Gubernială este numită de Harjevschi „pravitelstvennaia” (titulatură inventată de dânsa) și ea vrea să se rupă de numele acesta ca și proletarii de numele țării lor. Drept care ea scrie despre „likvidația pravitelstvennoi biblioteki” (Ișaev continuă această linie și traduce deliberat inadecvat „pravitelstvennaia” prin „de Stat”, (încă o sintagmă folosită de ea ca „ac de cojoc” la revizuirea istoriei Bibliotecii Publice din Chișinău), și începe, în rapoartele de activitate anuale ale bibliotecii, o nouă numărătoare a anilor de ființare a ei: nu din 1832, ci din 1877. Publicațiile periodice ale timpului, însă, chiar dacă inserează date din aceste rapoarte anuale, continuă numărătoarea veche. Apoi, această autoare nu a știut cum sau nu a voit să circumscrie în contextul istoric, de exemplu, anunțurile din ziare privind închiderea sau deschiderea acestei biblioteci. Rusia, precum am menționat, ajunsese la nivelul celor mai civilizate țări, iar aceasta presupunea, între altele, și informarea populației. Drept care, atunci când biblioteca se închidea pe o anumită perioadă și se redeschidea după aceea, populația era informată prin intermediul presei. Motivele de închidere a bibliotecii erau diferite: ba că bibliotecarii sunt mobilizați să supravegheze familiile celor plecați pe front, ba că se fac reparații, ba că directoarea e plecată pe un timp etc., dar cel mai adesea cauza închiderii era decretarea stării de asediu (în legătură cu războiul, cu pogromurile sau cu tulburările de masă ce aveau loc etc.), în timpul căreia erau interzise, vorba lui Stere, „aglomerările seditioase”. Cum scrie el în documentările sale politice, aceste stări de asediu erau declarate la Chișinău, ca și în întreaga Rusie, foarte des. Și într-adevăr, în presa timpului întâlnim zeci de anunțuri privind deschiderea Bibliotecii Publice din Chișinău, ceea ce nu înseamnă, desigur, că în acest oraș s-au înființat zeci de biblioteci publice. Anunțul la care se referă dna Ișaev că ar vesti inaugurarea unei noi biblioteci, însemna pur și simplu că biblioteca

a încheiat lucrările legate de trecerea în clădirea primăriei și este gata să servească cititorii (abonații, sau membrii bibliotecii, cum mai erau ei numiți, căci accesul în bibliotecă era contra plată). Deși nu sunt biblioteconomist, mi s-a părut absolut bizară tentativa dnei Ișaev de a cerceta continuitatea funcțională prin a verifica dacă în Biblioteca Publică din Chișinău citeau persoane din celelalte localități ale Basarabiei...

– E o născocire „biblioteconomică” amuzantă. Ca și fanteziile ei legate de particula „kak” din fraza Dariei Harjevschi: „...ona kak gubernskaia... prednaznacena slujiți preimușcestvenno knigohranilișcem”. Ea nu știe că de fapt misiunea unei biblioteci principale (naționale) este cea arătată în p. 1.2 al standardului UNESCO PGI-87/WS/17: „Les bibliothèques nationales... fonctionnant comme bibliothèques de dépôt”, iar standardul acesta a fost elaborat în baza studierii experienței multiseculare a bibliotecilor principale din țările lumii, experiență despre care Harjevschi avea, se pare, cunoștințe la zi.

– Dna Ișaev exploatează mult parametrul administrativ la care m-am referit în „prolegomene”, căci el, probabil, îi oferă mai multe posibilități de a aduce șirul evenimentelor în corespundere cu „adevărul” său personal, cu ideea sa preconcepută, aceea de lichidare a unei biblioteci și de înființare a alteia (repetând gestul Dariei Harjevschi). Dar ce s-a întâmplat de fapt? Fondatorul bibliotecii, care a rămas neschimbat până la 1917, el fiind Ministerul de Interne al Rusiei, căuta o soluție de a întreține biblioteca după încetarea finanțării ei din capitalul regional de 10% (epuizat din cauza crizei în care Rusia a fost adusă de război). În 1869 biblioteca trece sub finanțarea orașului. În contextul adâncirii confruntării între ocârmuire și dumă-upravă, social-revoluționarii ajunși în дума orășenească și în primărie, vor să obțină controlul direct asupra bibliotecii, spre a o folosi în scopul educației socialiste a maselor, cum s-a și întâmplat. Guvernatorul insista mai ales să rămână bibliotecară dna Beller, un om „al ocârmuirii” care nu agreea mișcarea socialistă. Drept care

peste câțiva ani, pentru a-și putea promova omul ei, autoritatea publică a orașului sistează pentru moment finanțarea bibliotecii (o evaluare sumară ne arată că finanțarea însemna în acel moment mai ales salariul dnei Beller), iar membrii dumei pregătesc un nou regulament, mai inițiind și mutarea bibliotecii în clădirea primăriei, ca s-o scoată definitiv de sub supravegherea guvernatorului (căci nu văd ce alt motiv ar fi existat de a muta biblioteca din excelentul spațiu din clădirea ocârmuirii guberniale în care o mutase directorul Beller). Nemaexistând alte soluții pentru autoritățile țariste în declin, ținând cont și de noul regulament al orașului care îi permitea autorității publice chișinăuiene să organizeze, pe banii săi, cu permisiunea Ministerului de Interne, instituții publice, acest minister permite trecerea bibliotecii sub tutela administrativă a primăriei, iar doamnei Beller nu-i rămâne decât să predea biblioteca adusă până la un nivel remarcabil de soțul ei și să-și întocmească foaia de lichidare, ca orice angajat care se concediază (deci, era și această procedură o „likvidația”). Dar acest lucru s-a întâmplat mai târziu de 1877. Apoi, întrucât fondatorul a rămas același, procedura în cauză nu e decât o asanare, iar aceasta e una din cele cinci feluri de reorganizare în sensul actual al acestei noțiuni juridice (doamna Ișaev caută cuvântul „reorganizare” în documentele timpului, fără a se întreba mai întâi dacă el exista în limbajul juridic rusesc de atunci, iar dacă nu exista, care era echivalentul lui). Căci dacă ar fi fost vorba de înființarea altei biblioteci, numai Ministerul de Interne avea dreptul să aprobe regulamentul și să permită înființarea unei noi instituții, lucru care, reieșind din documentele disponibile, nu s-a întâmplat, căci ministerul a permis transmiterea bibliotecii, nu înființarea alteia. Trebuie menționat aici și faptul că din procesul de reorganizare a unei instituții face parte și o procedură de lichidare la nivelul formalităților birocratice: se abrogă titulatura și statutul juridic vechi ale ei și se instituie cele noi. Această procedură trebuia să se facă de asemenea prin rezoluția Ministerului de Interne, rezoluție care, din câte înțeleg, încă nu a fost depistată în arhive. Poate că aceasta și este „razreșenia” la care se referă periodicele timpului? Dacă e

așa, atunci spusă dnei Harjevschi despre „likvidație” ar mai avea un fel de temei. Însă oricum ar sta lucrurile în cadrul parametrului administrativ, decisive rămân continuitatea colecției și cea funcțională, continuitate înregistrată și de conștiința comunității, conștiință care trece cu vederea, ca peste ceva neesențial, peste „evenimentele” și intrigile administrative și (sau) politico-administrative. Aș vrea să spun și câteva cuvinte despre maniera dnei Ișaev. Ea putea foarte bine să scrie o istorie a BMC (căci are înclinații de căutător de documente și date, chiar manifestă un fel de patimă față de ele) fără să demoleze în stil proletar, să judece, să desființeze și să lezeze onoarea și demnitatea atâtor personalități, în primul rând pe cea a lui Ganenco. Înviniurile de sovietism și altele de acest gen ce i le aduce sunt false, cu atât mai mult cu cât el era, așa cum susținea Ion Dron și colegii de generație ai lui Ganenco, un bun patriot al Basarabiei și nu era un istoric oficial care să determine formarea conștiinței colective. A scris un mic tratat de istorie a unei modeste biblioteci, pe care nu cred că l-au citit mai mult de câteva zeci de persoane. Autoarea aceasta realizează de fapt un fel de scriitură care pe alocuri se deosebește de istoriografia sovietică (pe care o critică cu legitimă înverșunare) doar prin culoare. Iar afirmația ei că ar fi încercat să-l reeduce pe Ganenco (în parc!), mai ales că scria despre un om care răposase recent, e un act necreștinesc, un act de impertinență care nu are nimic în comun cu știința istorică.

– Ați putea să ne spuneți câteva cuvinte și despre cum vedeți evoluția de după 1940 a acestui subiect?

– Cât n-ar părea de paradoxal, deși există pe această perioadă documente certe, ordonate, interpretate, nici aici nu s-a ajuns la o viziune limpede în această temă, apele mai fiind tulburate, poate, și de manipularea unor documente de arhivă în scopul fortării unor concluzii convenabile. Se știe că instituțiile centrale din capitala Chișinău au fost organizate conform Ucazului prezidiului Sovietului suprem al URSS din 1940 despre formarea RSS Moldovenești. Biblioteca Republicană, așa cum au arătat și cercetările lui A. Chirtoacă, a fost organizată și ea în conformitate cu acest ucaz, nicidecum prin alte hotărâri. În

perioada războiului instituția se considera evacuată, deci în 1944 ea își reia activitatea, nu este reînființată, cum scrie dna Ișaev. De altfel, acest pasaj din cartea ei este cu totul alogic. Ea scrie că BN este reînființată în septembrie 1944 printr-o hotărâre moldovenească cu titulatura de Bibliotecă Centrală din Chișinău, iar în octombrie printr-o hotărâre unională se aprobă statul de funcții al acestei biblioteci, numai că în această hotărâre ea este numită deja Bibliotecă Republicană. Se iscă aici un șir de nedumeriri. Cum se putea ca o instituție să fie înființată de puterea de la Chișinău iar statul de funcții al ei să-l aprobe Moscova? Parcă n-am prea auzit de asemenea întâmplări. Apoi, dacă ea a fost înființată ca Bibliotecă Centrală, cum se putea să fie finanțată ca Bibliotecă Republicană, că doar e vorba de finanțare, de o chestiune care cere o exactitate și o corespundere perfectă în toate. Asta ar fi fost posibil (teoretic, desigur, căci în practică nu se putea întâmpla așa ceva din cauza imposibilității din oficiu arătate mai sus) numai dacă înainte de aceasta ar fi fost adoptată o hotărâre intermediară de schimbare a titulaturii sau de reorganizare a Bibliotecii Centrale, dar o asemenea decizie nu există. Reiese deci că, așa cum scrie A. Chirtoacă, în 1944 personalul Bibliotecii Republicane (organizate prin transfer funcțional conform Ucazului sovietic în 1940) se întoarce din evacuatie și își reia activitatea, iar Moscova aprobă statul de funcții al instituției, pentru a putea fi plătite salariile. De ce Moscova? Pentru că prin Ucazul din 1940, în cadrul guvernului RSSM au fost create ministere și instituții de însemnătate republicană, iar o parte din domenii și instituții au rămas în subordinea ministerelor de importanță unională. Biblioteca Republicană s-a aflat în subordine republican-unională („respublikansko-soiuznoe podcinenie”) până în 1953 când se înființează Ministerul Culturii al RSSM. Așadar, Biblioteca Centrală organizată în 1944 prin hotărâre moldovenească, nu prea seamănă a fi Biblioteca Republicană (mai ales că expresia „organizovati” nu se poate traduce nicidecum prin „reînființare”). Eu aș mai cerceta încă și încă o dată acest caz. Apoi, este eronată concluzia lui Ganenco despre comasare și transportarea fondului

de cărți de la Tiraspol la Chișinău (căci transferul de instituții însemna doar alocarea de mijloace financiare și imobiliare pentru așezarea activității lor la Chișinău), iar întorsătura dnei Ișaev privind comasarea bibliotecii din Tiraspol cu Biblioteca Centrală pedagogică din Chișinăul interbelic e o aberație și mai mare, or acele biblioteci nu numai că aparțineau unor state diferite, dar una din ele (cea din Chișinău) își încetase deja existența.

– Nina Negru a elucidat acest caz într-un excelent studiu despre Biblioteca Centrală a pedagogilor...

– Situația a clarificat-o, în mare, încă Alexandru Chirtoacă, pe care mi l-ați dat să-l citesc aseară. Trebuie să-l valorificați pe acest istoric al bibliotecilor.

– Cum credeți că au evoluat după 1940 parametrii despre care vorbeați la început în cadrul așa-ziselor „prolegomene” ale dvs.?

– S-o începem cu colecțiile. După război România a retrocedat, așa cum mi-a demonstrat dl Ganenco, trei loturi de cărți din colecțiile bibliotecii publice din Chișinău, inclusiv volume care au făcut parte din fondul inițial, cel din 1832, aceste loturi intrând în colecțiile bibliotecii republicane. Există deci un fel de continuitate în acest parametru, dar ea nu este suficient de relevantă. Parametrul funcțional, însă, ne arată o continuitate elocventă. Funcțiile de „dépôt”, de orientare metodologică și asistență a bibliotecilor din teritoriu, de cercetare și dezvoltare în domeniu, de coordonare a organizării lecturii publice la scara întregii Basarabii (întregii republici) fiind preluate de BN, iar funcția de organizare a lecturii publice în teritoriul municipiului Chișinău preluând-o BMC. Amândouă aceste biblioteci sunt ramuri pe tulpina crescută din rădăcina care s-a prins în 1832. Ba chiar s-ar putea ca pe linia funcției de servire a cititorilor copii (renumitul compartiment numit „Pușkinskoe otdelenie” al vechii biblioteci publice) o a treia ramură pe tulpină să fie Biblioteca Națională pentru Copii.

Și pentru fiecare din aceste trei ramuri se poate stabili, simbolic desigur, și câte o „zi de naștere”, ca să se creeze prilejuri de „ieșire în lume”, dar și de ședere împreună. Dar, repet, pe linia funcțională, simbolică (dacă se poate spune așa), nu pe cea administrativă, care, într-o perioadă istorică întinsă și plină de schimbări radicale, nu prea are cum fi neîntreruptă (dna Ișaev a încercat să-și găsească un punct de reper în această cvasiimposibilitate) și care este ca și cum o linie moartă.

– Sau, dimpotrivă, o linie „mocnită”...

– Ceea ce s-a întâmplat cu istoria scrisă a acestei biblioteci e un indiciu că Basarabia actuală e încă foarte departe de cultura și civilizația europeană. În Occident o asemenea situație este prea puțin probabilă. Dacă s-ar fi întâmplat acest caz în Leipzig, de pildă, dacă mai multe biblioteci din acel oraș ar fi descoperit că fac parte dintr-un singur arbore genealogic, ele ar fi organizat niște activități comune, care le-ar fi înnobilat, solidarizat, împrietenit, înfrățit, omenit, civilizat, miruit. Civilizația înseamnă viață în comun, nu fudulie moldovenească. E ridicol să se spună că o bibliotecă ocupă „teritoriul” istoric al altei biblioteci. Conciliați-vă și fiți cooperanți, abandonați autarhismul dacă vreți să ajungeți în Europa. Încercați să organizați împreună celebrarea aniversărilor bibliotecii de la care se trag celelalte. Transferați chiar Ziua Bibliotecarului, sărbătoare pe care mi-ați spus că o aveți, pe data înființării acestei biblioteci, ca să fie o adevărată sărbătoare comună pentru toată suflarea bibliotecărească din Basarabia. Cred că în ceea ce privește istoria acestei biblioteci ar trebui aplicată procedura excluderii persoanelor prea interesate, prea ambiționate și, mai cu seamă, a mercenarilor. Trebuie să vină cineva care să producă o istorie cultă și totodată cu har scrisă a acestei biblioteci, căci ea face parte din cultură, nu din politică sau din capricioasele meandre politico-administrative, deși în perioada de după 1877 și mai ales de după 1884 a fost folosită și ca instrument de deznaționalizare și de promovare a ideologiei roșii, lucru de care de asemenea nu trebuie să uitați. Și chiar dacă lucrul acesta nu se va produce în mod deliberat astăzi, o va face

timpul. Adevărata istorie a principalei biblioteci a Basarabiei își mai așteaptă autorul. Și încă ceva. Nu luați aceste concluzii ale mele drept adevăr în ultima instanță, căci vremea acestui fel de adevăr (pe care voi îl clamați chiar și în cărțuliile de istorie bibliotecară) a apus. Eu am căutat logica documentelor depistate de voi (mai ales acolo unde ea vă lipsește cu desăvârșire), aplicând cunoștințele de specialitate acumulate și însușite aici și în Occident. Oricând se poate întâmpla să fie depistate documente noi, care să modifice linia acestui subiect, deși nu cred că aceste schimbări ar putea fi radicale.

–Înainte de a trece la partea a doua a convorbirii noastre, cea consacrată monografiei pe care ați difuzat-o la Putna, v-aș ruga să adresați tradiționalul mesaj cititorilor revistei noastre.

– Le doresc tuturor cititorilor revistei „Magazin bibliologic” și tuturor bibliotecarilor basarabeni fericire.

Interlocutor: Alexe Rău

Putna – Chișinău, 2-4 iulie 2004

„ÎN ȚARA AL CĂREI CONDUCĂTOR ESTE UN
ÎMPĂTIMIT AL LECTURII,
BIBLIOTECONOMIA ÎNFLOREȘTE”

(Dialog cu dna Roza Berdigalieva, director general al
Bibliotecii Naționale Academice a Republicii Kazahstan)

– Distinsă doamnă directoare, eu și un șir de alți colegi din Moldova, vă cunoaștem de multă vreme ca pe una din cele mai pitorești personalități biblioteconomice din spațiul CSI, mai ales când erați președinte al Asociației Bibliotecare EURASIA, iar în ultimii ani ați devenit bine cunoscută pe plan mondial, biblioteca pe care o conduceți fiind inclusă în pliantul informativ al summitului mondial de la Geneva ca fiind realizatoarea unuia din cele mai reușite modele din lume privind integrarea în societatea cunoașterii și promovarea ei în plan național. Tot acolo sunt menționate și experiențele dvs. de cooperare și integrare cu bibliotecile din alte țări, în primul rând cu cele vecine. Mănunchiul, buchetul de surprize pe care ni-l oferiți se completează acum și cu noutatea că nu vă vom mai găsi la Alma Ata ci la Astana. Am vrea să ne povestiți cum s-au produs toate aceste schimbări și reverimente și care au fost premisele lor.

– Nu am fost nicicând un adept al discursului encomiastic, dar nu pot să nu încep această convorbire a noastră cu mențiunea că toate aceste evoluții se datorează voinței președintelui țării noastre, Nursultan Nazarbaev, de a ridica Kazahstanul la nivelul celor mai avansate modele mondiale de cultură și civilizație. E în felul său de a fi un spirit de pionierat comparabil, poate, cu acela al

primilor președinți americani. Or, ca și Washington, el a construit o capitală nouă, supermodernă, Astana. Dar el îi întrunește în sine și pe Washington și pe Franklin împreună, căci e unul din cei mai mari cărturari kazahi actuali, savant, un mare iubitor al cărții și al lecturii. Așa că noua capitală nici nu putea fi concepută fără o bibliotecă elitară. Și așa cum în Washington a crescut Biblioteca Congresului, tot așa și în Astana a fost edificată Biblioteca Națională Academică ctitorită de președinte.

– Și care a rămas statutul Bibliotecii Naționale din Alma Ata?

– Noi avem acum două biblioteci naționale, ca și Rusia. Există o coordonare și o cooperare a activității acestor două biblioteci. Cea din Alma Ata se specializează în domeniul conservării și prezervării patrimoniului imprimat vechi (aidoma Bibliotecii Naționale a Rusiei din Sank Petersburg), iar cea din noua capitală e menită să devină centru național coordonator și pivot al informatizării societății în Kazahstan. Președintele Nazarbaev a formulat astfel misiunea acestei biblioteci: „... eforturile noastre trebuie să fie canalizate la crearea și dezvoltarea unor puncte de propulsare a unei economii calitativ noi, inovaționale, competitive în context mondial, iar noua Bibliotecă Națională Academică trebuie să devină ca o rampă de lansare a acestei noi societăți”.

– Prin 1991, în Moldova a fost elaborat un model strategic al dezvoltării sistemului național de biblioteci, pivotat de asemenea pe funcționalitatea Bibliotecii Naționale...

– Sub patronatul președintelui Nazarbaev, chiar din inițiativa lui, a fost creată o concepție radical nouă a dezvoltării bibliotecilor, veriga principală, ori, mai bine spus, centrul, osia rețelei naționale devenind tocmai nou-înființata Bibliotecă Națională Academică, un proiect pe care nu mă tem să-l compar cu acela al lui Mitterrand, care a ctitorit o supermodernă bibliotecă națională pentru țara sa, sau cu noul proiect al Bibliotecii Regale a Danemarcei pe care am avut fericita ocazie s-o vizitez. La fel cum sunt perfect îndreptățită să

afirm, sprijinindu-mă acum și pe exemplul Kazahstanului, că în țara al cărei conducător este un împătimit al lecturii, biblioteconomia înflorește. Teza aceasta e ca o axiomă pentru toate timpurile.

– Noua Bibliotecă de la Astana a fost ridicată, după cum înțeleg, într-un timp record.

– Șeful statului nostru ne-a pus un termen de cinci ani și a dispus alocarea unor mijloace financiare și materiale fără precedent în istoria țării noastre.

– Cum a decurs înfăptuirea acestui proiect și care este specificul său de fond?

– N-o să mă opresc aici la aspectele arhitecturale, nici la cele legate de construcții, ele fiind, oricum, o treabă mai mult bărbătească, chiar dacă am pătruns în ele în virtutea funcției mele. Cât privește latura profesională, trebuie să spun că această bibliotecă a fost concepută să devină un model de tehnologizare modernă. Am implementat cele mai avansate tehnologii „non-hârtie”, softuri și echipamente din lume, care ne permit să conservăm informația cu mai multă siguranță, în mod compact, eficient, asigurând regăsirea rapidă a datelor necesare în uriașul masiv de documente proprii și din alte colecții. Am creat o rețea de computere gen „furnal”. Practic toți salariații și toți utilizatorii sunt cuprinși într-o comunicare corporativă. Tipul nostru de rețea ne permite să asigurăm mai multe nivele de acces la serviciile electronice printr-un sistem original de autentificare pivotat pe o politică de securitate impecabilă. Volumul depozitelor de conservare și comunicare a informației electronice e de 32 terabyți. Accesul la informație poate fi efectuat atât prin cât și fără cablu. Având la îndemână dispozitive mobile din dotarea bibliotecii (notebook-uri, on-palms-uri ș.a.), utilizatorul poate să se instaleze în orice loc din bibliotecă unde se simte mai comod (începând de la vestibul și continuând cu toate celelalte spații accesibile pentru beneficiari) și, recurgând la sistemul de acces fără cablu, să navigheze prin rețeaua informațională. Lucrul

acesta îl poate face și din mers. Pe lângă faptul că automatizarea a cuprins toate ciclurile, procesele, operațiile, chiar și pe cele mai neînsemnate, plus securitatea fizică, antiincendiară, supervizarea etc., am creat și forme noi de gestionare a lotului de utilizatori, cum ar fi formularul electronic, „portmoneul” electronic al utilizatorului (prin care cititorul poate să se achite prin virament pentru un șir de servicii speciale).

– Probabil că ați implementat și multe servicii noi, de vreme ce s-a făcut trebuincios „portmoneul” electronic?

– Au fost studiate, sistematizate și adaptate la condițiile noastre toate serviciile electronice cele mai răspândite în marile biblioteci ale lumii. Sigur că prioritare sunt serviciile de referințe în regim electronic și virtual. Biroul non-stop de informație virtuală e de o popularitate ce crește în progresie geometrică. Se oferă informații prin e-mail, s-a creat posibilitatea de import-export de documente în format electronic, inclusiv la domiciliu. Am înființat în cadrul bibliotecii, în colaborare cu firma Microsoft, un centru de instruire electronică pentru utilizatori. Iar pentru bibliotecari și pentru specialiștii din alte domenii am fondat clubul IT.

– Probabil că ați crescut deja o colecție fundamentală de publicații e-book?

– Volumul actual total al ei e de circa 28 terabyți. S-au făcut achiziții masive din toată lumea și aproape în toate limbile. Sistemul de achiziții este și el computerizat totalmente. Avem acces la rețelele informaționale internaționale, prin care efectuăm tranzacții de schimb de informații în format UNIMARC, mai ales în contextul bibliografiilor naționale. Tot în regim electronic efectuăm acum și schimbul internațional de publicații, inclusiv atunci când e vorba de printer-book-uri: acestea se numerizează și se trimit în format electronic (desigur, cu excepția multor cazuri când se dă prioritate originalului pe hârtie, în special când e vorba de exteriorică).

– Mai folosesc acum utilizatorii dvs. pixul și hârtia?

– În interiorul Bibliotecii noastre aceste ustensile au devenit „atavice” și inoperante. Poate că acasă, niște suflete acordate la lungimi de undă retro, le mai iau în mână.

– **Pentru a asigura un asemenea nivel de tehnologizare, e nevoie de specialiști buni, performanți, iar lucrătorii de acest fel nu prea încălzesc locul acolo unde remunerarea este necorespunzătoare, sau chiar indecentă, cum e, de pildă, în Moldova. Cum vă descurcați în această privință?**

– Sunt nevoită să invoc din nou numele lui Nursultan Nazarbaev. El a fost inițiatorul elaborării unui nou sistem și a unei noi grile de salarizare în economia națională a Kazahstanului, iar nivelul salariilor a crescut vertiginos, în pas cu înflorirea economiei. Sunt foarte bine plătiți la noi acum și bibliotecarii. În orice caz, când mergem în Europa și ne întâlnim cu colegii noștri occidentali, nu ne mai sfiim să spunem cât primim...

– **Dacă nu-i un secret, ce salariu are astăzi directorul general al Bibliotecii Naționale Academice?**

– Nu, nu e un secret. Prin ucaz prezidențial mi s-a stabilit un salariu lunar de una mie dolari. Plus sistemul de prime, indemnizații și de alte posibilități remunerative. Colegii mei din rețeaua națională de biblioteci au și ei salarii decente.

– **De vreme ce salariul vi s-a stabilit prin decret prezidențial, reiese că șeful statului are o atitudine aparte față de bibliotecari. Sau acesta e un caz mai special?**

– Bibliotecarul este pentru conducătorul țării noastre ceea ce pentru regii antici era preotul. Sigur, eu nu pot să mă compar cu preoții regali, prestația și valoarea mea e mult mai modestă. Dar președintele o consideră importantă pentru cultura kazahă.

– **Apropo de cultura națională. La dumneavoastră, ca și la noi, procentul populației rusofone e foarte impunător. Noi, precum știe acum tot CSI-ul, ne-am confruntat și**

ne mai confruntăm cu probleme dureroase, chestiunile și viziunile legate de identitatea națională oscilând ca... pendulul lui Foucault...

– Frumoasă e cartea lui Umberto Eco și e una despre care dl Nazarbaev pomeniște când se iscă momente potrivite. Iată, n-am ce-i face, trebuie să invoc iar exemplul lui. Pentru că el a creat în Kazahstan o asemenea atmosferă cultural-spirituală, în care domnește respectul reciproc față de limbile, culturile, datinile și obiceiurile natale. Alolingvii cinstesc moștenirea culturală a băștinașilor, iar noi, kazahii, o respectăm pe a lor. Președintele nostru a mers și aici, într-un fel, pe urmele președinților americani. El i-a unit, i-a solidarizat pe toți în jurul ideii de patrie. Și cum numele acestei patrii l-au dat kazahii, băștinașii, limba lor e limba oficială în stat și nimeni nu mai discută această problemă, tot așa cum nimeni din cetățenii SUA nu pune în discuție prioritatea limbii engleze. Importante aici au fost exemplul personal al președintelui în ceea ce privește prețuirea identității fiecăruia, dar și consecvența sa în aspectul promovării unei limbi de comunicare oficială fără de care nicio țară din lume nu poate exista. Pilda președintelui e ca o axiomă pentru toți cetățenii. Desigur, la aceasta contribuie și personalitatea remarcabilă a lui, ponderea ce o are în lumea științei, a cărturarilor, a culturii în general.

– Pentru că am pomenit iar de președinte, de conducere, aș vrea să vă întreb despre ce modalități ați găsit de a transpune în realitatea Kazahstanului dezideratul formulat de summitul mondial, la Geneva și în Tunisia, referitor la așa-zisa guvernare electronică și la rolul ei în viitorul proces de trecere de la societatea cunoașterii la societatea de rețea.

– Într-adevăr, acesta e unul din scopurile strategice cele mai de avangardă, să zic așa, pe care și le propune societatea informațională. Trecerea de la piramida ierarhică a conducerii societății la participarea la guvernare a tuturor cetățenilor prin incorporarea

lor într-o rețea unică prin care deciziile să se ia de la distanță, de către fiecare cetățean, prin intermediul tehnologiilor noi, urmând ca aceeași rețea să deducă decizia care a acumulat cel mai mare număr de voturi, sau care permite soluționarea cea mai reușită a unei probleme sau situații – se va face treptat, bibliotecilor revenindu-le un rol primordial în pregătirea cetățenilor pentru o astfel de societate. Sigur, multora ideea aceasta le pare o utopie simoniană. Totuși, am purces la realizarea în mod eșalonat a ideii, realizările actuale permițând, de exemplu, să se țină mâna pe pulsul opiniei publice, să impulsioneze perfecționarea exercițiului democratic, în special mecanismele de votare etc. Biblioteca noastră a implementat deja 85 servicii de bază în modulul „guvernarea electronică”. Dintre ele aș aminti în mod special următoarele: oferirea și păstrarea informației publice, publicarea bazelor de date electronice pe suport de hârtie, accesul on-line și off-line la bazele de date oficiale. De asemenea, prestăm un repertoriu întreg de servicii de stat, cum ar fi accesul la registrul de stat și banca electronică de etaloane de control asupra actelor juridice referitoare la securitatea publică și supravegherea ordinii publice; oferirea de informații în regim electronic referitoare la angajarea în organele de stat; recepționarea, înregistrarea și acumularea în regim electronic a solicitărilor cetățenilor doritori să obțină o slujbă de stat etc.

– Ce rol le oferiți în acest sistem bibliotecilor din teritoriul Kazahstanului?

– Biblioteca noastră este ca un nod central al rețelei.

– Francezii își numesc BNF-ul lor „inima rețelei de biblioteci”...

– E bine și așa, dar în țara noastră sunt în vogă rusa și engleza, așa că ne oprim la definițiile autohtone. Proiectul nostru strategic, în aspectul impactului asupra teritoriului, e să unim toate bibliotecile regionale prin canale telecomunicaționale speciale, cu acces la serverul principal al Bibliotecii Naționale Academice. Astfel se va

constitui o rețea informațională unică, în care sistemul bibliotecilor kazahe vor alcătui un tot organic, în care toate procesele vor fi în raporturi de reciprocitate, de interconexiune și înlănțuire, rezultatul oricărei operații efectuate în oricare bibliotecă a acestei rețele devine momentan un bun comun al tuturor bibliotecilor participante, prin aceasta economisindu-se timp și excluzându-se orice fel de dublare. În același timp, utilizatorului i se creează posibilitatea de acces la biblioteca virtuală a Kazahstanului, care va incorpora informația și e-documentele tuturor bibliotecilor, cu posibilități fără precedent de regăsire rapidă a informației concrete pentru utilizatorul concret.

– Ați menționat în comunicarea ce ați făcut-o la acest congres consacrat aspectelor societății cunoașterii, că la voi aceste conexiuni ale bibliotecilor au trecut peste fruntariile Kazahstanului...

– Eu am relatat deja despre interconexiunile legate de schimbul internațional de informații și de publicații. Aș vrea să mai adaug la cele spuse, că ne preocupă mult ideea cooperării cu bibliotecile naționale din spațiul CSI. Am încheiat deja acorduri bilaterale de colaborare cu opt biblioteci naționale, sper să încheiem cât de curând și unul cu Biblioteca Națională a Republicii Moldova. O interesantă formă și posibilitate de cooperare o constituie și catalogul „Libnet”, care ne permite să preluăm notițele bibliografice făcute de alte biblioteci din spațiul CSI asupra unor publicații de ale lor intrate în colecțiile noastre, în special în compartimentul Exteriorica. Vă îndemn și pe dvs. să beneficiați de această posibilitate.

– Conform unei tradiții înrădăcinate la noi, invitatul revistei MB adresează un scurt mesaj bibliotecarilor, tuturor celor care citesc revista noastră.

– Sper să se găsească cititori ai revistei dvs. și în Kazahstan, căci mi-ați donat aici ultimele numere care, judecând după cuprinsul tradus în engleză și rusă, mi se par deosebit de interesante, chiar neobișnuite. Cititorilor din Moldova ai revistei MB le urez multă

sănătate, o prețuire a muncii lor pe măsura rostului ei în societatea contemporană, bucurii, fericire și un trai decent. În special aş vrea să adresez cuvinte de salut dnei Claudia Balaban, cu care sunt prietenă, ca și cu dvs., și pe care mi-e dor să o revăd. Dvs. vă urez mai multă sănătate și inspirație curgătoare, ca să ne bucurați cu poeme noi.

– Vă mulțumesc pentru interviu.

– Vă mulțumesc pentru onoarea ce mi-ați acordat-o. Aș vrea să vă fac o vizită în Moldova ca să vă cunosc mai bine.

– Vă rog să considerați că deja aveți invitația noastră la mână. Așadar, pe curând.

Interlocutor: Alexe Rău

Moscova, 7 decembrie 2005

„STRATEGIILE IFLA PORNESC DE LA REALITĂȚILE ECONOMIEI DE PIAȚĂ GLOBALE...”

(Convorbire cu dna Claudia Lux, președintele ales al Federației
Internaționale a Asociațiilor și Instituțiilor Bibliotecare)

– **Distinsă doamnă președinte, prezența dvs. și prezența de spirit a dvs. la această ediție jubiliară a devenitei deja celebre în lume Conferințe din Crimeea a imprimat evenimentului o semnificație aparte, iar mesajul cu care ați venit către participanți în numele IFLA a avut darul de a produce, în materie de strategie și tactică biblioteconomică în contextul societății cunoașterii, limpezimi clarificatoare pe măsura transparenței apei marine din golful Sudakului...**

– Nu știu dacă sunt comparabile aceste două lucruri, pentru că puritatea mării în acest loc e creată de Dumnezeu, pe când ideile și faptele biblioteconomice relatate la această reuniune sunt generate și făcute de oameni muritori, așa încât limpezimea lor are toate șansele să fie schimbătoare. Cred totuși că în acest an aici s-au prezentat niște comunicări și s-au întâmplat niște acțiuni științifice care fac dovada unei aprofundări remarcabile a cunoașterii biblioteconomice. Și, de vreme ce conferința se organizează sub egida și cu sprijinul FIAB-ului, succesul acesta aparține întregii comunități bibliotecare mondiale. De altfel, unul din pilonii pe care este așezată activitatea IFLA constă tocmai în familiarizarea bibliotecarilor din toată lumea cu realizările biblioteconomice cele mai noi, indiferent de țara sau chiar localitatea în care acestea s-au produs.

– **În conferința specială pe care ați prezentat-o aici într-una din zile, în sala Tawria, ne-ați propus o interpretare**

originală a globalizării și a impactului ei asupra bibliotecilor. Am încercat și noi în Moldova o cercetare asupra acestui fenomen, descoperind că el, de fapt, e unul aproape etern și se trage din preistorie, când se produceau globalizări imanente, rezultate din datul omului. Dvs. ați preferat să mutați geneza globalizării tocmai hăt la sfârșitul sec. XIX. Mi s-a părut chiar că viziunea dvs. poartă cumva pecetea culturii din care proveniți...

– Sigur că mentalitatea nemțească, în albia căreia am crescut și m-am format, este, cel puțin, forma în care mă manifest ca entitate spirituală. Dar nu cred că noi ne deosebim prea tare, în câmpul problematicei pe care am abordat-o, de englezi sau de americani. Există un pragmatism funciar al culturii anglo-saxone. Marele nostru filosof Immanuel Kant spunea că omul produce scopuri. Prin urmare, economicul este temelia la toate. Tocmai de aceea am ales ca punct de pornire al globalizării liberalizarea comerțului mondial după 1850. Etapele de evoluție a ei le-au constituit avântul companiilor și băncilor internaționale (sau multinaționale), etapă căreia i s-a dat calificativul de „imperialism”, criza din anii 1920, războiul rece din 1950-1990 și, în sfârșit, etapa impactului global („neoliberalismul”). Atitudinile față de globalizare au fost și rămân împărțite: argumentul pro constă în libertatea și rapiditatea cu care se fac tranzacții financiare și comerciale între rezidenții din cele mai diferite și mai îndepărtate țări, iar argumentul contra rezidă în constatarea că sistemul economic globalizat, dominat de corporațiile comerciale și bancare supranaționale, defavorizează procesele democratice de guvernare națională. Noi reieșim din faptul că globalizarea e un sistem de schimbări (politice, de piață, tehnologice, de mediu, sociale, culturale) și încercăm să găsim răspuns la întrebarea: cum pot lua parte bibliotecile, care e locul și rolul lor în acest sistem de schimbări?

– La această ediție a conferinței s-a vorbit mult despre abordarea sistemică a institutului și a conceptului de bibliotecă.

– Pentru că acesta e imperativul timpului nostru. Așadar, unde ar fi locul bibliotecilor? În linii mari, viața economică și socială a planetei

noastre se întemeiază pe triada: GATT (General Agreement on Tariffs and Trade – Convenția generală a tarifelor și comerțului), GATS (General Agreement on Trade in Services – Convenția generală relativă la piața serviciilor) și WTO (World Trade Organisation – Organizația Mondială a Comerțului). În toate trei componentele se efectuează o armonizare a restricțiilor legate de proprietatea intelectuală cu celelalte restricții. Ei bine, IFLA și-a stabilit locul său de acțiune în zona WTO și GATS. De ce? Pentru că misiunea principală a bibliotecilor este prestarea serviciilor, iar acestea nu pot să nu se afle sub impactul pieței generale a serviciilor. Și invers, noi ne întrebăm dacă serviciile prestate de biblioteci, întreținute din impozite, ar putea avea vreun impact sau chiar dacă ar putea prezenta vreun pericol în raport cu piața mondială. Pe de o parte, IFLA tinde să folosească avantajele globalizării întru dezvoltarea și modernizarea (de fapt, postmodernizarea) bibliotecilor. Pe de alta, noi nu scăpăm din vedere, ba chiar ne concentrăm atenția asupra efectelor indezirabile ale globalizării, formulând pentru biblioteci strategii menite să mențină și să sporească rolul lor ca apărătoare ale drepturilor de autor și ale drepturilor omului. Și nu numai. Noi încercăm să realizăm, în raport cu globalizarea serviciilor, o contrabalanță, astfel încât, prin aceasta, să contribuim la menținerea echilibrului societății. Astfel standardizării excesive din cadrul GATT, GATS și WTO noi îi răspundem (fără a o nega, desigur, căci echilibrul presupune existența a două „talere”) cu promovarea a ceea ce se numește Digital Divide; pieței libere în domeniul educației și culturii – cu promovarea instruirii pe toată viața și a diversității culturale; protecției profitului – cu popularizarea uzului corectitudinii; restricțiilor politice – cu promovarea drepturilor omului.

– Cu alte cuvinte, bibliotecilor le revine un rol dublu, poate chiar contradictoriu: să fie într-un tren cu globalizarea, ca să beneficieze de progresele ei și în același timp să fie în opoziție cu ea, mai ales când e vorba de a nu admite întrecerea măsurii, punerea în pericol a naturii umane? E ca și cum ar fi un echilibru în echilibru.

– Acesta este efectul firesc al abordării sistemice. Și precum spuneam, strategiile IFLA pornesc de la realitățile economiei de piață globale, în

special ale pieței mondiale a serviciilor. Pe acest palier de abordare, trei sunt întrebările pe care ni le punem, iar pe temeiul răspunsurilor căutate și găsite încercăm să elaborăm modele comportamentale pentru biblioteci: 1. Vor prezenta oare serviciile finanțate din impozite ale bibliotecilor vreun pericol pentru piața liberă? (căci ceea ce se face pe bani publici nu are cum să se facă la prețuri libere); 2. Vor deveni oare bibliotecile parte componentă a pieței educaționale, când ele sunt suportul principal al învățării pe toată viața?; 3. Dacă da – vor putea oare ele să asigure accesul liber la informație și la toate felurile de materiale în viitor?

– Modelarea devine o orientare magistrală în activitatea de cercetare și dezvoltare în biblioteconomie, în special în aceea de programare strategică. Din câte suntem informați, ați creat și niște secțiuni noi care să se ocupe de aceste probleme.

– Structurile noi au fost axate pe principalele probleme generate de societatea cunoașterii, acestea fiind, ca să citez varianta PowerPoint a conferinței mele, ICT infrastructure (pipes, wires, channels, satellite, software), Content (accesibile, apropiate, diverse, understandable), Human capacity (information literacy, capacity to create knowledge) și Physical delivery (place, printer, distribution).

– Vorbeați mai sus de un fel de pilon pe care se sprijină activitatea IFLA.

– De fapt, ea este așezată pe trei piloni: Membrii (prestarea unui meniu de servicii pentru ei), Profesia (promovarea celei mai bune practici internaționale) și Societatea (promovând în interesele și întru susținerea ei ceea ce noi numim advocacy, iar voi ați numi propagandă, dar care e mai mult o pledoarie pentru libertățile intelectuale, drepturile omului și a echității informaționale). Aș începe exemplificările mele cu cea din urmă, ele fiind, dacă nu mai spectaculoase, atunci cel puțin mai contribuitoare la crearea unei imagini noi a bibliotecii în societatea cunoașterii. Una din ideile principale ale acestei societăți este guvernarea prin Internet. Fără

a exagera prea mult, pot să afirm că, în condițiile în care nu există încă un guvern mondial, IFLA reușește să surmonteze, parțial, acest gol prin acțiunile pe care le întreprinde. Noi am atenționat mereu guvernele lumii, prin structurile noastre, adică prin dvs., asupra faptului că există un decalaj între țările de pe glob și între regiunile multor țări în ceea ce privește dezvoltarea infrastructurii necesare pentru accesul tuturor la informație, inclusiv la documentele oficiale adoptate de structurile guvernamentale. După ani de perseverență, am reușit ca IFLA să fie menționată în hotărârile Summitului Mondial pentru Societatea Informațională (WSIS), iar asta înseamnă că propunerile noastre, o parte din ele, vor fi luate la control de către guverne, adică vor deveni executorii. Aceste propuneri se referă la rolul bibliotecilor ca inimă a societății informaționale (a cunoașterii), libertatea informației; dezvoltarea mijloacelor de telecomunicații pentru asigurarea accesului la informație și abordarea bibliotecilor ca parte a infrastructurii informaționale a societății; abandonarea ideii că providerul e-informației (a așa-numitului content) sunt doar cablurile, recunoscând rolul precumpănitor, în acest sens, al bibliotecilor și al bibliotecarilor; că bibliotecile, pe lângă ipostaza de producătoare de servicii, mai înseamnă cultură și educație. La propunerea și la insistența FIAB-ului, în cadrul WSIS, au fost incluse, în planul de acțiuni, alfabetizarea informațională a populației și edificarea e-guvernării.

– Spuneți, în cadrul conferinței, și despre implicarea bibliotecilor în politică?

– Pe noi vor să ne închidă în cercul organizațiilor culturale, dar eu cred că bibliotecile pot face mult mai multe lucruri, în diferite domenii, cum ar fi acela al businessului, de exemplu. Nu sunt de neglijat nici posibilitățile bibliotecilor de a influența politica rămânând totuși depolitizate.

– Nu vi se pare că această din urmă idee este cam utopică?

– Suspiciunea aceasta este, poate, justificată, dar ea poate fi spulberată dacă bibliotecile publice sunt privite ca parte componentă a societății civile.

– **Totuși, la nivelul de înțelegere din regiunea noastră, acest lucru este cvasiimposibil.**

– De ce? Tratați-le pe picior de egalitate, imparțial pe toate partidele existente, oferiți accesul cetățenilor la ideile și publicațiile opoziției, tratați-i pe toți cetățenii, indiferent de culoarea lor politică, ca pe contribuabili, căci toți, indiferent de pledoariile politice, plătind impozite, contribuie la întreținerea bibliotecii și deci au dreptul la informație în general, dar și la informația legată de preferințele lor politice. A fi depolitizat înseamnă tocmai acest lucru: nu a evita contactul cu un partid sau altul, ci a fi echidistant și imparțial. Contribuie la aceasta și promovarea în spațiul bibliotecii (abordarea spațială a bibliotecii ține și ea de noutățile cunoașterii biblioteconomice) a diversității culturale și a multilingvismului. IFLA tinde să devină, în acest sens, prin politica sa internă, un exemplu pentru societatea contemporană. Cred că sunteți informați că, depășind unele prejudicii, am acceptat și limba chineză ca limbă de lucru și procesul acesta poate continua.

– **Într-un astfel de context, situația bibliotecarului, sarcina lui devin cu adevărat dificile...**

– Problema personalității bibliotecarului este o problemă-cheie. Dacă vreți să influențați ceva, trebuie să știți cum se face acest lucru. Instruirea tradițională nu vă cultivă astfel de competențe. Rolul nou al bibliotecarului în societatea cunoașterii va decurge din esența conceptului de Bibliotecă-Învățătoare (Profesoară) (Teaching Library), pe care l-a elaborat și îl va promova IFLA, care, pentru a veni în sprijinul membrilor săi, va promova acțiuni educaționale, traininguri și, în special, ceea ce în expresie abreviată se intitulează CPDWL. Va fi editată o colecție specială de publicații despre experiența avansată în acest sens.

– **Ați relatat și despre o colaborare a IFLA cu organizația internațională „Scutul Albastru” (Blue Shield).**

– Problema prezervării și conservării documentelor, a salvagădării lor devine, în societatea cunoașterii, dar mai ales în condițiile izbucnirii,

în diverse zone ale planetei noastre, a unor conflicte militare și a unor calamități fără precedent, una excepțională. În cadrul federației noastre funcționează două secții legate de acest aspect al activității bibliotecare: Document Delivery & Resource Charing Section, precum și aceea care se preocupă de aspectele prezervării numerice. Cât privește colaborarea noastră cu Blue Shield, ea se întemeiază pe principiile declarației de la Haga privind protecția proprietății culturale în timpul conflictelor militare. Rolul IFLA în acest parteneriat ține de problemele salvagădării, restaurării etc. a valorilor culturale scrise, supuse acțiunilor distrugătoare. Avem și scopuri noi, specifice, în special bine-cunoscutele activități de advocacy pe care încercăm să le desfășurăm, pe măsura posibilităților noastre, în zonele de conflict. De asemenea, suntem implicați în diferite misiuni ale UNESCO, mai ales sub auspiciile programului Memory of World.

– Totuși, aceste eforturi nu au fost suficiente pentru a salva colecțiile Bibliotecii Naționale din Sarajevo, a monumentelor literare din Bagdad...

– Subliniam la începutul convorbirii noastre că ideile și faptele relatate la această conferință aparțin unor oameni muritori. Ceea ce putem noi să facem e să încercăm să promovăm cât mai multe programe educaționale în zonele de conflict, chiar în toată lumea, prin care să-i ajutăm pe toți oamenii să înțeleagă că monumentele de cultură scrisă reflectă, fiecare, o părticică din memoria lumii, și că dacă nu le ocrotim, nu vom putea ocroti nici memoria noastră culturală și deci nici pe noi înșine ca ființe spirituale. Iar cunoașterea, fără ele, nu va putea fi nicicând integră.

– Ce ați dori să le transmiteți cititorilor revistei „Magazin bibliologic”?

– Trebuie mai întâi să vă mulțumesc pentru numerele din revista dvs. pe care mi le-ați oferit aici la Sudak. Regret că nu cunosc limba română, dar am observat că aveți, la sfârșit, un rezumat în două limbi de largă circulație, așa că, poate, voi putea să-mi creez o impresie

generală corespunzătoare cu valoarea acestei publicații. Cititorilor revistei, bibliotecarilor din țara dumneavoastră le doresc să fie liberi, fericiți, să aibă tot universul at home și să devină cei mai buni din lume.

– **Vă mulțumesc.**

**Interlocutor: Alexe Rău
Sudak, Crimeea, 17 iunie 2006**

„NOȚIUNEA DE BIBLIOTECĂ A FOST ȘI RĂMÂNE INȘANJABILĂ...”

(Dialog-eseu cu dl Roman Motulskii, doctor habilitat în
biblioteconomie, directorul BN a Bielorusiei)

– **Stimate domnule director, această extraordinară sărbătoare, acest triumf al biblioteconomiei exprimat prin implementarea noii concepții a Bibliotecii Naționale din Minsk și prin inaugurarea noii clădiri a acestei biblioteci, unul din cele mai frumoase complexe biblioarhitecturale din lume și o inedită metaforă a cunoașterii și a spiritului uman, ne-au copleșit în așa măsură încât ne simțim cumva într-un soi de suprarealitate...**

– Nu, acest eveniment, această realizare nu țin deloc de suprarealism, cel puțin pentru noi cei care am conceput și am fundamentat științific acest megaproiect. Deși, nu rareori, știința veritabilă conduce la niște rezultate care sunt percepute de simțul comun ca faceri supraomenești. Era să zic supranaturale, dar noua noastră bibliotecă e așezată pe o temelie rațională, normală la nivelul discursului științific, așa încât ea poate fi văzută mai mult ca o manifestare a puterii minții omenești reale. Misticismul lipsește aici cu desăvârșire, el nu este nici măcar vecin cu aria în care s-a împlinit, conceptual și de facto, noua noastră bibliotecă.

– **Despre acest eveniment inaugural și despre sistemul complex care este noul edificiu al dvs. am și început să scriu, aici la Minsk, un eseu prin care să facem cunoscută realizarea dvs. opiniei publice și comunității bibliotecare din Moldova. Drept care, v-aș propune să tratăm în cadrul acestei convorbiri tocmai ceea ce nu se vede cu ochiul liber**

atunci când contemplăm această construcție. Mă gândesc, în acest context, în primul rând la concepția sa, la viziunile științifice pe care le-ați elaborat și le-ați promovat și care stau, din câte am înțeles, la baza acestui proiect. Trebuie că sunteți în aceste clipe neordinare, când vă vedeți ideile și conceptele proprii materializate, cel mai fericit director de bibliotecă din lume...

– Dacă aș spune că nu, nu aș fi sincer, dacă nu chiar aș fi un ipocrit...

– Și în cele două disertații pe care le-ați susținut, și în sutele de publicații apărute în Bielorusia și în multe alte țări ale lumii, apăreți ca unul din creatorii teoriei despre vocația de institut social a bibliotecii. Ați ales o temă care, privită superficial, ar părea oarecum insignifiantă, elucidată demult, căci e improbabil să găsești o altă vocație pentru această instituție. Dar ați demonstrat că lucrul acesta nu este elucidat defel. Ați procedat, aș zice eu, ca Immanuel Kant care, alegându-și ca obiect de abordare filosofică de-la-sine-înțelesul, a arătat lumii că lucrurile nu sunt clarificate, iar din limpezirile, din „dezghiocările” (vorba lui) ce le-a întreprins s-a produs o reșezare radicală a filosofiei, o adevărată revoluție intelectuală. Apropo, în doctrina dvs. categoriile filosofice au o prezență și o funcție rostuitoare.

– Limbajul biblioteconomiei a evoluat substanțial, această disciplină intră în drepturile sale ca știință, iar acest lucru se datorează bazei metodologice create, filosofia având aici o contribuție de primă importanță. Nu aș vrea să se înțeleagă că meritul elaborării teoriei despre esența de institut social a bibliotecii îmi aparține în exclusivitate. Teoria aceasta își are istoria sa, există predecesori și etape care au condus la ea, există savanți biblioteconomiști contemporani care mi-au fost mentori (mă refer în special la Iury Stolearov) sau care îmi sunt „tovarăși de drum”

la abordarea acestei teme. Altceva e că până la urmă în lucrările mele am formulat puncte de vedere diferite de ale colegilor mei de breaslă. E și firesc, căci știința ține și ea de creație. Să vă expun pe scurt istoricul problemei. Totul a pornit de la ideea nooinformației. E clar că o simplă adunătură de documente nu garantează difuzarea informației ale cărei purtătoare ele sunt. Abia apariția bibliotecii a permis concentrarea într-un loc a informației discrete fixată în diferite genuri de documente diacronice create în diferite puncte ale spațiului, în timpi diferiți de către diferiți autori. Aceasta a sporit cu mult posibilitățile potențiale ale umanității în ceea ce privește transmiterea nooinformației nu doar către contemporani, ci și către urmași. Premisa principală a apariției institutului de bibliotecă este tocmai această necesitate de transmitere a nooinformației. Sigur că termenul „bibliotecă” a fost înțeles și tălmăcit la diferite etape istorice, în cadrul diferitor școli biblioteconomice etc. neunivoc, înțelegerea aceasta se modifica în funcție de cum se schimbau, în timp, concepțiile privind locul și rolul bibliotecii în societate. În sec. XX biblioteca a început să fie definită în primul rând ca instituție. Însă tipul acestei instituții și statutul ei funcțional erau determinate de către specialiști în moduri diferite. De cele mai multe ori biblioteca era definită ca instituție de educație și instruire, de luminare, de cultură, ideologică, sau ca instituție care exercită concomitent câteva din funcțiile sus-menționate. După căderea ureseseului, precum se știe, a fost abandonată hiperbolizarea rolului ideologiei, iar pe la mijlocul ultimului deceniu al secolului XX biblioteca începe să fie definită în primul rând ca instituție informațională. Însă definirea bibliotecii numai ca instituție nu cuprinde o mare parte din aspectele și ipostazele acestui fenomen. Încă pe la sfârșitul anilor șaizeci Iury Stolearov ajunge la concluzia că biblioteca este un sistem, în sensul în care acest termen este acceptat în cadrul metodei structuraliste. Acest punct de vedere se transformă în curând într-un curent de opinie al majorității biblioteconomiștilor. Dar și în acest caz au apărut divergențe în ceea ce privește definirea determinantei principale a sistemului: unii vedeau esența bibliotecii în colecțiile ei,

alții în modalitățile de utilizare a acestora, o parte din cercetători puneau în prim-plan localul, câțiva dădeau prioritate determinării misiunilor și obiectivelor bibliotecii...

– Nu vi se pare că această diversitate de abordare denotă o înțelegere greșită a conceptului de sistem? Or, structuralismul presupune mai presus de toate stabilirea modalităților și algoritmilor de interacțiune între elementele sistemului, fără a-l avantaja pe vreunul din ele. Căci această avantajare conduce nu la optimizarea sistemului, ci, de facto, la distrugerea lui.

– Am conștientizat și noi acest lucru, dar după o anume perioadă de tatonări și chiar de experimente, dar mai ales după studierea și aplicarea mai profundă a metodologiei filosofiei și științei. Vroiam să spun însă că în paralel cu aceste dispute sistematice, un grup de biblioteconomiști (N. Jadiko, E. Seliverstova, A. Sokolov, Iu. Stolearov și eu în același rând) au început a aborda biblioteca (pe o bază metodologică adecvată, desigur) ca pe un institut social.

– Dar biblioteca-sistem nu este și ea un institut social?

– Când spun „institut social”, eu înțeleg această sintagmă nu ca pe o locuțiune de uz curent, ci ca pe o categorie. Adică, e nevoie de sesizat această nuanță, această diferență dintre limbajul conceptualizat și cel colocvial. Limbajul științific, ca să fie ca atare, trebuie să aibă întotdeauna și o valoare metafizică. E clar că există aici și un fel de joc, dar fără asta știința nu s-ar desprinde de experiența imediată. În cadrul acestui joc același cuvânt poate avea, în practică și în teorie, conotații diferite. Afară de aceasta, teoria biblioteca-institut social a fost inițiată și evoluează în cadrul abordării sistemice. E vorba aici de nuanțe. Și precum vă spuneam, am purces la elaborarea doctrinei biblioteca-institut social. Tema a prins. Iar în Bielorusia, statutul de institut social al bibliotecii este consfințit prin lege. Prin noțiunea „bibliotecă-institut social” se subînțelege nu o bibliotecă aparte, ci un sistem de principii, valabile

și implementabile într-o multitudine de biblioteci de diferite tipuri și genuri, care funcționează în diferite țări în timpuri diferite. Acest mod de abordare ne permite să privim biblioteca atât ca pe o instituție autonomă, cât și ca pe o componentă structurală a unei întreprinderi sau instituții, sau ca pe o colecție particulară.

– Dar în societate există mai multe feluri de instituții sociale. Cum se circumscrie biblioteca în această rețea instituțională?

– La nivel macro, tipologic, funcțiile bibliotecii sunt asemănătoare cu acelea ale instituțiilor sociale analoage. De facto, însă, biblioteca este un institut social integrativ, deoarece este inclusă în diferite subsisteme ale societății și este legată de satisfacerea intereselor comunității în integritatea ei. În același timp, fiind unul din multiplele elemente ale sistemului de formare și difuzare a nooinformației, biblioteca, în calitate sa de păstrătoare și difuzoare a documentelor, de mediatore între document și utilizator, participă nemijlocit la procesul de satisfacere a necesităților informaționale și la activitatea de creare de către individuum a informației noi. Totodată, biblioteca se manifestă ca autor colectiv de informație nouă.

– Totuși, pentru mine rămâne deschisă întrebarea despre ce fel de institut social este biblioteca și care sunt posibilitățile sale integrative. În plus, v-aș ruga să dezvăluiți mai explicit pentru cititorii noștri ce se subînțelege prin sintagma „institut social integrativ”.

– Trebuie să vă spun că și la acest capitol există o multitudine de opinii, de multe ori contradictorii, iar noi am încercat să depășim această stare de incertitudine. Iată câteva din formulările determinantelor bibliotecii ca institut social: A. Cerneak demonstrează că biblioteca este un „institut bibliologic”, V. Tereșin susține că ea este un „sistem pedagogic”, Iu. Melentiev – biblioteca este un „institut de socializare a personalității”, V. Firsov și N. Jadiko – biblioteca este un „institut sociocultural”, Iu. Stolearov – „institut

documento-comunicativ”, V. Skvorțov – biblioteca este un „sistem informațional”. De multe ori în cadrul cercetărilor efectuate în aria acestei problematici, noțiunile „informație” și „cultură” sunt contrapuse. Eu cred că problema trebuie abordată altfel. Convingerea mea e că biblioteca nu e doar un institut informațional. Dacă abordăm noțiunea „cultură” în sens mai general, filosofic, vedem că ea înseamnă realizările omenirii în domeniile producției materiale, social și intelectual, adică dacă subînțelegem că ea desemnează tot ce a creat umanitatea, atunci informația care este conservată în bibliotecă și care reflectă întreaga activitate umană, este, în consecință, o reflectare a culturii. Drept care, biblioteca, fiind un rezultat al activității umane și păstrătoare a informației despre această activitate, este, indubitabil, un institut sociocultural. În contextul acestui fel de abordare a bibliotecii, „informația” și „cultura” se află în relație de sinonimie: cultura este tot ce a creat omul, iar informația, reflectarea a tot ce este creat de umanitate. Luând în considerare acest fapt, precum și pe acela că biblioteca este incluzionată în diferite subsisteme sociale și are în câmpul ei de preocupări spectrul integru al intereselor comunității, ea trebuie să fie abordată ca fiind un institut social integrativ.

– Un model conceptual nou presupune și elaborarea unei strategii și tactici de comportament și de funcționare corespunzătoare. Care ar fi reperele reglementative, principiile directoare ale bibliotecii ca institut social?

– Noi am conștientizat din capul locului că totul se întemeiază întâi de toate pe anumite principii, sau pe un principiu regulativ. Latinescul „principium” înseamnă început, temelie. Din punct de vedere metodologic, principiul este un factor ctitoritor. Fără această temelie de început, orice știință, orice model sunt sortite unei rătăcirii între puncte de orientare confuze, unei pendulări între extreme, toate acestea soldându-se în majoritatea cazurilor cu un fiasco iminent. În momentul în care am purces la elaborarea acestui model conceptual de bibliotecă, noi ieșeam din sistemul totalitarist în care funcționarea acestor instituții era așezată mai ales

pe principiul partinității. Meditând asupra situației socio-politice noi, analizând teoria și pragmatica bibliotecilor etranjere, am conștientizat faptul, adevărul că biblioteca-institut social trebuie să aibă ca punct de orientare sistemul valorilor general-umane, care, prin cele mai generale categorii filosofice ca adevărul și neadevărul, frumosul și urâtul, admisibilul și inadmisibilul, dreptatea și nedreptatea ș.a.m.d. reflectă toată activitatea omului și relațiile sale sociale cuprinse în cercul lor de manifestare naturală. În consecință, am determinat că principiul de bază al activității bibliotecii trebuie să fie acela al priorității valorilor general-umane. Alte câteva principii decurg din principiul de bază. Primul dintre acestea este principiul contribuției la dezvoltarea culturii naționale și la salvagardarea moștenirii istorico-culturale. Aceste două principii sunt strâns legate între ele, pentru că valorile general-umane și cele naționale constituie împreună concepția căreia i s-a conferit denumirea de Umanism. Ideile umanismului își găsesc reflectare și în cel de-al treilea principiu de activitate a institutului de bibliotecă – principiul democratismului. Prioritatea valorilor general-umane, întreținerea și salvagardarea culturii și a moștenirii istorico-culturale, umanismul și democratismul sunt cele patru principii pe care este așezat modelul conceptual de bibliotecă – institut social.

– Mie mi se pare că principiul corespunderii valorilor general-umane este foarte greu de implementat, dacă nu chiar problematic. Aceste valori diferă de la o pătură socială la alta, de la un fel de civilizație la altul, de la un partid la altul etc. Există în acest sens o mare diversitate care dictează o diferențiere pragmatică greu de realizat. În plus, unele grupări, asocieri etc. cer să fie excluse din circulație documentele care contravin ideologiei lor, dar care sunt solicitate de alte grupări...

– Într-adevăr, în virtutea faptului că valorile spirituale influențează și orientează comportamentul uman, diversitatea lor, contradicțiile dintre ele conduc nu rareori la efecte politice, iar lucrul acesta

contravine dezideratului depolitizării și dezideologizării activității bibliotecare. Umanitatea tinde de mult să ajungă la acceptarea unor valori spirituale comune pentru toți. Obiectivul acesta însă este dificil de realizat. Fiecare religie, ideologie, partid politic, școală (curent) filosofică sau artistică își promovau și își mai promovează fiecare sistemul propriu de valori, fiecare pretinde că a elaborat cel mai reușit sistem axiologic și intenționează să-l răspândească asupra întregii umanități. Dorința de a-i convinge pe ceilalți și de a le impune sistemul propriu, „unicul care poate aduce fericire omenirii” a devenit cauza principală a unor confruntări și conflagrații nimicitoare, uluitoare prin cruzimea cu care se impun „idei luminoase”, din numărul cărora fac parte rugurile inchiziției medievale și actele de terorism din zilele noastre organizate de fanaticii religioși, crematoriile fasciste și lagărele de concentrare ale regimului comunist, numeroase războaie locale și mondiale, persecutarea liber-cugetătorilor și multe alte fapte abominabile, îngrozitoare. Cauza acestor evenimente rezidă în faptul că influența valorilor și criteriilor morale și spirituale este ambivalentă. Aceste valori îi unesc pe oameni, dar îi și dezbină. Tocmai de aceea în cadrul modelului nostru esența valorilor general-umane este privită, contrar simțului comun, nu în tendința de a obține superioritatea, dominația unui sistem de valori asupra celorlalte. Esența constă în elaborarea unor norme general-acceptate în relațiile dintre diferite forțe, în recunoașterea și respectarea priorității intereselor întregii umanități asupra intereselor particulare ale grupărilor sociale. Misiunea bibliotecii în acest sens constă în tratarea echidistantă a tuturor grupărilor, în evitarea, excluderea slujirii prioritare unei singure grupări. Realizând normele sociale, biblioteca trebuie să creeze utilizatorilor condiții egale de acces la ideile de orice orientare, asigurându-le posibilitatea de a lua cunoștință de aceste idei în mod independent. Orientarea spre valorile general-umane, care s-au constituit și afirmat în decursul unei îndelungi evoluții a civilizațiilor, este cheazășia asigurării de către biblioteci a dezvoltării dinamice a societății la etapa concretă la care aceasta se află. Și invers,

încercările de a submina acest principiu (atât la nivel social-politic, cât și în biblioteci) prin privilegierea unei rase, națiuni, religii, clase conduce de cele mai multe ori la catastrofe sociale.

– Printr-o fază de elaborare a unor noi principii de funcționare a bibliotecilor am trecut și noi în 1992, când elaboram modelul strategic de dezvoltare a sistemului național de biblioteci al Moldovei. Principiile elaborate atunci alcătuiesc un paragraf special în Legea bibliotecilor din republica noastră. Îmi amintesc însă că mai multă bătaie de cap am avut cu determinarea statutului funcțional al bibliotecii. Pe atunci, disputele la acest capitol erau în pară, numărul funcțiilor înmulțindu-se mereu. Numai în monografia dnei Tiulina erau definite douăsprezece, sau chiar cincisprezece funcții de bază...

– Cercetarea funcțiilor sociale ale bibliotecii este una din temele și problemele fundamentale ale biblioteconomiei. La fiecare etapă istorică acestei probleme i-au consacrat studii substanțiale cei mai de seamă specialiști din domeniul nostru. Și de fiecare dată biblioteconomiștii credeau că au propus un repertoriu funcțional definitiv. Însă fiecare schimbare a vectorului dezvoltării istorice impunea de fiecare dată revenirea la acest subiect. În biblioteconomia contemporană nu există o interpretare univocă a noțiunii de funcție a bibliotecii. De regulă, prin funcție se subînțelege mijlocul prin care biblioteca se adaptează la circumstanțele sociale existente. Sunt evidențiate, în cercetările specialiștilor, grupe (blocuri) de funcții: prioritare, principale, generale, esențialiste, imanente, ontologice, genetice, incipiente, generatoare de sistem, externe, specifice, tipogeneratoare, istorice, derivate, aplicative, suplimentare, auxiliare, particulare, tehnologice ș.a. Analiza evoluției acestor viziuni denotă faptul că pe parcursul întregii istorii a bibliotecilor, atenția principală se acorda cercetării funcțiilor externe. Anume din această cauză în biblioteconomie termenul „funcție” se utilizează mai mult în sens sociologic: el este înțeles ca rolul pe care un institut social oarecare

îl are în raport cu un sistem de ordin superior. Funcțiile externe sunt reacțiile bibliotecii la necesitățile societății, modalitatea de interacțiune cu mediul ambiental, în procesul căruia se și manifestă esența institutului de bibliotecă. Fiind un sistem creat artificial, biblioteca își realizează menirea sa socială prin intermediul funcțiilor externe. Tocmai de aceea acestea sunt definite ca funcții sociale.

– Ceea ce spuneți acum dvs. parcă ar fi un efect conotativ al principiului determinismului social care era în vogă în biblioteconomia estică de până la 1989. Îmi amintesc însă, că într-un studiu de-al dvs. se încearcă abordarea acestui subiect prin prisma conceptului de „socium”, un termen nou în știința biblioteconomică.

– Prin „socium” se subînțelege societatea ca sistem, ori ca megasistem de sisteme. Când îmi intitulam studiul acela „Biblioteca în socium” aveam în vedere că biblioteca este un sistem în sine, dar este în același timp un subsistem în raport cu sistemul social din care face parte. E un postulat structuralist arhicunoscut. În contextul abordării sistemice, funcția (funcțiile) socială(e) a(le) bibliotecii înseamnă rolul pe care ea îl joacă în calitate de institut social. Majoritatea biblioteconomiștilor structuraliști procedează la diferențierea funcțiilor bibliotecii-institut social. Prima încercare de acest fel a întreprins-o încă I. Frumin care împărțea funcțiile sociale ale bibliotecii în generale și specifice. Iu. Stolearov, părintele abordării sistemice a institutului de bibliotecă, distinge funcțiile astfel: imanente, esențialiste și altele. La cercetarea problemei statutului funcțional al bibliotecii (ca și a statutului altor institute sociale) se impune evidențierea a două aspecte interconexionate: 1. esența constantă a bibliotecii ca institut social, din care decurg **funcțiile esențialiste** și 2. variabilitatea mediului în care funcționează biblioteca, a sociumului, din aceasta decurgând **funcțiile aplicative**.

– Dar cum rămâne cu funcțiile interne ale bibliotecii, căci ea, ca orice sistem, se întemeiază în primul rând pe imanență?

– Tot I. Frumin a fost primul care a evidențiat funcțiile interne, numindu-le **tehnologice**. Ceea ce i-a scăpat din vedere acestui biblioteconomist a fost aspectul interacțiunii funcțiilor tehnologice între ele și interacțiunea funcțiilor interne cu cele externe. Sistemismul biblioteconomic a surmontat și această deficiență. În spiritul acestei metode, prin funcții tehnologice se subînțelege manifestarea unor elemente aparte ale bibliotecii în procesul interacțiunii lor în cadrul relațiilor intrasistemice constituite. E clar că funcțiile externe și cele interne se deosebesc în primul rând prin aria lor de manifestare. Funcțiile sociale se exercită în exterior, în afara cadrului bibliotecii, pe când cele tehnologice țin strict numai de ciclul tehnologic intern. Funcțiile externe se formează și sunt exercitate sub influența necesităților societății. Funcțiile interne, tehnologice sunt, să zic așa, instrumentele prin care sunt îndeplinite funcțiile externe, sociale. Funcțiile interne se formează sub influența celor externe și asigură funcționarea institutului de bibliotecă în conformitate cu standardele în vigoare. În cercul meu de abordare a acestei problematici a intrat mai ales cercetarea funcțiilor esențialiste.

– Este de remarcat și tendința biblioteconomiștilor contemporani de a determina funcția cea mai esențială din toate, una care să prefigureze esența bibliotecii ca institut social. Și printre aceștia vă numărați și dvs.

– Eu și noi pornim aici de la principiul metodologic care afirmă că tuturor institutelor sociale, sferelor de activitate umană, produselor culturii, inclusiv bibliotecilor, le este caracteristică câte o funcție strict specifică, identitară. Inițiatorul acestui mod de abordare este Iu. Stolearov care a evidențiat de rând cu funcțiile esențiale (cumulativă și utilitară) funcția imanentă (comunicativă). Din definiția conceptului „funcție socială” propusă de noi, reiese că funcțiile sociale esențialiste ale bibliotecii decurg din predestinarea ei ca institut social, care constă în colectarea și conservarea documentelor de importanță socială în scopul satisfacerii cerințelor informaționale ale utilizatorilor. Prin

urmare, funcțiile esențialiste ale institutului de bibliotecă sunt cea cumulativă și cea comunicativă. Însă misiunea bibliotecii nu se reduce numai la acumularea și comunicarea documentelor într-un punct din spațiu. Ea are și sarcina difuzării lor în timp. De unde funcția imanentă definită ca memorială, care constă în păstrarea, salvagardarea totalității de documente acumulate în vederea transiterii lor către generațiile viitoare. Din punct de vedere a funcției sale imanente, biblioteca poate fi definită și ca institut social al memoriei omenirii. Precum vedeți, abordarea sistemică ne-a permis să sistematizăm multitudinea de funcții definite de cercetători de-a lungul timpului și să stabilim două mari funcții esențialiste și o funcție imanentă, acestea numindu-se cumulativă, comunicativă și memorială. Sobrietatea și claritatea unui astfel de statut funcțional ne-a permis să construim în baza lui un sistem de management sistemic, eficient, inovațional și anticipativ în raport cu schimbarea.

– În 1991-1992 am recurs și noi la metodologia sistemică. Pe parcursul investigațiilor, însă, dar mai ales la etapa construirii structurii managementului în cadrul noii concepții a BNRM, ne-am confruntat cu o contradicție care ni se părea că ridică un mare semn de întrebare în ceea ce privește aplicarea sistemismului asupra institutelor sociale. Era vorba mai cu seamă de falia dintre metafizica sistemului și lumea fenomenală a naturii. Or, structura este articularea diferitelor părți prin mijlocirea unor legături rigide care rămân cel mai adesea ascunse. Condillac, inițiatorul teoriei sistemelor, spunea adesea că sistemul nu există aprioric în natură, ci se află în mintea omului. Sistemul, scria el, este ceea ce permite spiritului omenesc să sesizeze înlănțuirea fenomenelor. Altfel spus, e vorba de o delimitare între subiect și obiect, acesta din urmă fiind, de fapt, mai mult o reprezentare. În cazul institutului de bibliotecă, însă, subiectul și obiectul formează o unitate, omul fiind inclus în sistemul reprezentat și în structura fenomenală. Iar dacă așa stau lucrurile, raționalismul

devine insuficient în funcționarea unui sistem social, căci omul, în calitate sa de element rostuitor al acestui sistem este și irațional, este improgramabil și de multe ori imprevizibil. Afară de asta, omul reacționează la mediul ambiant spontan și intuitiv, în afara oricăror prefigurări. Astfel am ajuns la concluzia că institutul social, biblioteca în cazul nostru, trebuie abordat, mai ales în condițiile economiei de piață și a descentralizărilor care au cuprins toate sferele de activitate, ca un organism viu care se autoreglează și se autoadaptează la schimbările mediului, ale sociumului, cum ziceți dumneavoastră. După ce am constatat acest fapt, am meditat îndelung asupra posibilităților de a interveni în conceptul de bibliotecă-sistem în vederea armonizării abstractului și a concretului, raționalului și intuitivului.

– Și care a fost calea pe care sperați să vă atingeți acest scop?

– Am încercat o simbioză a metodei sistemice pure cu modelarea și cu paradigma cibernetică. Modelul, precum se știe, este prin excelență un cadru de reprezentare intuitivă. Iar paradigma cibernetică ne-a oferit soluții inedite în ceea ce privește abordarea bibliotecii-sistem ca pe un organism. Iar organismul își menține vigoarea doar atunci când funcțiile sale nu sunt afectate. Am conștientizat atunci că managementul unei biblioteci-sistem poate fi definit ca menținerea în exercițiu a tuturor funcțiilor vitale ale acesteia.

– Am auzit despre această realizare a dvs. la Moscova, în cadrul lecturilor Rumeanțev. Dna Ecaterina Nikonorova și alți colegi de la BSR, după o întâlnire recentă cu dvs., discutau impresionați despre ideea modelului cibernetic al managementului de bibliotecă creat de dvs. și implementat la BNRM. Se vede că N. Wiener v-a inspirat mult.

– Trebuie să vă spun că m-a inspirat în primul rând creația lui Ștefan Odobleja, savantul român care a descoperit

Înainte de **Wiener** efectul buclei reversibile la sistemele vii (feedback – l informațional) și sistemul funcțional și teleologic al acestor organisme. De fapt, anume **Odobleja** și este părintele adevărat al ciberneticii. De la **Wiener**, **Ashby**, **Shannon**, **Afanasiev** și de la ceilalți am învățat ce înseamnă noțiunea de cutie neagră aplicată la o structură managerială și legile după care trebuie să fie construit un sistem de management.

– Spre regretul meu, nu am auzit până acum de **Odobleja**. Aș vrea să-mi oferiți niște cărți din care să-i cunosc creația. Tot așa cum aș vrea să scrieți un studiu mai larg despre modelul cibernetic al managementului de bibliotecă pe care l-ați creat, căci el este, vă asigur, o noutate în biblioteconomia mondială și trebuie să-l puneți în circulația științifică internațională. Cât privește modelul pe care l-am elaborat noi la Minsk, am cercetat și noi contradicțiile la care v-ați referit, numai că noi am ales o altă soluție, aceea a priorității principiului valorilor general-umane despre care am vorbit deja. Pornind de la acest principiu, n-ai cum să nu construiești un sistem antropocentric. Iar atunci când sistemul se pivotază pe factorul uman, poate fi și el, într-o oarecare măsură, unul autoreglator. Or, omul este acela care produce schimbarea în exterior și tot omul (bibliotecarul) e cel care este sensibilizat de aceste schimbări și reacționează la ele. Managementul ca atare, însă, este, la noi, unul în care dominația rațiunii asupra intuiției este substanțială. Încercăm, cum ar zice **șahiștii**, să calculăm cu câteva mutări înainte. Sigur, în acest caz neprevăzutul poate fi surprinzător, dar el este surmontabil prin capacitatea reacționării urgente a resursei administrative. La construirea sistemului de management, mai ales a nivelului strategic al acestuia, noi am pornit de la contradicțiile imanente ale institutului de bibliotecă, iar managementul se întemeiază pe tacticile de conciliere a acestor opoziții. Noi am pornit de la conștientizarea adevărului că cele trei funcții ordonatoare ale institutului de bibliotecă (cele două esențialiste și cea immanentă) se află într-o interacțiune dialectică.

– Așadar, ați pus la bază principiul unității și luptei contrariilor...

– Într-o anume accepțiune a lui. Care sunt contradicțiile la care ne-am orientat? Ele sunt trei la număr:

1. Contradicția dintre funcțiile cumulativă și memorială. Precum am mai spus, esența funcției cumulative constă în concentrarea într-un punct din spațiu a diferitelor genuri de documente. Cu cât mai mare este numărul documentelor acumulate, cu atât mai întemeiată este constatarea că biblioteca își exercită această funcție pe deplin. Varianta ideală a exercitării funcției cumulative ar fi reunirea într-o bibliotecă a tuturor documentelor create de umanitate. Esența funcției memoriale, însă, rezidă în asigurarea integrității colecțiilor, ideală fiind păstrarea lor pentru eternitate. Acest rol poate fi îndeplinit cu atât mai bine, cu cât e mai mic numărul de documente. Surmontarea acestei contradicții se putea realiza fie prin reducerea numărului de documente achiziționate, fie prin extinderea spațiilor de amplasare și conservare a fondurilor. Actualmente, se poate recurge și la noile tehnologii, la noile formate de conservare și arhivare a informației, la miniaturizarea exemplarelor unui titlu, conservând în forma sa naturală un singur exemplar, care este arhivat. Biblioteconomia contemporană a acumulat un întreg arsenal de forme de diminuare a consecințelor acestei contradicții.

2. Contradicția dintre funcțiile memorială și comunicativă. Integritatea și păstrarea colecțiilor depinde nu numai de condițiile de conservare, ci și de frecvența solicitării, a circulației documentelor. Pentru îndeplinirea ideală a funcției memoriale ar trebui ca împrumutul de documente să fie sistat. În contextul funcției comunicative, însă, dimpotrivă – e dezirabilă o cât mai frecventă solicitare a documentelor, problema păstrării fiind, în acest plan, una insignifiantă. Pentru a depăși această contradicție, bibliotecile mari, în special bibliotecile naționale, recurg în primul rând la formarea unui fond de asigurare, a rezervei naționale de documente. Cât privește bibliotecile publice, în care, cum zic

biblioteconomiștii americani, materialele (documentele) trebuie să circule așa cum circulă banii, soluția cea mai bună de abordare a acestei contradicții este achiziționarea unui număr mai mare de exemplare al cărților cu mare audiență. Sunt eficiente, în acest sens, și utilizarea tehnologiilor moderne (achiziționarea documentelor în format electronic, numerizarea etc.) precum și existența unui cadru adecvat de reglementare a utilizării documentelor.

3. Contradicția dintre funcțiile comunicativă și cumulativă. Esența funcției cumulative este concentrarea documentelor într-un punct din spațiu și redislocarea repetată a lor, ceea ce înseamnă că eliberarea acestor documente beneficiarilor este indezirabilă, deoarece în acest moment de documentele împrumutate pot avea nevoie alți utilizatori. Și invers, în cadrul funcției comunicative documentele se cer amplasate cât mai aproape de locurile în care se află beneficiarii. Locul procesului de concentrare îl ia aici acela de dispersare. Această contradicție trebuie să fie abordată în mod cooperativ, în contextul întregului sistem național de biblioteci. În special, este indicată în acest context existența unei rețele ramificate de biblioteci de toate profilurile, cu acces operativ, astfel producându-se în locul dispersării documentelor deconcentrarea contingentului de utilizatori.

– Se vede în această abordare a dvs. influența hegelianismului, mai cu seamă a uneia dintre cele trei legi ale dialecticii, care stipulează că unitatea și lupta contrariilor este sursa mișcării, prin mișcare subînțelegându-se aici dezvoltarea, progresul institutului de bibliotecă. Ba mai mult, dacă receptăm aceste enunțuri cu un mai mare grad de concentrare, sesizăm și ecouri din celelalte două legi dialectice, referitoare la modul și la direcția mișcării.

– Într-adevăr, teoria generală a sistemelor recurge la o metodologie complexă, sintetică, așa încât tot ce este mai durabil în filosofia științei, în filosofie în general, își găsește aplicare în ea. Pe de altă parte, bazându-se sistemismul biblioteconomic pe

antropocentrism, fațetele dialecticii nu au cum să nu se ivească aici, pentru că omul este, dacă vrei, prototipul contradictoriului. Și pentru că tot vorbim despre dialectică, trebuie să remarc că acest model al nostru trebuie să fie abordat ca un cadru general, pe care fiecare tip de bibliotecă, fiecare instituție bibliotecară îl va aplica, cum se spune, în mod creator, îl va accepta ca pe o formă generală în care urmează să fie inserate realități concrete.

– Ce-ar fi să îndreptăm acum linia subiectului nostru, în stilul SWOT-ului care e pe cale de a se extinde, de a ieși din cercul bibliotecilor academice, spre ceea ce în cadrul lui e calificat ca pericol. Noi tratăm acum despre institutul de bibliotecă, în sensul pragmaticii și teoriei lui, ca despre un lucru etern, ca despre un dat. Dar scăpăm din vedere faptul că existența institutului de bibliotecă e pusă nu rareori sub semnul întrebării, ori se propune reconceptualizarea și redefinirea lui. Pe parcursul ultimelor decenii au fost propuse denumiri ca documentotecă, mediatecă, informotecă, bibliotecă virtuală ș.m.a. S-a recurs și la termeni ca fonotecă, artotecă, videotecă, grafotecă etc. Ce părere aveți despre aceste tentative și care credeți că este perspectiva institutului de bibliotecă?

– Eu am împărțit toate aceste dispute și controverse vizavi de titulatura institutului de bibliotecă în două categorii: 1) acelea în cadrul cărora se propune substituirea substantivului bibliotecă cu alte substantive și 2) încercările de a utiliza cuvântul bibliotecă în pereche cu un adjectiv care, în opinia celor care îl propun, ar dezvălui esența esenței institutului de bibliotecă sau ar scoate în evidență o nouă imanență, o nouă ontologie a bibliotecii. Cele din prima categorie, pe care ați început să le enumerați dvs., își fac apariția, de regulă, într-o ordine cronologică strict corespunzătoare cu ordinea în care se produce actualizarea fie a producerii, achiziționării și utilizării unor genuri de documente (schimbarea modei în mediul suporturilor purtătoare de informație), fie a utilizării unor mijloace

tehnice noi, sau în momentele când, în legătură cu evoluția societății, se precizează misiunea și sarcinile bibliotecii. Însă discuțiile acestea vizează aspecte periferice ale conceptului de bibliotecă-institut social. Determinantele de bază ale acestui concept rămân neschimbate de-a lungul istoriei, de când a apărut acest institut pe pământ.

– **Constatarea aceasta am făcut-o și noi în Moldova atunci când am realizat deducerea statutului funcțional al bibliotecii din determinantele istoricește constituite ale conceptului ei. Metoda aceasta ne-a revelat faptul, că funcțiile identitare ale bibliotecii (patrimonială, comunicativă, scriptorială, informațională) rămân și astăzi cele pe care le aveau bibliotecile din Teba, Sumer sau Alexandria. Noile tehnologii nu fac altceva decât să eficientizeze aceste funcții, exemplul revirimentului funcției scriptoriale, generat de apariția copiatoarelor și a tehnicilor de numerizare computerizată fiind, în acest sens, un exemplu elocvent și irefutabil.**

– În traducere din greacă, biblioteca înseamnă nu altceva decât colecție de documente. Pe parcurs de secole, documentele au rămas ca atare indiferent de suporturile materiale care se schimbau odată cu evoluția progresului. Savantul lu. Stolearov, după șirul de ani în care a urmărit aceste controverse, a pus capăt discuțiilor, arătând că nu există argumente cu adevărat științifice în favoarea abandonării termenului de bibliotecă. El a atras atenția cercetătorilor asupra faptului, că de fapt (și mai ales în condițiile societății informaționale), în câmpul atenției trebuie să se afle nu formele surselor de informație, ci conținutul lor, informația ca atare, precum și modalitățile de selectare, cumulare și difuzare a ei. „Bibliotecile, a accentuat el, trebuie să se preocupe de totalitatea documentelor de toate tipurile și de componenta informațională a activității bibliotecare.”

– **Îmi amintesc că în rezultatul acestei intervenții, susținută de mulți specialiști și transformată într-un curent de opinie,**

ia naștere abordarea documentologică a conceptului de bibliotecă, termenul „document” intră în uzul general, iar în instituțiile superioare de învățământ a fost introdus un obiect nou de studiu – documentologia sau documentalistica.

– Ca s-o închei cu categoria substantivală, vreau să zăbovesc un pic asupra disputelor care se țineau atunci în biblioteconomia occidentală. În acel moment, la ei este propus și intră în vogă termenul de mediatecă, căruia i-a fost sortit să devină prima efemeridă în șirul titulaturilor care vor mai urma. De ce s-a întâmplat așa? Pentru că mediateca nu avea nicio funcție care să fie deosebită de statutul funcțional al unei biblioteci. Experiența acestor mediateci demonstrează faptul că, de facto, noile titulaturi substantivale veneau nu în rezultatul unor transformări de fond, ci în scopuri publicitare, de marketing și altele de acest gen. Componenta colecțiilor și direcțiile de activitate ale acestora fac dovada faptului că, de fapt, mediateci erau numite cele mai moderne biblioteci care achiziționau un repertoriu mai larg de forme (suporturi) de documente și implementau tehnologii avansate. Prin această titulatură, se făcea delimitarea acestor biblioteci-pilot de bibliotecile ordinare. Adevărul acesta e valabil și pentru titulaturile de fonotecă, videotecă, artotecă ș.a., ele desemnând bibliotecile care, pe lângă dezvoltarea colecțiilor de bază, se specializau în colecționarea anumitor genuri de documente. În ceea ce privește cea de-a doua categorie de opțiuni, caracterizată prin alăturarea la substantivul bibliotecă a unui adjectiv specificator, cele mai disputate au fost și mai sunt încă într-o anumită măsură noțiunile „bibliotecă numerică”, „bibliotecă electronică”, „bibliotecă computerizată”, „bibliotecă hibrid”, „bibliotecă virtuală”. De obicei, în cadrul discuțiilor legate de acest subiect, bibliotecile sunt împărțite în două clase convenționale: 1) cele „tradiționale”, care sunt ca și cum predestinate dispariției și 2) cele „noi” (fiind vorba aici, desigur, de bibliotecile „adjectivate”), care trebuie să vină în locul celor dintâi. Cea mai disputată a fost sintagma „bibliotecă virtuală”. Majoritatea autorilor care au scris și scriu despre acest fel de bibliotecă, ca și

despre documente sau resurse virtuale, leagă acest fenomen de utilizarea resurselor informaționale, dispersate teritorial, în regim de acces de la distanță, prin mijlocirea rețelelor de calculatoare, în special a Internetului. Anume apelarea în regim interactiv (on-line) la resursele informaționale risipite în spațiu le creează utilizatorilor iluzia că primesc, în minute numărate, informații din „neunde”. Această stare de lucruri a și generat reprezentarea despre biblioteca virtuală. Irealitatea existenței virtuale a devenit obiectul unei critici principiale. Făcând referință la explicațiile termenului „virtual” pe care le oferă dicționarele de uz general (virtual însemnând în ele ceva aparent, iluzoriu, ireal, care poate apărea în anumite condiții etc.), oponenții demonstrează că biblioteca virtuală este un lucru iluzoriu, inexistent în realitate, iar expresia „bibliotecă virtuală” nu e decât o metaforă. Unii specialiști (cum ar fi V. Stepanov) consideră însă că biblioteca virtuală nu este iluzorie, ci cât se poate de materială și ar putea fi definită ca „o totalitate de resurse care «emulează» funcționarea unei biblioteci reale”. Deși a emula se poate întâmpla să fie aproape sinonim cu a metaforiza. În lumina acestei din urmă abordări, nu poți să cazi de acord cu afirmația biblioteconomistei E. Ghenieva că biblioteca virtuală e ceva care nu-și are un loc în spațiu. Documentele electronice sunt amplasate în locuri la fel de reale ca și cele tradiționale: acestea din urmă sunt păstrate pe polițe, iar cele netradiționale – în servere concrete, cu adresă precisă. Da, aceste resurse sunt dispersate în spațiu, dar situația aceasta e caracteristică și pentru așa-zisele biblioteci tradiționale. Biblioteca Națională a Germaniei, de pildă, își are amplasate colecțiile sale de documente în trei orașe (Berlin, Leipzig și Frankfurt) la distanțe de sute de kilometri unul de altul, toate trei locurile fiind înzestrate cu tehnologii de ultimă oră și interconectate între ele prin Internet, dar prin asta această bibliotecă nu a devenit virtuală, ci a rămas una reală, materială. Tot așa Biblioteca de Stat a Rusiei, Biblioteca Națională a Letoniei și multe alte biblioteci. Și în mediul electronic, și în cel tradițional e vorba de colecții de documente, adică pur și simplu de niște biblioteci. Partizanii noțiunilor de bibliotecă electronică și

biblioteca numerică s-au dovedit a fi mai precauți și mai pragmatici: ei le consideră pe acestea fie ca pe o parte componentă a bibliotecii tradiționale, fie ca pe o bibliotecă de documente electronice, astfel încât în publicațiile lor substantivul „bibliotecă” rămâne „neîmperecheat”. Unul din acești autori conchide că „biblioteca este bibliotecă și punctum”. Susținătorii noțiunii de bibliotecă hibrid o descriu pe aceasta ca pe o instituție care deține în colecțiile sale documente pe diferite suporturi, amplasate în locuri diferite (în depozitele de la sediu, pe servere locale sau la distanță) și care le oferă utilizatorilor acces integrat la toate componentele fondului. Dar faptul deținerii în colecții a documentelor pe diferite suporturi nu poate servi drept motiv de redenumire a bibliotecii. Istoria multiseculară a biblioteconomiei ne demonstrează că la fiecare etapă istorică bibliotecile colectau documente pe toate felurile de suporturi existente în acea vreme. Biblioteca din Teba, de exemplu, sau cea din Alexandria dețineau documente scrise pe tăblițe de lut, pe papirus, pe pergament, pe hârtie primitivă ș.a. Și nota bene: tăblițele de lut erau pe atunci tradiționale, pe când pergamentul și hârtia primitivă – netradiționale.

– Eu am propus în sprijinul termenului pur de bibliotecă și un fel de silogism. Fiindcă biblioteca este un sistem, ea poate deveni altceva și poate fi redefinită numai atunci când se schimbă majoritatea elementelor acestui sistem de o așa manieră încât se creează altfel de raporturi între elemente, fapt care conduce la apariția unui sistem nou. În cadrul sistemului de bibliotecă majoritatea elementelor au rămas aceleași, ca și interacțiunea dintre ele, așa încât biblioteca în totalitatea ei nu poate fi hibridă (cum ar putea deveni hibrizi, de exemplu, utilizatorii, bibliotecarii, chiar și sediul?). Noi concluzionăm că hibride pot fi numite doar colecțiile, dar iată că dvs. ați spulberat, prin argumentele ce le-ați adus, și această ultimă posibilitate...

– Ar mai exista aici un aspect pe care trebuie să-l scoatem pe tapet. Din punct de vedere biblioteconomic, sunt absolut nefondate

afirmațiile, că datorită Internetului companiile informaționale pot oferi produse electronice clientului direct pe calculatorul acestuia fără concursul vreunui mediator, și că în virtutea acestui fapt bibliotecilor le-a sunat ceasul. Or, tocmai apariția unui număr mare de documente a fost premisa apariției institutului de bibliotecă, iar sus-menționatele „firme informaționale” nu sunt altceva decât niște colecții de documente, adică sunt niște biblioteci care și-au schimbat numele în scopuri publicitare, lucrul acesta permițându-le să acorde servicii informaționale contra plată. Creșterea numărului de documente, în special al celor electronice, și implementarea tehnologiilor contemporane, face să sporească importanța socială a bibliotecilor. Nu în zadar dl J. Bellington, directorul Bibliotecii Congresului (Bibliotecarul Congresului SUA) se declară îngrijorat de faptul că, zice el, „toată informația aceasta eterogenă, neverificată, schimbătoare pe care ne-o propune Internetul ar putea potopi cunoștințele și cunoașterea, retrogradându-ne.” Și conchide că „însuși torentul de informație nesistematizată face ca rolul bibliotecii la sortarea și difuzarea informației să devină mai important ca niciodată”. Analiza conținutală a termenilor care sunt propuși în schimbul noțiunii de bibliotecă arată că utilizarea lor se întemeiază pe cunoașterea aproximativă, superficială a esenței bibliotecii și a istoriei milenare a ei, pe tendința de a substitui importanța, valoarea socială a bibliotecii printr-un scop publicitar de scurtă durată și prin interese de marketing. În opinia noastră, pentru desemnarea institutului social care efectuează colecționarea și difuzarea în spațiu și în timp a documentelor de importanță socială în scopul satisfacerii necesităților informaționale ale utilizatorilor nu este nevoie să fie inventați termeni noi. Noțiunea, termenul de bibliotecă a fost și rămâne inșanjabil.

– Am observat că în noua concepție a Bibliotecii Naționale a Bielorusiei în locul termenului „document” este utilizată sintagma „resursă informațională”. Este lucrul acesta un semn de schimbare de optică ori de o reorientare vectorială?

– În condițiile trecerii de la societatea informațională la societatea cunoașterii biblioteca trebuie să se orienteze spre oferirea accesului nu la forme ci la conținuturi. Acesta este vectorul evoluției bibliotecii în contemporaneitate. Pe de altă parte (și lucrul acesta l-am conștientizat post-factum), alegerea, atunci când elaborăm documente strategice, a noțiunii de resurse informaționale în locul aceleia de documente accentuează, scoate în evidență esența ființială a bibliotecii și, în același timp, pune punct tentativelor de redefinire a bibliotecii în funcție de formele documentelor care sunt prioritare la o etapă istorică sau la alta. Dar noi nu am renunțat definitiv la noțiunea de document, ea fiind utilizată mai ales în documentele interne de ordin tehnologic.

– În cadrul conferinței internaționale prilejuite de inaugurarea noii clădiri a BNB au fost abordate masiv noțiunea și conceptul de bibliotecă intelectuală. În legătură cu aceasta vreau să vă întreb: ce este noua Bibliotecă Națională din Minsk?

– Biblioteca intelectuală este încununarea, culmea spre care se îndreaptă vectorul evoluției bibliotecii-institut social. Acest nivel poate fi atins dacă sunt atinse anumite obiective suplimentare, superioare. Prima din aceste condiții este existența unui edificiu intelectualizat, așa cum este clădirea intelectuală a bibliotecii noastre inaugurată în aceste zile. La nivelul bibliotecii intelectuale, sediul, biblioarhitectura în general sunt abordate ca o resursă tehnologică. Nu sunt mai puțin importante și mai ușor de acoperit și celelalte cerințe ale conceptului de bibliotecă intelectuală, printre care aș remarca metaforismul, nivelul elevat al utilizatorilor (aceștia trebuie să aibă un nivel avansat de cunoștințe în ceea ce privește orientarea în resursele informaționale și posedarea noilor tehnologii) ș.a. Toate acestea fiind spuse, este clar că noua BNB este o bibliotecă intelectuală prin excelență.

– În cadrul conferinței pe care ați ținut-o la BNRM în timpul vizitei dvs. la Chișinău, dar și într-un șir de articole, ați încercat să vă apropiați de incitantul subiect **Will Libraries Last Forever**. Ați rămas la aceeași convingere?

— Pentru a găsi răspuns la întrebarea dacă biblioteca este eternă sau efemeră, trebuie să cunoaștem foarte profund geneza și substanța acesteia. Baza oricărui fel de activitate umană o constituie informația. Activitățile mai simple pot fi efectuate în baza informației genetice, ereditare. Pentru cele complexe, însă, e nevoie de un volum de informație substanțial. Informația accede prin canalele senzoriale spre creier, iar acesta o transformă în nooinformație. Spre deosebire de informația genetică care este neperisabilă, nooinformația nu se transmite prin ereditate, ci dispare odată cu moartea omului. De aici provine problema transmiterii la timp a nooinformației către urmași. Evoluând civilizația, volumul informației crește în proporții tot mai mari, din care cauză omul a fost nevoit să inventeze un mijloc extrasomatic de transmitere a informației, acesta fiind documentul. După care a crescut numărul de documente, comunitatea le-a concentrat într-un singur punct, ca documentele să fie, pe de o parte, mai bine conservate, pe de alta, să cumuleze experiența și cunoașterea colectivă spre a o face accesibilă și transmisibilă și astfel a apărut institutul de bibliotecă. Oricum va fi ea denumită, biblioteca va exista atâta timp cât vor exista necesitățile informaționale ale comunității, iar acestea din urmă nu vor dispărea niciodată. Dar asta nu înseamnă că bibliotecii îi este garantată eternitatea. Eu am ajuns la concluzia că documentul și biblioteca au apărut din cauza imperfecțiunii memoriei umane, a creierului. După unele calcule, creierul unui om ar putea îngloba un volum de informație echivalent cu cantitatea de informație conținută în trei milioane de biblioteci de mărimea Bibliotecii Congresului. Se știe însă că în această eră omul nu-și poate folosi la maximum resursele sale biologice și neuropsihice. De exemplu, din milioanele de celule nervoase care alcătuiesc hipotalamusul, se află în exercițiu doar vreo patru, cinci procente. În viitor, însă, evoluând omul și punându-și la contribuție o parte tot mai mare a resurselor sale, el ar putea ajunge la un nivel de perfecțiune când toată informația va putea fi reținută și conservată în creier și atunci, evident, institutul de bibliotecă va fi inutil.

– Această viziune a dvs. m-a intrigat atunci la Chișinău și am efectuat și eu cercetări asupra acestui aspect. Am descoperit niște lucruri care par să contrazică concluziile dvs. De exemplu, o echipă internațională de savanți a constatat, în cadrul unui proiect special de cercetare multidisciplinară, că pe parcursul întregii istorii a omenirii, complexitatea creierului nu a evoluat, ea este ca un dat divin. Acești savanți s-au întrunit în cadrul faimoasei emisiuni TV a lui S. Kapitza „Evident, neverosimil”. Este variabil, au constatat ei, doar volumul acestui organ, lucrul acesta depinzând de condițiile de existență. În plus, ei au descoperit că numărul mare de celule nervoase nelucrătoare e menit să ocrotească numărul mic de celule funcționale. Se știe doar că celulele nervoase nu se restabilesc. În fiecare secundă, în rezultatul impactului asupra lor a influxurilor nervoase generate de procesele electro-chimice care au loc în interiorul materiei cenușii, mor sute și mii de celule, iar în locul lor trebuie să intre în proces celulele care anterior stăteau în rezervă. Mai mult ca atât, proporția dintre celulele nervoase lucrătoare și cele nelucrătoare e stabilită de natură în așa fel, ca organismul uman să poată supraviețui. Orice abatere de la ea este letală. Mai mulți savanți și filosofi, creația cărora este sistematizată în tratatul „Universul psihic” scris de Stephanie Lupassco, un descendent dintr-o familie de moldoveni stabilită la Paris în primul pătrar al secolului XIX, au ajuns la concluzia că, în virtutea acelei proporții despre care am vorbit mai sus, condiția supraviețuirii este uitarea. Scrierea și documentul, așadar, au apărut din nevoia de a elibera memoria, nu de a o compensa. Premisa apariției scrisului, cărții și a bibliotecii sunt uitarea și moartea.

– Și cum acestea sunt eterne, tot eternă este și biblioteca. Este remarcabilă cercetarea dvs., iar rezultatul ei, concluziile la care ați ajuns sunt o bucurie pentru bibliotecari. Cel puțin pentru aceia care au citit sau vor citi în viitor studiul dvs. E drept că unele momente

din această cercetare vă îndepărtează de neopozitivismul științific contemporan, de la care eu nu m-am abătut până acum. Oricum, mi se pare foarte originală calea pe care ați mers. Am să meditez și eu asupra acestor date și dacă voi fi convertit, îmi voi scoate pălăria.

– **Poate că e mai bine să ne convertim reciproc. Astfel am contribui la diversitatea necesară care e un principiu științific important și, în plus, am reuși, poate, să împerechem intuiția cu rațiunea și știința cu filosofia. Ori, mai simplu vorbind, de ce să nu existe amândouă aceste puncte de vedere? Creația științifică a lui Roman Motulskii este una de o asemenea sobrietate și altitudine, încât biblioteconomistul care nu o a cunoscut, rămâne oarecum sărăcit.**

– Vă mulțumesc pentru apreciere.

– **În mod tradițional, invitatul revistei „Magazin bibliologic” adresează, la finele dialogului, un mesaj cititorilor acestei publicații.**

– Eu cunosc Moldova, pentru că, pe vremuri, mi-am făcut serviciul militar pe teritoriul ei. Aveți o țară, un pământ purtător de frumuseți materiale și, mai ales, sufletești care îți rămân în amintire pe toată viața. Poate că în perioada aceasta de tranziție vouă vă este mai greu iar Fortuna nu v-a prea surâs. Fie ca în anii care vin să prosperați, să ajungeți la un nivel de viață pe care îl merită din plin harnicul popor al Moldovei. Cititorilor revistei dvs., tuturor bibliotecarilor moldoveni le doresc să cunoască fericirea pe care o simțim noi acum la inaugurarea acestui minunat ansamblu biblioarhitectural. Să vă meargă bine și vouă și să ajungeți să inaugurați cât mai curând noul sediu al BNRM care am înțeles că se programează să fie edificat în viitor. Le urez sănătate și succes în toate tuturor colegilor de breaslă din republica dumneavoastră.

– **Vă mulțumesc pentru acest dialog consistent.**

Interlocutor: Alexe Rău

Minsk, 2-5 decembrie 2006

„BIBLIOTECA NAȚIONALĂ E MENITĂ SĂ FIE SIMBOLUL ȘI ADN-UL NAȚIUNII...”

(Dialog cu dl Andris Vilks, directorul Bibliotecii Naționale a Letoniei)

– Domnule director, sosit în Letonia, am și reușit să traversez Lielupe, a doua apă curgătoare, în ordinea mărimii lor, să măsoar cu pasul toată Jurmala până la țărmul Balticii, iar acolo am fost surprins de tabloul mișcător al apei cele mari a țării dumneavoastră. Și nu metaforizez defel când spun tablou. Perindarea creștelor negre ale valurilor bătând spre maluri și intervalele de un albastru nenumit încă dintre ele, îți dau această revelație a unui peisaj pe care o mână de sus îl scrie în vârtoarea inspirației, care e și ea ca aceea a valurilor. Cel puțin uneori.

– Când am vizitat Republica Moldova și apoi România mi s-a spus că există și în ființa națională a voastră un albastru autentic, cel de la mănăstirea...

– **Voroneț.**

– Perindarea aceasta a negrului și a albastrului ne exprimă și ea ca ființă națională. E, undeva, o expresie a pescarilor, a vieții lor între mare și pământ, dar și între cer și pământ. Miile de pescari naufragiați, avându-și locul cel de veci pe fundurile Balticii, sunt cu sufletele în bolțile înalte. Viața nordică e aspră și necruțătoare, la nord ori ești bărbat ori nu ești defel. Apoi, pot să spun și eu că acesta e un albastru de Riga, albastru de Jurmala, căci nuanța aceasta de albastru se întâlnește, se creează doar în golful de aici. De pe celelalte segmente ale țărmului nostru nu poți vedea un

astfel de albastru. Dar de fapt, ar fi trebuit mai întâi să vă salut și să vă primesc pe letonește, căci ați făcut un drum tare lung și anevoios, și, mai ales, pus la cale cam din fugă. Ambasada noastră de la Kiev și ministerul nostru de externe a recurs la măsuri neobișnuite față de spiritul așezat și străin grabei în mijlocul căruia funcționează. Bine că ați ajuns cu bine și bine ați venit. Noi, cei de la CENL, speram să te vedem și la întrunirea de la Sankt Petersburg, că e mai aproape decât țara noastră. Sper să nu fi fost eu cel care a creat motivul lipsei dumneavoastră. Deși, propunerea de cazare ce v-am făcut-o e o gafă dublă: pe de o parte pentru că nu trebuia să se producă, pe de alta, nu am avut voie să o fac înainte de a mă consulta cu dvs.

– **Totul este OK. În plus, avem atâtea prilejuri înainte de a ne întâlni la adunările anuale ale CENL. Și vreau să vă mulțumesc pentru sprijinul financiar pe care ați găsit posibilitatea să ni-l acordați pentru a fi membri plenipotențieri ai fundației bibliotecilor naționale din UE.**

– Vă aștept la adunarea de la Helsinki din acest an.

– **Vă mulțumesc. Acuma hai să revenim la subiectele pentru care ne-ați invitat la acest seminar Riga – Jurmala. Ați anunțat oral și ați specificat și în documentele pe care le-ați distribuit că e vorba despre ședința de încheiere a programului TEL-ME-MOR. Noi acolo la Chișinău sperăm că acest program va fi de-o mai lungă durată și că ,până la urmă, cumva, ne-am putea alege și noi cu ceva...**

– S-a constituit o tradiție că în comunitatea BN ale UE problemele tehnice, logistice, de rețea sau de altă natură se rezolvă în baza unor proiecte pe care noi le elaborăm în speranța că, progresistă fiind, Comisia UE, după ce le va examina, ne va acorda granturile necesare. În 2001, de ex., 9 BN au ajuns la ideea creării TEL, a unei stații web prin intermediul căreia aceste instituții să-și asigure accesul reciproc la cataloagele lor electronice și să poată efectua export-import de date. Am elaborat mai multe proiecte (COBRA,

de exemplu), în baza cărora am obținut finanțările necesare pentru funcționarea TEL, a Bibliotecii Europene. Am cerut bani pentru stație ca atare, am alcătuit proiecte de perfecționare a posibilităților tehnice, de program etc. ale bibliotecilor participante la TEL. În martie 2007, la inițiativa președintelui Franței, se porneste la drum o nouă idee – Biblioteca Numerică Europeană (EDL), ca o replică ce urmează să fie dată GOOGLE-ului, care numerizează și dă acces în Internet la multe milioane de cărți anglofone. Francezii, și nu numai ei, au văzut în aceasta un pericol la adresa multimilenarei culturi europene care, iată, rămâne nereprezentată în Internet, tineretul european nu o avea în câmpul său de vedere și astfel din acest pericol ar putea să apară unul și mai mare – acela al deznaționalizării. Frumosul naționalism (citește: demnitate națională) al bătrânului continent este bine cunoscut și trebuie să fi tot așa de bine știut, văzut și în mediul virtual. Desigur, noul proiect a impus noi viziuni, noi tehnologii (mai ales în ceea ce privește numerizarea), noi programaturi etc., așa încât CENL (bibliotecile naționale din UE și-au creat întretimp o fundație) nu are altă cale de soluționare a noilor probleme apărute decât prin intermediul managementului de proiecte. Proiectul TEL-ME-MOR a fost destinat îmbunătățirii dotărilor, accesului, cadrului de reglementare, extinderii colaborării în rețea etc. a unui număr mai restrâns de biblioteci din țările UE, printre care ne-am aflat și noi. Prin TEL-ME-MOR noi ne-am creat o bază tehnologică radical îmbunătățită, aceasta referindu-se la toate aspectele: programatura, stațiile de numerizare, prelucrarea electronică a documentelor, asigurarea tehnologică a accesului, școlarizarea (în primul rând a beneficiarilor) etc. Dacă e să vă spun într-un cuvânt, scopul a ceea ce am făcut noi în Letonia și în celelalte BN participante la TEL-ME-MOR, constă în a efectua o turnură conceptuală a BN, aceasta însemnând lucrul cu conținuturi și accesul la conținuturi. De fapt aceasta e deviza întregii CENL. Metadatele rămân într-un plan secund, așa cum rămân, dacă e reușită această comparație a mea, suflorii de teatru. Anterior, un grup de specialiști a elaborat Cartea albă a BNE (EDL), lucru fără de care

nu am avea cum să fim compatibili și, deci, să asigurăm o adevărată funcționare a Bibliotecii Europene Numerice. O problemă care a stat și rămâne pe ordinea zilei este portalul TEL-BNE. Se cere o altă programatură, o întoarcere cu fața spre utilizatori, fiind și aceasta o schimbare radicală, o nouă arhitectonică și concepție vizuală. Dar, repet, de banii alocați pentru proiectele noastre pot beneficia doar BN din țările UE, adică din acelea care sunt contribuabile la bugetul UE. Pe lângă acest proiect, mai demarează altele două, TEL-PLUS și EDL-NET. Primul va fi consacrat modernizării tehnologice a încă 9 biblioteci pentru a le face compatibile cu BNE (printre ele BN ale Bulgariei și României), de asemenea multor probleme specifice care vor fi abordate în mod partajat: Cehia va fi preocupată de conversia datelor, Portugalia – de compatibilizarea infrastructurală, Franța – de multilingvismul proiectului, Italia va rezolva problema personalizării accesului. O bună parte din suma alocată pentru acest proiect va fi utilizată pentru conexiunea BN ale Bulgariei și României. Proiectul EDL-NET ochește crearea sistemului automatizat de management și de autoreglare a TEL. De asemenea, în cadrul lui se va contura componența sistemului și abilitățile fiecărui participant. Și-au anunțat participarea peste 50 de parteneri: biblioteci, arhive, muzee, case de editură, agențiile naționale executive în domeniul moștenirii culturale.

– Ce reprezintă deja Biblioteca Europeană?

– Actualmente BNE incorporează 240 colecții numerice, portalul se bazează pe toate protocoalele și standardele de ultimă oră. În acest an la proiect participă 32 de biblioteci, în 2009 vom avea 38 biblioteci participante, de asemenea vor adera multe muzee, arhive.

– Am văzut pe un site PP demonstrat aici că și în dreptul sintagmei TEL și în dreptul BNE (EDL) stă câte un semn de întrebare...

– Noi am creat TEL-ul și ținem mult la el. Iar BNE (EDL) se va dezvolta pe baza infrastructurii TEL. Așa că stăm și noi și ne gândim,

că dacă totul din ce am făcut rămâne și anume pe baza a ceea ce am creat noi împreună se va așeza BNE, poate lăsăm, cel puțin așa, oral, între noi, folosirea siglei TEL. După cum vedeți, uneori pot fi sentimentali și nordicii...

– Încă în 1997, când participam la sesiunea generală IFLA, la Copenhaga, am auzit și am văzut și în expoziția organizată acolo proiectul noii biblioteci a BN a Letoniei. Intrat în posesia unui bogat bucler conținând texte și imagini despre proiectul dvs., am scris despre el un eseu pe care l-am publicat la București și la Chișinău și care a suscitat un interes notoriu. Acum văd că treburile s-au mișcat, aveți și finanțare iar minunea arhitecturală făgăduită e pe cale să ia ființă.

– Să știți că e într-adevăr o minune arhitecturală. Vreți să vă povestesc pe scurt povestea ei? Există pe lumea aceasta un mare, un genial așa remarca eu arhitect leton, pe nume Gunnar Birkerts, stabilit de mai mulți ani în SUA. E un arhitect care gândește metaforic. Și hai să vă spun așa cum povestește el însuși. Există, zice dumnealui, două feluri de arhitectură: cea care este creată pe bazele raționalismului și alta, care se nutrește din subconștientul arhitectului, care este creată cu metodele intuiționismului. Dl Gunnar este promotorul stilului intuiționist, dar în America metaforele lui nu au prea avut prețuire și căutare. De fapt nici nu au fost înțelese cum se cuvine. America înseamnă raționalism. America înseamnă pragmatism. În asemenea auspicii, arhitectul nostru a fost nevoit să se adapteze la felul de a gândi al transoceanicilor. Și trebuie spus că i-a reușit, pentru că i s-au comandat zeci de proiecte. Ar fi suficient să amintesc că guvernul SUA îl preferă cel mai adesea pe el atunci când e vorba de edificat sedii pentru ambasadele acreditate în diferite țări. Are și alte proiecte cu totul deosebite ca formă și ca materiale folosite, metode avangardiste le-aș zice eu, cum ar fi antena TV din Michigan, ASV vestnieceba Helsinkos, IBM computer Center, Federal Reserve Bank din Minneapolis, Multi-Use Center

din Torino, Italian Humanity Faculty din același Torino, Sport Center din Veneția, Italia, Contemporary Arts Museum, Houston, Texas; City University din California, Funeral Home, Southfield Michigan, Reforming Arts Center din același Michigan și multe alte bijuterii arhitectonice care i-au făcut lui Gunnar Birkerts un loc aparte în istoria arhitecturii mondiale, despre el fiind scrise zeci și sute de cărți în multe țări ale lumii. Totuși, când a fost anunțat, la Riga, concursul pentru cel mai bun proiect al noii clădiri a BN a Letoniei, Gunnar a abandonat toate lucrările la care era implicat atunci, a venit acasă, a depus cerere de participare la concurs, iar la termenul stabilit de Regulament, a prezentat ceea ce este minunea, cununa creației sale arhitecturale. Cât lucra la proiect, el spunea mereu că abia își începe viața sa de arhitect, că abia acum își va putea aplica gândurile, sentimentele, metaforele care s-au adunat în sufletul său încă din copilărie.

– Noua bibliotecă a dvs. e numită ba Castelul Luminii, ba Drumul spre Castelul Luminii. Se resimte aici un suport etnofolcloric, poate chiar mitologic.

– Așa este. În toiul lucrului asupra proiectului, Gunnar nu doar și-a redeșteptat subconștientul, ci a și studiat din nou literatura și folclorul leton. Există la noi câteva legende, cântate în versuri și de Ianis Rainis. Într-una se spune despre un Castel al Luminii, pe care o sesiza și o „citea” doar cel ce știa limba locului, adică numai poporul băștinaș. În timpul năvălirii și ocupării țării de către un popor vrăjmaș, castelul s-a scufundat în apa Daugavei. În alta se spune că sus, pe vârful unei coline prea înalte, se afla un castel în care se găsea frumoasa adormită. O puteau trezi din lungu-i somn doar cuvintele materne, cuvintele locului pe care i le-ar spune la ureche un voinic care ar putea urca călare până la acea înălțime. Sigur, trezirea frumoasei adormite semnifica trezirea conștiinței naționale.

– După cum arată frumosul edificiu amplasat pe malul Daugavei, te alegi cu senzația că în acest moment Castelul

Luminii iese din apă. Semn că ocupații s-au retras într-ale lor. În alte foste republici naționale cred că castelul ar mai rămânea scufundat...

– Gunnar a făcut un proiect metaforic de cea mai înaltă artă. Dacă ați fost la Minsk, ați văzut probabil metafora aceea cu briliantul, care e rațională și se citește simplu, fără a te îndemna să-ți pui prea mult la lucru asociațiile. La Riga avem de a face cu o operă de artă de nivel superior, cu sensuri ascunse, de căutat cu imaginația și cu intuiția. Proiectul de la Riga conține în el aluzii la întreaga istoria acestui popor care a supraviețuit prin vremuri de izbeliște, un ansamblu de metafore topite într-un tot întreg cu totul deosebit. Veți surprinde aici și aluzia la colina cu castelul, și străvechea magazie în care se ascundea, departe de așezare, rezerva de semințe pentru viitor, ca să fie salvardate în caz dacă tot satul este prădat sau incendiat... Dar Biblioteca... nu e oare o magazie care conservă semințele înțelepciunii, ale luminii spiritului? Se ghicesc în ansamblul arhitectural și istoricele hambare în două caturi din Letonia străveche, și forme ce ne amintesc de fortărețele letone din lemn, din anii cei vechi... Pitoreștii mesteceni letoni sunt reflectați în liniile fațadelor. Specificele turnuri ale Rigăi și-au găsit și ele aluzii stilistice pe potrivă. Noua clădire a BN a Letoniei a însumat, figurativ, toată arta arhitectonică a Letoniei, devenind astfel un simbol al ei, unul de o rară finețe. Arhitectura adevărată, zice Andris Vilks, nu îmbătrânește niciodată. Se învechește numai tehnologia. Noul proiect leton e prevăzut cu dotări tehnologice în stil SF. În plus, au fost proiectate și unele care vor rămâne eterne, ca și arhitectura. Noi am văzut în multe biblioteci noi, în cea de la Minsk, de pildă, soluții tehnologice pentru depozite impunătoare și somptuoase. Letonii însă au creat o tehnologie de conservare unicală, poate cea mai compactă și mai sigură din lume, chit că și volumul de fonduri care urmează să fie conservat aici e de numai 6 mln. ex. În noua clădire se va păstra doar „semința”, fondul național de publicații și folclorul. Restul va fi amplasat în clădirea veche... Așa s-a întâmplat că această bibliotecă conservă toată creația populară

orală, tot folclorul leton. Metadatele acestor creații se păstrează în niște dulapuri specific letone, cu safeuri dintr-un lemn special. Ei bine, proiectanții au conceput depozitul noii clădiri a Bibliotecii în forma unor safeuri ultramoderne, automatizate, mai compacte din câte au existat vreodată undeva. Prin arta sa, noul edificiu al BN a Letoniei are menirea de a face vizibil invizibilul specificului, caracterului național leton. Noua clădire nu este una enormă, ci compactă, menită să păstreze ceea ce mai sus am numit sămânța naționalului. Andris a găsit o expresie fericită: Biblioteca Națională e menită să fie simbolul și adeneul națiunii.

– **Am înțeles, că odată cu înălțarea și tehnologizarea noii BN în Riga se lucrează și la constituirea unui sistem informațional unic al tuturor bibliotecilor din țara dvs.**

– Într-adevăr, a fost proiectat și se constituie SULINS-ul, Sistemul de stat informațional unic al bibliotecilor din Letonia. Sistemul include BN, bibliotecile raionale, bibliotecile publice, bibliotecile parohiale și sistemele informaționale de stat cât și pe acelea din sectorul privat. Am realizat o rețea centralizată, configurație „Stea”. Funcționează modulele principale ale unui astfel de sistem: achiziții, catalogare și clasificare unică, împrumut interbibliotecar, ce, biblioteca numerică etc. Sistemul nostru este unul cu noroc în sensul că a fost observat de Bill și Melinda Cleanton, Fundația cărora susține și întreține în temei sisteme de biblioteci din țările nordice.

– **La construcția noului edificiu – vi se acordă finanțarea promisă de către UNESCO?**

– În Italia a avut loc o expoziție de proiecte de biblioteci care urmează să fie întreținute de UNESCO. Au fost alese două proiecte: Alexandria și noi. Alexandria este deja realizată, e o adevărată minune biblioarhitectonică. Totuși, mi se pare mie că stilul ei este unul demonstrativ, decorativ, e mai puțin profund ca al nostru. Pentru edificarea BN de la Riga UNESCO a pus condiția participării la finanțare, cu 30 la sută, a statului. Din acest an statul leton a început

să-și asigure partea sa de contribuție, așa că proiectul a demarat. Îl văd de pe acuma ca pe una din cele mai frumoase biblioteci din lume. În orice caz, conform juriului de la concurs, Alexandria și Riga sunt cele mai frumoase biblioteci din lume.

– Hai să vă pun o întrebare referitoare, să zic așa, la orientarea politicii biblioteconomice a Letoniei. Iată că ne invadează pe toți (uneori în sens pozitiv) America. Noi mai resimțim orientarea franceză, dar mai ales cea românească... Dar voi – cu cine sunteți?

– Noi suntem cu noi înșine, noi suntem la noi acasă. Trebuie să vă spun că încă de pe la sfârșitul sec. XIX noi ne ținem de metodologia engleză, anglosaxonă. Nemții sunt pentru noi prea chițibușari în biblioteconomie, deși Bouhauzul, stilul lor de arhitectură face fața Rigăi și a Letoniei în general. Nemții sunt meșteri care umblă cu micronul, pe când noi am vrea să fim mai liberi, mai în metru. Există apoi niște tradiții letone, chiar în ceea ce privește tehnica și inventivitatea, care fac irezonabile la noi performanțele, ori, mai exact, manierele tehnicismului german. Deși, repet, am învățat cândva multe de la ei și urmele lor la noi sunt de neșters. Americanii nu cred că sunt un stil, ei sunt eclectici, sunt adesea, chiar și în biblioteconomie, o sumă, un amestec stilistic de multe ori neclar. În plus, ei își promovează viziunile lor biblioteconomice prea insistent, prea apăsător nu știu cum, iar în acest mod nu poți fura inima letonului. Nemaivorbind de faptul, că maximalismul lor, modul de a-și consacra muncii tot timpul fără a-și crea răgazul zilnic (nu anual) de a mai și trăi. Ei parcă s-ar afla într-un fel de competiție cu niște dinozauri, nu cu bibliotecari, așa că aspectul acesta ne provoacă un surâs blajin. Nouă nu ne trebuie să fim cei mai cei mai din lume, noi vrem să fim mulțumiți la noi acasă, unde să ne mai ocupăm de semințele și de ADN-ul națiunii noastre... Noi vrem să rămânem letoni și nu vom admite niciodată să fim asimilați de globalizare. Castelul luminii noastre a ieșit, iată, de unde era scufundat și mai mult nu vom lăsa să se mai întâmple din nou așa ceva... Iată de

ce nouă ne plac metodicile și tehnicile englezești. Chiar acum am preluat niște softuri de la ei și le adaptăm pentru noi... Trebuie să rămânem noi înșine și... să nu uităm istoria, destinul Titanicului. Dumnezeu ne previne numai o dată...

– Ce mesaj le-ai transmite bibliotecarilor noștri la finele acestei întrețineri?

– Când vă făceam excursia prin Riga, ați observat probabil în centrul urbei noastre Statuia Libertății. Statuia noastră. Încercați să vă faceți și voi una, că ajută. Cel puțin construiți-vă câte o statuie interioară a libertății. De la această ispravă vor porni toate cele necesare dăinuirii voastre, întreținerii, nutririi demnității naționale. Iar dacă aceste două lucruri se întâmplă, Dumnezeu va ține totdeauna cu voi.

Interlocutor: Alexe Rău

Riga – Jurmala, 29-30 ianuarie 2007

SUMAR

Strategii ca la Claipeda

(Interviu cu dna Ianina Pupeliene,
directorul Bibliotecii Universitare Claipeda).....5

„Biblioteca nu este buricul pământului...”

(Interviu cu biblioteconomistul francez Dominique Lahary).....12

„Adevărata mare schimbare a societății abia urmează să se producă”

(Interviu cu academicianul rus de origine basarabeană S.P. Kapița)....19

„Biblioteca viitorului nu va mai avea sens în afara algoritmului iubirii...”

(Dialog cu Andrei Vartic, artist, savant, scriitor și filosof).....28

„Bibliotecile trebuie să facă parte din fericirea omului...”

(Dialog cu dl John J. Cole, directorul Centrului de Bibliologie
(Center for the Book) al Bibliotecii Congresului din SUA).....36

„Adevărata istorie a principalei biblioteci a Basarabiei își mai așteaptă autorul...”

(Convorbire cu istoricul Sânvăsiu Donbraviuc,
profesor la Universitatea din Leipzig (Germania)).....45

„În țara al cărei conducător este un împătimit al lecturii, biblioteconomia înflorește”

(Dialog cu dna Roza Berdigalieva, director general al Bibliotecii
Naționale Academice a Republicii Kazahstan)68

„Strategiile IFLA pornesc de la realitățile economiei de piață globale...”

(Convorbire cu dna Claudia Lux, președintele ales al Federației
Internationale a Asociațiilor și Instituțiilor Bibliotecare).....77

„Noțiunea de bibliotecă a fost și rămâne inșanjabilă...”

(Dialog-eseu cu dl Roman Motulskii, doctor habilitat în
biblioteconomie, directorul BN a Bielorusiei).....85

„Biblioteca Națională e menită să fie simbolul și ADN-ul națiunii...”

(Dialog cu dl Andris Vilks, directorul Bibliotecii Naționale a
Letoniei).....111

Paginare computerizată: Maria Griniuc

Editura „Museum”

str. A. Corobceanu nr. 26,

Tiraj: 200 ex.

Tiparul executat la Tipografia

„Bons Offices”, Chişinău

Comanda nr. 162.

Alexe Rău

Plăsmuite în interiorul unei personalități bibliologice și biblioteconomice de mare valoare, scrise cu știință scriitoricească, dialogurile lui Alexe Rău sunt o pată de culoare în peisajul publicațiilor de specialitate de la noi, ne resuscită și ne surprind mentalitatea, înobilează (platonice) profesia noastră.

Emil Vasilescu